

RASI-projekti

Janakkala Hakoinen

Inventointi 1987

Derek Fewster

Tutkimuskertomus

Janakkalan kunnan Hakoisten kylän alueella
tehdystä muinaisjäännösinventoinnista

3.9 -2.10.1987

Derek Fewster

SISÄLLYSLUETTELO

	sivu
1. PERUSTIEDOT	4
2. YLEISKATSAUS - 2.1. Tavoitteet ja puitteet	5
2.2. Huomioita nimistöstä	7
3. ESITYÖT	9
4. KENTTÄTYÖT - 4.1. Yleisesti	11
4.2. Mittaukset ja kartoitus	12
4.3. Koekuopitus ja maanäytteiden otto	13
4.4. Valokuvaus	15
4.5. Kynnetyn pellon tutkimus	16
4.6. Muu toiminta	16
5. JÄLKITYÖT - 5.1. Yleisesti	20
5.2. Fosfaattianalyysi	21
6. HAVAINNOT - 6.1. Yleisesti	21
6.2. Yleiskuvaus Tiiliruukin alueesta	22
6.3. Yleiskuvaus Vääräjoensuun alueesta	27
6.4. Löytöjakautumat	32
6.4.1 Tiiliesiintymät	37
6.4.2 Muut löydöt	37
6.5. Kuopat	39
6.5.1 Maaperä	43
6.5.2 Hiiliesiintymät	43
6.5.3 Kulttuurimaa	44
6.6. Fosfaattiesiintymät	47
6.7. Ilmavalokuvat	50
6.8. Vanhat kartat	51
7. YHTEENVETO HAVAINNOISTA - 7.1. Alue 1, Tiiliruukin alue	53
7.2. Alue 2, Vääräjoensuun alue	54
8. TEKEMÄTTÖMÄT TYÖT JA TULEVA TUTKIMUS - eräänlainen projektimuistio	55

9. KÄYTETYT LÄHTEET	57
10. OTE PERUSKARTASTA	61
11. KOPIOT YLEISKARTOISTA	62
12. LUETTELOT - 12.1. Kartat	65
12.2. Kuoppaluettelo - yleisesti	67
12.3. Vääräjoensuun alueen koekuopat	68
12.4. Tiiliruukin alueen koekuopat	97
12.5. Pintapoimitun alueen vertailu- materiaali	103
12.6. Fosfaattiarvojen kalibrointisarjat	106
12.7. Negatiivit	107
12.8. Diapositiivit	110
13. KUVATAULUT	112
LIITTEET - 1. Havaintoaluelomake	
2. Kuoppalomake	

1. PERUSTIEDOT

Alue 1. Janakkala Hakoinen Tiiliruukki

Rautakautisen röykkiöalueen tutkimus 1987 (J.Saukkosen inventointikertomuksessa 1984: Janakkala 102-103)

Alue 2. Janakkala Hakoinen Vääräjoensuu

Rautakautisen ja historiallisen ajan asuinpaikan tutkimus 1987 (J.Saukkosen inventointikertomuksessa 1984: Janakkala 99-100)

Alue 3. Janakkala Hakoinen Hamppula

Historiallisen ajan pellon tutkimus 1987

Kunta: Janakkala

Kylä: Hakoinen

Tila: Hakoisten kartano, peruskartassa RN:o 1:170

Omistajat: Rolf & Björn Rosenberg

Peruskartta: 2131 11 Janakkala, painettu 1979

Tutkimusalueiden sijainti:

Alue 1:x= 6751 63- 83, y= 2532 54- 69, z= n.85- 90 mmpy

Alue 2:x= 6752 89- 6753 16,y= 2532 14- 41, z= n.85- 95 mmpy

Alue 3:x= 6752 65- 86, y= 2532 35- 60, z= n.82,5- 87,5 mmpy

Löydöt: Alue 1: KM 23763:1 - 21 Diar. 13.10.1987

Alue 2: KM 23764:1 - 139 Diar. 13.10.1987

Alue 3: KM 24124:1 - 40 Diar. 9. 2.1988

Aikaisemmat löydöt: Alue 2: KM 22715 Diar.14.2.1984⁵

KM 22716:1-2 Diar.14.2.1984⁵

Aikaisemmat tutkimusraportit: Jyri Saukkonen, Janakkalan inventointikertomus 1984

Kertomukseen kuuluu lisäksi m-v-negatiivit f. 70820 - 949

diapositiivit n:rot 14493 - 500

Luettelo diapositiiveista myös top.arkistossa

Diar.

1988

"Retkeilijä

Noustessasi Hakoisten Linnavuorelle
 nouset historialliselle paikalle
 Jääköön täältä mieleesi historian
 velvoitus ja opetus"

2. YLEISKATSAUS

2.1. Tavoitteet ja puitteet

Janakkalan kunnan Kernaalanjärven luoteispuolella, Hakoisten kartanon mailla tapahtunut muinaisjäännösinventointi tehtiin professori Ari Siiriäinen toimeksiannosta, osana Helsingin yliopiston arkeologian laitoksen RASI-projektia, 3.8.- 30.11.1987, 1.- 31.1.1988. Tästä ajasta varsinainen kenttätyö kesti 3.9.- 2.10.1987. Tutkittujen alueiden sijainti selviää peruskarttaotteesta sivulla 61.

Palkallisia miestyöpäiviä kului projektin valmisteluun 21, kenttävaiheen valmisteluun 5, kentällä 63 ja jälkitöissä 75. Yhteensä 164 miestyöpäivää kului muinaisjäännösinventoinnin yhteydessä. Tutkimusten valvojana toimi assistentti, fil.lis. Marianne Schauman-Lönnqvist.

Kenttätöitä edelsi elokuun ajan HuK Derek Fewsterin suorittama arkisto- ja kirjallisuusinventointi, jolloin kerättiin materiaalia projektille yleensä ja maastotöille erityisesti. Syyskuun ensimmäisinä päivinä valmisteltiin kentälle lähtöä, jossa vaiheessa kenttätöihin osallistuneet HuK Maija Tusa ja HuK Hilikka Oksala tulivat mukaan projektiin. Kenttätöitä johti Derek Fewster, joka myös teki suurimman osan jälkitöistä. Fosfaattianalyysin teki fil.yo. Esa Hintikainen. Lisäksi kymmenkunta arkeologian opiskelijaa suoritti osia jälkitöistä osana arkeologian opiskelun pakollista jälkityöharjoittelua.

Tutkimusprojektin rahoittajana toimi Emil Aaltosen Säätiö, jonka antaman apurahan turvin ensimmäinen kolmesta suunnitellusta kenttätutkimusvuodesta saatiin päätökseen. Tämän vuoden tutkimuksella oli tarkoituksena panna alulle monitieteellinen selvitystyö Kernaalanjärven seudun asutuksen kehityksestä ja kulttuurisuhteista rautakaudelta nykyaikaan asti.

Monivuotinen RASI-projekti on nyt painottunut sisämaan keskusalueen, eteläisimmän Hämeen, asutushistorian selvittämiseen. Sen piirissä on tarkoituksena tutkia asutuksen jatkuvuuden ongelmaa, ajoittaen eri historiallisia kerrostumia ja vaikutteita. Inventointityö, sen kaikissa muodoissa, on tälle yleiselle kysymyksensetittelulle ensisijainen toimintamuoto. Varsinaiset kaivaukset ovat sitten välttämättömiä lisiä tulevina kenttäkausina.

Vuoden 1987 tavoitteina oli selvittää Hakoisten seudun kartoitus-, ilmapalokuvaus-, arkisto-, kirjallisuus- ja muinaisjäännöstilanne tulevia vuosia varten. Samalla piti kerätä tietoja ja kartuttaa projektin tietopankkia. Tätä työtä on selostettu sivuilla 9-11.

Lähempänä tavoitteena vuoden 1987 kenttätöissä oli myös paikantaa kiinteä rautakautinen muinaisjäännös, mieluummin asuinpaikka, arkeologian laitoksen tulevaksi opetus- ja tutkimuskaivauskohdeksi projektin jatkuessa. Tutkimalla vanhoja karttoja, kirjallisia lähteitä, ilmapalokuvia, maastomuotoja, löytölajeja sekä -jakautumia, maaperää ja sen fosfaattipitoisuuksia oli tarkoituksena sekä luoda puitteet seuraavien vuosien kaivauksille että kartuttaa perustietämystä seudun asutusvaiheista ja historiasta. Samalla haluttiin kehittää prospektointimenetelmiä kenttäolosuhteissa. Muinaisjäännösinventoinnin menetelmiä selostetaan tutkimuskertomuksen sivuilla 11-20, tuloksia sivuilla 21-55.

Tutkimusalue valittiin vuoden 1986 arkisto- ja kenttäinventoinnin perusteella. Tällöin RASI-projekti ("Rannikko- ja Sisämaayhteisöjen välinen vuorovaikutus rautakaudella") oli edennyt siihen pisteeseen että Hakoisten linnavuoren ja Janakkalan kirkon seutu näytti jatkon kannalta parhaalta uudelta painopistealueelta. Vaikka kenttätyö nyt keskittyikin tähän alueeseen, emme täysin sulkeneet silmiämme muun ympäristön muinaisjäännöksiltä ja historiallisilta kerrostumilta. Tämä projektin lähitavoitteiden kannalta ylimääräinen toiminta, mutta kokonaiskuvan ymmärtämisen kannalta tärkeä työ, löytyy kertomuksen osasta KENTTÄTYÖT - Muu toiminta sivuilta 16-20, sisältäen muun muassa tietoja tarkastuskäynneistä sekä meille luovutetuista muinaisesineistä.

Tämä raportti kuului myös projektin suunnitelmiin sikäli että tätä ei ainoastaan ole tarkoitettu Museoviraston arkistoon, minne kaikki maastotyöselvitykset jätetään. Tutkimus selvitys on yhtä lailla osakertomus projektin toiminnasta ja tuloksista vuonna 1987.

2.2. Huomioita nimistöstä

Jotta tulevissa tutkimuksissa ei tulisi sekaannuksia nimistön suhteen, kannattaa sitä jonkin verran selvittää.

Tämän tutkimuksen alue 2 eli **Janakkala Hakoinen Vääräjoensuu** vastaa Jyri Saukkosen inventointikertomuksessa vuodelta 1984 kahta kohdetta: Janakkala 99 (eli Hamppula 2) ja 100 (eli Hamppula 3). Kummastakin on vuonna 1984 löytynyt rautakautista keramiikkaa ja nämä löytökohdat onkin merkitty tämän kertomuksen yleiskarttoihin samoin kuin Hamppula 3:n kuppikivi. Alue 1 eli **Janakkala Hakoinen Tiiliruukki** vastaa myös kahta kohdetta Saukkosella: Janakkala 102 (eli Hakoinen 1) ja 103 (eli Hakoinen 2). Kohde Hakoinen 1 on kuppikivi ja Hakoinen 2 koostuu 27 kivirauniosta. Kaikki aiemmin tiedossa olleet kohteet on merkitty tämän kertomuksen yleiskarttoihin sivuilla 62 - 64.

Syyt siihen että olen vaihtanut Saukkosen paikannimet toisiin perustuvat historialliseen johdonmukaisuuteen. Alueen vanhimassa A.Nordenstedtin karttassa vuodelta 1803-04 kohde Hamppula 3 on lampuotitila nimeltä "Wäränsu". Samaisessa kartassa kohde Hamppula 2:lla ei ole omaa nimeä. Varmuudella voi kuitenkin sanoa että se ei ole alkuperäinen 1803-04 "Hamppula", kuten ei myöskään ole Saukkosen Hamppula 1. Historiallinen lampuotitila Hamppula oli samalla paikalla missä nykyään löytyy Hamppulan koulun muistomerkki (vrt yleiskartta sivu 64). Kohde Hamppula 1 on vanhassa kartassa lampuotitila nimeltä "Koickälä" joka jää tämän tutkimuksen yleiskarttojen ulkopuolelle.

Alue 3 eli **Janakkala Hakoinen Hamppula** on tosin vanhan Hamppulan ja Köykkälän välillä, mutta Nordenstedtin kartassa kyseinen pelto ei ole Köykkälän viljelyksessä; pelto on Hamppulan ja Vääräjoensuun sarkajakoa. Hamppula-nimen valinta tässä kertomuksessa johtuu vanhan Hamppulan läheisyydestä.

Kohteitten Hakoinen 1 ja 2 läheisin historiallinen nimitys on 1803-04 vieressä ollut "Tiliprukinniittu"; tiiliruukista löytyy vieläkin jäänteitä maastossa. On kuitenkin huomattava että nimestään huolimatta vuonna 1987 tutkittu Tiiliruukin alue ei vastaa historiallisen tiiliruukin sijaintia A.Nordenstedtin kartalla. Ruukki sijaitsi tutkimusalueen N ja NE puolella heti yleiskartan ulkopuolella.

Nykyisessä paikallisessa perimätiedossa Hamppula 3 kulkee nimellä Tiilimäki ja Hamppula 2 nimellä Lensunkallio tai Lensunlato. Entisen Tiiliruukin seudusta käytetään nimitystä Ränniranta. Hamp-

pulan suhteen sekä nimi että muistitieto paikasta on säilynyt alkuperäisenä, mutta Vääräjoensuusta ei enää tiedetty kyseltäessä, niinkuin ei Tiiliruukistakaan. Vääräjoensuusta käytettiin kuitenkin jo 1700-luvulla rinnakkaisnimitystä Veräjänsuu (vrt esim. Friedr. Joh. Fonseenin vesistökartta vuodelta 1745), mikä paikan nimi vielä elää alkuperäisen alueen luoteispuolisesta nykyasutuksesta, muodossa Veräjänsuu tai Veräjä. Jotta nykyinen Veräjänsuu erottuisi selvästi historiallisesta "Wärensuo"-paikasta, jota nyt RASIn piirissä tutkittiin, olen päättänyt kutsumaan nykyistä asutusta nimellä Veräjä.

Paikannimen vanhin toisinto on silti Vääräjoensuu-muotoinen 1500-luvulla (vrt esim Eric Anthoni 1970, Finlands medeltida frälse och 1500-tals adel, tai Suomen asutus 1560-luvulla. Kyläluettelot. 1973). Tätä muotoa käytettiin vielä vuoden 1820 maakirjassa. Lopullista varmuutta siitä kumpi nimitys on vanhempi, Vääräjoensuu vai Veräjänsuu, ei kuitenkaan vielä ole.

Näitten saatujen tietojen ohella paikallisia muunnelmia ja tutkimukselle toistaiseksi tuntemattomia nimityksiä varmaan riittää. Ongelmana on kuitenkin projektin tässä vaiheessa valita johdonmukaiset ja yksiselitteiset nimet vuoden 1987 tutkimusalueille, ja samalla selventää nimisekaanusta tuleville tutkijoille.

Vastauksena ongelmiin esittäisin että toistaiseksi tutkitulla alueella kannattaisi pysytellä historiallisissa nimityksissä, siten kuin ne ovat tiedossa ja paikannettavissa. Vääräjoensuu/Veräjänsuu, Hamppula, Köykkälä ja Tiiliruukki, kaikki löydettävissä 1803-04 kartalla, soveltuvat hyvin tutkimusalueitten nimiksi.

Näistä paikoista Hamppula on ainoa josta ei toistaiseksi ole löydetty esihistoriallisia jäänteitä. Lensunkallio soveltuu myös nimenä omalle alueelle, jos ja kun siellä kaivetaan enemmän. "Lensuu"-nimien suhteellista ikää osoittaa että kyseisestä ladosta ei enää ole muuta näkyvissä kuin sen kivijalka. Vuoden 1920 kartassa se on vielä merkittynä.

Tämän tutkimuskertomuksen alue 2, **Janakkala Hakoinen Vääräjoensuu**, sisältää vanhan Vääräjoensuun/Veräjänsuun talotontin, Lensunkallion ja länsiosan Hamppulan talotonttia, johtuen inventointimethodin mittakaavasta ja halusta olla käyttämättä sellaista nimihirviötä kuin yhdistämällä näitä nimiä saataisiin. Siis, tutkimusalueesta yleensä käytetään tässä kertomuksessa nimeä Vääräjoensuu, ja vanhasta lampuotitilasta erityisesti nimeä Veräjänsuu.

3. ESITYÖT

Esitöitä suoritettiin 21 miestyöpäivää projektia varten yleensä ja 5 miestyöpäivää erityisesti maastovaihetta valmistellen. Viimeksi mainittu luku sisältää lähitavoitteitten suunnittelun, työvälinehankinnat, pakkauksen sekä museoviraston esihistorian toimiston arkistossa tehdyn tiedonkeruun.

Seuraavassa keskityn niihin töihin jotka tehtiin RASI-projektin kokonaisuutta ajatellen, eikä vain tässä raportissa mainittuja kenttätöitä varten. En kuitenkaan luetteloiki jokaista löydettyä artikkelia, kuvaa ja karttaa tässä, vaan vain ne jotka suoraan vaikuttivat kenttätöiden tuloksiin lähteitten lailla. Esitöitten materiaaliinventointi on tarkoitus julkaista kokonaisuudessaan toisessa yhteydessä. Koska nämä harvinaisen mittavat valmistelut kuitenkin vaikuttivat kyseessä olevan alueen historiallisten kerrostumien sisäistämiseen kentällä, täytyy ne ainakin luonnostella tässä kenttäraportissa.

Esityöt suoritettiin neljän eri lähderyhmän piirissä: painettu ja painamaton teksti, kartat ja ilmapalokuvat. Pyrkimyksenä oli löytää kaikki alueen historiaa esittelevät ja selventävät maininnat, kertomukset, kartat ja valokuvat riippumatta siitä missä kirjastossa tai arkistossa niitä säilytetään. Tutustumalla tähän materiaaliin, tai ainakin luetteloimalla se tulevia tutkimuksia varten, oli tarkoituksena saada tuntuma alueeseen. Käytännön syistä alue rajattiin Hakoisten, Hyvikkälän, Rehakan, Niinisalon, Irjalan, Melkkolan, Napialan, Uhkoilan, Tervakosken, Vanaantaan, Kermaalalan, Monikkalan, Räikkälän, Tarinmaan, Pappilan, Kuotolan sekä Viralan kylien omistuksia koskevaksi. Tässä keskityttiin kuitenkin ensisijaisesti Hakoisiin, tulevat kenttätööt mielessä. Hakoinen osoittautui muutenkin parhaimmaksi painopistealueeksi esitöiden aikana, sikäli kuin historiallisten lähderyhmien rikkautta kylää kohti pidettiin mittana.

Arkistomateriaalina mielenkiintoisimmaksi osoittautui Hakoisten kartanon pieni kokoelma valtionarkistossa. Lisäksi jouduin turvautumaan Wilhelm Gabriel Laguksen sekä Reinhold Hausenin kokoelmiin selvittäessäni Hakoisten keskiaikaisia maaomistuksia. Maastovaiheen aikana saimme käsiimme erinäisen määrän kunnallisia selvityksiä ja suunnitelmia. Jälkityövaiheessa perehdyin vielä Hakoisten kartanon omaan arkistoon, josta enemmän sivulla 20. Kenttätöitä ajatellen kirjallisella arkistomateriaalilla ei kuitenkaan projektin tässä vaiheessa ollut suurtakaan merkitystä.

Kirjallisuuden etsintä pyrki kattavaan luetteloon kaikesta mitä on kirjoitettu Hakoisten/Vanain/Hämeen linnoista, alueen esihistoriasta ja keskiajasta yleensä, Kernaalanjärven vedenpinnan laskuista ja nousuista, alueen kasvillisuuden luonteesta ja kehityksestä sekä alueen ympäristöhistoriallisista muutoksista uudella ajalla. Syntyneessä kortistossa on yli 50 teosta tai artikkelia jotka käsittelevät tai sivuavat mainittuja kysymyksiä. Selasin ja luin tästä kaiken sen mikä suoraan pyrki kertomaan Hakoisten oloista tai niihin vaikuttaneista ilmiöistä, muun muassa kokonaisuudessaan sarjat **Janakkala ennen ja nyt** sekä **Arx Tavastica**. Kortisto ei varmaan ole täydellinen, erityisesti joitain yleisteoksia voi puuttua, mutta RASin kysymyksenasettelulle tärkeiden kirjojen kokonaismäärä ei yltäne sataan.

Kartat jakautuivat odotetusti kahteen ryhmään: painettuihin ja käsinpiirrettyihin. Alueesta löytyi yhteensä 32 "vanhentunutta" karttaa jotka valottavat projektin kysymyksenasettelua. Maanmittaushallituksen arkisto ja Valtionarkiston karttakokoelmat käytiin alueen käsinpiirrettyjen suhteen kokonaisuudessaan läpi tässä työvaiheessa. Yliopiston kirjaston painettujen karttojen kokoelma jäi osittain tutkimatta käypien luetteloiden puuttuessa. Tässä karttatietojen seulonnassa ja kopioinnissa löytyi useitten kylien kohdalla lupaavia kenttäkohteita. Hakoisten suhteen nämä ovat jo olleet tiedossa viime vuodesta, mutta vaihtoehtoisia/seuraavia kohteita on karttojen perusteella ainakin Tarinmaalla, Kernaalassa, Vanaantaalla ja Rehakassa. Alkuperäisten suunnitelmien mukaan oli tänä vuonna kuitenkin päätetty tutkia Hakoisten linnan lähialueita, joten jätimme nämä vaihtoehtoiset tutkimuksen kohteet ilman tarkempaa tarkastusta kenttävaiheessa. Samasta syystä vain kaksi karttaa 32:sta tuli olemaan ensisijaisen tärkeitä 1987:

And. Nordenstedtin "(Karta) öfver Haga Sättes gårds en del åkrar och ängar uti Janakkala Socken af Tavastehus län", selvityksineen valmistunut 1803-04, sekä

Hj. Roeringin "Kartta Hakoisten yksinäisen rälssitilan No 1 kaikista tiluksista Janakkalan pitäjässä Hämeen lääniä", selvityksineen valmistunut 1920-21.

Kumpaakin säilytetään Maanmittaushallituksen arkistossa; molemmista tilattiin valokuvakopiot kentälle.

Ilmakuvia on alueesta tai sen osista useita kymmeniä vuodesta 1938 lähtien, jolloin ensimmäiset otettiin Hakoisista. Kenttätöitä varten tilattiin suurennokset 5.8.1938 otetusta m-v kuvasta mittakaavaan n.1:10 000 sekä 16.6.1986 otetusta väri-infra (vääräväri) kuvasta mittakaavaan 1:10 000. Ilmakuvat valittiin niin että Hakoisten kartano lähiympäristöineen näkyisi niissä. Kummatkin tilattiin Maanmittaushallituksen Ilmakuvatoimistosta. Kartat osoit-tautuivat kenttävaiheessa ja loppuanalyysissä erittäin hyödyllisiksi, vaikka väri-infrakuva ei ennakkotoiveista huolimatta ollutkaan mikään yleisavain historian kätköihin.

Esitöihin kuului lisäksi tuoreimpien painettujen karttojen tilaukset ja ostot. Kenttätöitä varten hankittiin Maanmittaushallituksen peruskartta 2131 11 Janakkala mittakaavassa 1:20 000 sekä peruskarttasuurennokset 2131 07D, 2131 08C, 2131 10B, 2131 10D, 2131 11A ja 2131 11C mittakaavassa 1:10 000. Kyseisiä karttoja käytettiin suunnitteluvaiheessa alueen topografian selvittämiseen sekä muitten lähderyhmien yhteydessä tarkkojen tutkimuskohteitten valintaan.

Museoviraston esihistorian toimiston arkistossa kopioitiin J. Saukkosen Janakkalan inventointikertomuksesta vuodelta 1984 ne osat jotka liittyvät kyseisten kylien muinaisjäännöksiin, samoin kopioitiin tiedot alueen irto- ja kaivauslöydöistä Kansallismuseon pääluettelosta. Kaikki aikaisemmat kohteet ja löydöt merkittiin kartalle jotta saisimme ainakin viitteitä ihmisen toiminnan levinnästä rautakaudella ja keskiajalla.

Maaston kenttäkohteet oli valittu jo ennen esitöitä, lähinnä J. Saukkosen inventointikertomuksen ja A. Nordenstedtin kartan perusteella, eikä niitä ollut tarvetta muuttaa siinä vaiheessa kun yllämainittuja lähderyhmiä oli tutkittu kuukauden ajan, sillä vaihtoehdot olivat kuitenkin epävarmoja tai epämääräisiä luonteeltaan. Sen sijaan oli saatu paljon historiallista syvyyttä maisemaan, mikä viisastutti tutkimuksen tuloksia myöhemmässä vaiheessa.

4. KENTTÄTYÖT

4.1. Yleisesti

Yhteensä kentällä käytettiin 63 miestyöpäivää, josta 51 pääosin

koekuoppien kaivamiseen ja kartoitukseen, noin 6 maastoon tutustumiseen, löytöpaikoilla käynteihin, suunnitteluun, organisointiin, siivoukseen ja pakkaamiseen sekä noin 6 neuvotteluihin töitä valvovan fil.lis. Marianne Schauman-Lönnqvistin käydessä kentällä. Alueella 1 meni noin 5 päivää ja alueilla 2 ja 3 noin 15 päivää.

Kenttätöryhmällä oli käytössään vuokrattu farmariauto mallia Nissan H-Sunny, jolla kaikki kuljetukset suoritettiin. Huomasimme kuitenkin että tällaisen auton maavara on niin pieni, että auton pohja pahimmilla teillä jo hipoo maata. Vaikka inventoitavat alueet olivatkin periaatteessa hyvälaatuisten kulkuyhteyksien päässä, Vääräjoensuun alue jopa asfaltoidun tien vieressä, riitti aina tilanteita jolloin olisi toivonut maastoautoa. Tavaratilan kannalta farmariauto oli riittävä. Yhteensä ajoa kertyi 1660,3 km, sisältäen matkat Helsinkiin, työmatkat ja retket.

Retkikunta oli muutenkin hyvin varustautunut. Sitä mukaa kun arkeologian laitoksen toisilta käynnissä olevilta kaivauksilta vapautui varusteita pystyimme käyttämään laitoksen koko potentiaalia hyväksi, tietokoneita lukuunottamatta. Esitöiden aikana tietokoneistettua dokumentointia olikin ajateltu, mutta kenttätöissä tietomateriaalin keruu sujui ainakin yhtä hyvin yksinkertaisia **kuoppa- ja havaintoaluelomakkeita** sekä **muistiinpanovihkoja** käyttäen. Arkeologian laitoksella ei muutenkaan olisi ollut tutkimuksen menetelmään täysin sopivaa tietokoneohjelmaa kortistointia varten, vaan sellainen olisi täytynyt varta vasten suunnitella.

Säätilan ollessa pahimmillaan käytimme taskukokoista **sanelukonetta**, mallia Olympus Pearlorder S909, ilmatiiviissä pakastepussissa. Sanelukone osoittautui äärettömän käteväksi oloissa joissa rohtuneet, saviset kädet olisivat tuhonneet märän paperin minuuteissa. Kolme Olympus microcassette XB60:ä riitti hyvin.

4.2. Mittaukset ja kartoitus

Yleiskartat, joista on kopiot sivuilla 62-64, piirrettiin mitta-kaavaan 1:500 muovikalvolle, joka oli kiinnitettynä muoviseen piirustus-alustaan valmiin mm-ruudutuksen kera. Karttoihin merkittiin koekuopat sekä kaikki maaston piirteet jotka varmasti tai luultavasti olivat ihmistoiminnan aikaansaannoksia. Kulttuurimaisemaan luettiin näin ojat, tiet, kummut, terassit, kuopanteet, piikkilan-

ka-aidat, louhikot, jätekasat, kuppikivet, rakennuksenpohjat, painamat lehmihaassa, puhelinpylväät, puutarhapuut, korkeuskiintopisteet ja AIV-kuopat.

Koordinaatistot joiden mukaan paalut ja koekuopat sijoitettiin, noudattivat kompassin suuntia kentällä. Paalutus ja koekuoppien kaivuu tehtiin 20 metrin ruudukossa; paikoitellen tihensimme verkostoa 10 metriin jos siihen oli syytä löytötiheyden tai muun merkillisyyden takia. Koekuopat sijoitettiin jos mahdollista siten että lounaiskulma osuisi koordinaattipisteeseen, mutta tutkimuksen mittakaavan takia emme aina olleet tässä aivan tarkkoja. Sääntönä voi pitää että kuoppa kokonaisuudessaan sijaitsee metrin säteellä matemaattisesta koordinaatistaan. Kuoppa 290/500 Vääräjoensuun alueella on ainoa poikkeus tästä, siitä enemmän sivuilla 45 - 46 .

Mittaukset ja linjanvedot tehtiin bussolilla, 360 asteen kääntyvällä vaaituskoneella, 4 metrin latalla, lattavaaterilla, kolmella koottavalla linjakepillä, neljällä 30-50 metrin rullamitalla, luodeilla, prismalla ja suurella määrällä puolen metrin puupaaluja ja rautapiikeillä.

Tiiliruukin alueella paalutettiin jokainen koordinaattipiste pysyvästi. Peruslinjana toimi S-N suuntainen linja 700-870/1100, josta vedettiin W-E linja 740/1040-1140 (yleiskartta sivu 62). Muita varsinaisia linjoja ei tällä alueella tarvittu. Aluetta ei saatu kiinnitettyä mihinkään selvään 1:20 000 peruskartan kohteeseen, joten yleiskarttaan lisättiin ote peruskartasta johon Tiiliruukin kartoitettu ala on merkitty.

Löysimme sattumalta kallioon upotetun korkeuskiintopisteen Vääräjoensuun alueella (yleiskartta sivu 64). Kunnantalossa selvisi sen numeroksi 765305, sen (karkeiksi) koordinaateiksi $x = n.6753$ ja $y = n. 2532$ ja sen korkeudeksi N-43 sarjaa 92,597 metriä mpy. Kiintopistettä ei ole merkitty peruskarttaan.

Paalutus aloitettiin Vääräjoensuun alueella paalusta 300/520 (yleiskartta sivu 63), joka sijaitsee 80,0 metriä kompassietelään ja 152,0 metriä kompassilänteen Räikälänjoen kivisillan pohjoisemman kaiteen eteläisimmästä kivipylyvästä. Peruslinjana käytettiin kuitenkin W-E linjaa 280/440-600, josta jatkettiin S-N linjalla 180-280/460 etelään ja S-N linjalla 280-360/500 pohjoiseen. Seuraavaksi, työn siirtyessä etelämmäs Lensunkallion ympäristöön (yleiskartta sivu 64), paalutimme W-E linjan 180/440-640. Viimeksi mainitusta linjasta muodostettiin vielä kaksi S-N suuntaista linjaa, 100-180/520 ja 100-260/620. Nämä linjat jätettiin maastoon sitä mukaa kun ne paalutettiin, muut koordinaattipisteet merkittiin vain tilapäisesti siksi ajaksi kun niitä tarvittiin mittauksiin.

Poistuessamme kentältä veimme molemmilta alueilta kaikki paalut, lukuunottamatta Vääräjoensuun linjaa 280/460-520 joka säätettiin tulevia tutkimuksia varten. Paalun 280/500 vaihdoimme metalliputkeen joka iskettiin syvään.

4.3. Koekuopitus ja maanäytteiden otto

Täydellinen luettelo koekuopista kaikkine tietoineen löytyy raportin sivuilta 67 - 103.

Koekuoppa kaivettiin heti kun se oli merkitty maastoon ja saannut juoksevan numeron yleiskarttaan. Dokumentointi, muun kuin löytöjen suhteen, tapahtui usein monen päivän jälkeen niin että maanäytteet otettiin useasta kymmenestä kuopasta samalla, äyskäröinnin ja profiili-puhdistuksen jälkeen. Tässä vaiheessa tehtiin kuoppakohtaiset muistiinpanot.

Kahtena ensimmäisenä viikkona kokeilimme yksinkertaista kuoppalomaketta Vääräjoensuun alueella. Kokeilu keskeytettiin huonon sään takia 69 kaivetun kuopan jälkeen. Siirryimme tällöin sanelukoneeseen ja muistiinpanovihkoon. Tiedot varmistettiin merkinnöillä muovisiin löytö- ja näytepusseihin. Yhteensä kaivoimme 176 kuoppaa; 137 Vääräjoensuun alueella ja 39 Tiiliruukin alueella. Avattu pinta-ala vastaa Tiiliruukin alueella 5,9 neliometriä, ja Vääräjoensuun alueella 27,2 neliometriä.

Jokaisesta kuopasta otettiin kaivuuvaiheessa kaikki löydöt talteen ilman kronologista sensuuria. Historialliset lähteet antoivat ymmärtää että Hakoisten linnan ympäristö voisi olla hyvin monimutkainen vyyhti purkaa ja että koskemattoman esihistoriallisen kerrostuman löytyminen voisi olla hyvinkin epätodennäköistä. Pieninkin huomio ihmistoiminnasta saattoi kertoa paljon elinympäristön muutoksista.

Täten kaikki resentitkin löydöt on luetteloitu. Toimenpide ei osoittautunut turhaksi, sillä sen tuloksena pystymme nyt sanomaan paljon ilmiöistä, joille selektiivinen esihistoriallinen löytöpoiminta olisi ollut sokea. Näitä tietoja ei olisi saatavilla mistään muusta lähteestä kuin kenttähuomioista. Projektin ongelmanasetteluun sopi myös tämä yleiskronologinen ajattelutapa jossa miljöö jossinänsä on tieteellisesti kiinnostava. Löydöistä enemmän sivulla 32 - 38.

Maanäyte otettiin rikastumiskerroksesta sikäli kuin sellaista oli havaittavissa. Maannos poikkesi selvästi tavanomaisesta podsoliprofiilista siten että uutemaata, huuhtoutunutta kerrosta ei ollut. Kuoppaa kaivettiin kunnes humusmaan alaraja (selvästi) oli tullut vastaan jolloin näyte otettiin rikastumiskerroksen/pohjamaan yläosasta, eli heti muokkauskerroksen alta. Suurin osa tutkittusta alueesta oli entistä peltoa.

Joistakin kuopista otettiin useampi näyte jos profiili oli erityisen kiinnostava tai rikastumiskerroksen raja epäselvä. Paikoitellen tarkastimme alueelle tyypillisen "kahdenkerroksen" maannoksen vielä syventämällä kuoppia. Jokaisen kuopan maannosprofiilista kirjoitettiin taltteen tiedot.

Hiiliesiintymät ja palaneet kivet huomioitiin, samoin kuin yleensä kuopan maaperän erityisominaisuudet, kuten kivisyys, juurien paljous, mahdolliset likamaat, kovettumat ja selvät muokkausrajat.

Kuoppa on siis otos 20 x 20 m alasta, 400:sta neliömetristä. Kaivettu ala vastaa noin 0,4 promillea tutkimusalueesta.

Kuoppien täyttö tapahtui pääsääntöisesti viimeisenä toimenpiteenä alueella jolta olimme siirtymässä pois. Kuoppa oli täten mahdollisimman pitkään auki.

Lueteltujen ja kartoitettujen kuoppien lisäksi avasimme yleiskarttojen ulkopuolella Vääräjoensuun alueella 2 ja Tiiliruukin alueella 5 ylimääräistä kuoppaa. Yleiskarttojen kattamalla alueella kaivettiin Lensunkallion ympäristössä 6 kuoppaa ja Tiiliruukin alueella vielä 1 ylimääräinen kuoppa. Mainituista Lensunkallion kuopista 4 oli metallinilmaisimella paikannettuja. Näistä kerrotaan luvussa "muu toiminta" sivulla 22. Muista kuopista on tietoa raportin "yleiskuvaus alueista"-osassa, sillä nämä koepistot suoritettiin maastotuntemuksen lisäämiseksi, eikä systemaattista koordinaatistoa ajatellen.

4.4. Valokuvaus

Valokuvaukseen käytettiin kahta tavallista järjestelmäkameraa, kumpikin mallia Olympus OM-1. Toisessa mustavalkoista kinofilmiä, Ilford FP4, ja toisessa värillistä diafilmiä, Kodachrome 64. Objektiveina käytettiin kahta 50 mm objektiivia tavanomaiseen kuvaukseen ja 28 mm laajakulmaobjektiveja 360° mustavalkoisiin pano-raamasarjoihin.

M-v filmiä käytettiin pääasiallisesti maisemakuvaukseen, samoin diafilmiä. Diakuvia otettiin lähinnä opetus- ja suunnittelutarkoituksiin.

Valokuvausaiheista pidettiin listaa kentällä. Kuvataulut ovat sivuilla 112-117, mustavalko- ja diapositiiviluettelot ovat sivuilla 107-111.

4.5. Kynnetyn pellon tutkimus

Ainoa kynnetty pelto tutkimusaikana oli vanhan Hamppulan ja Köykälän välin keskimmäinen osa, syvän ojan N-puolella (vrt Roeringin kartta 1920-21; ojan reunat olivat kaatosateellakin yli metrinveden pintaa korkeammat). Pellon sijainti selviää peruskarttaotteesta sivulla 61, missä sen nimi on Janakkala Hakoinen Hamp-pula eli Alue 3. Tarkastimme tämän alan kaatosateen aikana jolloin sade huuhteli esiin löydöt. Etsimme sekä jäänteitä rautakauden asutuksesta että vertailumateriaalia koekuoppien löytöihin.

Pelto kuljettiin systemaattisesti päästä päähän ja takaisin noin puolessatoista tunnissa. Pelto jaettiin työtehtävää varten kuuteen kaistaan, joten kukin huolehti kahdesta noin 13 metrin leveyisestä ja 260 metrin pituisesta kaistaleesta. Löytöala ja -materiaali jaettiin kahteen suureen osaan, W ja E; tämä tarkkuus oli riittävä tämän vuoden alustavalle peltokävelylle. Huomasimme pelolla olevan eroja maaperässä ja löytötiheyksissä, mutta emme tässä yhteydessä merkinneet niitä muistiin. Yleisesti voisi sanoa että pellon ylemmät osat sisälsivät enemmän kulttuurijäämistöä kuin alavammat. Liitupiipun koppa tuli kuitenkin pellon itäosasta 25-30 metrin päästä rantaaidasta.

Tiilestä otimme vain näytteitä, mutta kaiken muun kulttuurijäämistön minkä näimme keräsimme talteen. Tästä vertailumateriaalista on luettelo sivuilla 103-105. Vertailumateriaali diarioitiin pääluetteloon numerolle 24124.

4.6. Muu toiminta

Muuksi toiminnaksi voi lukea puhelinvihjeiden seurannan, tarkastuskäynnit, luovutettavien muinaisesineiden toimittamisen museovierastoon, kokeilut metallinilmaisimella ja maaperäkairalla, retkeilyn ja tutustumiskäynnit seudulla, epäsystemaattisen perinnetiedon keruun, kokeilun havaintoaluelomakkeilla sekä ensi vuoden tutkimuksen valmistelutyön. Tässä kappaleessa selostetaan seikkaperäisesti tuloksineen kaikkea sitä toimintaa mikä ei liittynyt tutkimuksen lähitavoitteisiin. Raportin jälkityö-osassa keskitytään vain yleiskarttojen kattamien alueiden sekä näiden lähiympäristön havaintoihin ja tuloksiin.

Paikallislehteen, Kotokulmaan, annettu puhelinnumero antoi tutkimukselle hyvän palautteen. Kaikki saadut kuusi soittoa olivat asiallisia. Kävimme tarkistamassa jokaisen oletetun löydön tai muinaisjäännöksen joka saatettiin tietoomme. Täten Kansallismuseon luetteloon tuli lisätyksi ristiretkiaikainen miekka KM 23709 Hyvikkälän kartanon mailta, kansainvaellusaikainen keihäänkärki KM 23805 Viralan Kuotolasta ja myöhäisrautakautinen keihäänkärki, väärtinänpyörä ja rautafragmentti KM 23806: 1-3 Hiiden Vähä-Hiiden mailta, kaikki lahjoituksina musovierastolle. Ehdimme käydä tarkastamassa Hyvikkälän ja Kuotolan löytöpaikat maastotyöaikana, kuitenkin löytämättä lisää ajoitettavaa rautakautta. Hyvikkälän löytö olisi vuoden 1692 kartan mukaan ollut "Joki Rinda"-pellon ulkosyrjän tuntumassa, ei kuitenkaan välttämättä silloisessa pellossa. Nykyinen perimätieto liitti miekan oletettuun löytöpaikkaan "Kalmäki"-nimen. Kuotolan löytö on taas läheltä perimätiedon tuntemaa vanhaa pajanpaikkaa.

Hyvikkälästä oli myös muistitietoja vanhoista rahalöydöistä. Rahoissa oli "nuolia", eli ne olivat todennäköisesti Taalainmaan kuparista lyötyjä historiallisen ajan äyryjä tai killinkejä.

Näitten lisäksi kävimme vielä tarkastamassa kolme muutakin soittovihjettä; oletettua kulttuurimaakerrosta Saloisten kylässä Linnainmaalla sekä oletettuja muinaislöytöjä Ikaloisten Kinnarissa ja Leppäkosken kartanossa. Valitettavasti mikään näistä ei valaisut Janakkalan esihistoriaa. Pyysimme kuitenkin asianomaisia säilyttämään todennäköisesti historialliset esineet ja olemaan jatkossakin tarkkaavaisia. Kinnarin esineet olivat: kahdeksankulmainen pronssinen (?) rengassolki, josta puuttui neula, läpileikkaukseltaan 37 mm, kehä segmentinmuotoinen, yläpuolelta kaareva, läpileikkaukseltaan 3 mm, sekä 110 mm pitkä rautainen, patinoitunut keihäänkärki tai puukko, pahoin ruostunut ja murtunut. Leppäkosken esine oli 161 mm pitkä rautainen keihäänmuotoinen teräesine, lehden reunat käännetty ylöspäin, luultavasti maantyyöstövälineen osa.

Tarkastimme samalla Hakoisten Tuulensuun alueella olevat, 28.11.1985 museovirastoon ilmoitetut kuopanteet ja hiiliesiintymän. Ilmoitukseen on museoviraston tutkijan Tuula Heikkurinen-Montellin vastaus päivättyä 23.9.1986, hänen pyynnöstään kävimme paikalla. Emme havainneet mitään esihistoriaan viittaavaa paikalla, joskaan emme suorittaneet alueella koekuopitusta. Kuopanteita on runsaasti enemmän kuin ilmoittaja on karttaansa piirtänyt ja ne lienevät jonkinlaisia nauris- tai perunahautoja. Kuopanteet ovat yleensä 1 x 3 metrin suuruisia ja sammaloituneita. Maasto on tasaista harventamatonta mänty- ja kuusikangasta. Paikalla on jonkin verran jäänteitä ihmisen toiminnasta tällä vuosisadalla. Mikkolan talo näkyy kuopanteiden luota noin 50 metrin päässä. Alue on syrjässä Hakoisten todetuista esihistoriallisista ja varhaishistoriallisista toimintakeskuksista.

Tarkastuskäynteihin pitää myös lukea käynnit Janakkalan muinaisjäännöskohteilla, Saukkosen inventoinnin mukaan, Janakkala 19 (Unikkolinna), 85 (Pappila Kirkkomaa), 90 (Räikälä Laurinlähde), 92 A-B (Räikälä Räikälä 1), 93 A-B (Räikälä Räikälä 2), 98 (Hakoinen Hamppula 1), 101 (Hakoisten linna), 104 (Hakoinen Hakoinen 3), 113 (Kernaala Kukkomäki), 114 (Kernaala Makasiininmäki) ja 115 (Kernaala Niemelä 1). Kernaalan kohteet olivat kaikki vuoden 1708 kartan mukaan viuhkan lailla silloisen kylätontin ympärillä joutomaana. Kohteet olivat samassa kunnossa kuin Saukkosen kertomuksessa, paitsi Janakkala 104 jota emme löytäneet suoritetun metsäau-rauksen jäljiltä. Kukkuja jolla 104 on ollut, on muutenkin ollut kivinen ja lohkarainen.

Räikälän kohteitten lähistöllä, äskettäin palaneen kievarin ympäröstössä suoritimme **koekuopitusta** 9 kuopan verran 20 metrin säteellä vanhasta betonijalasta, kajoamatta todettuihin muinaisjäännöksiin. Vain yhdestä kuopasta löytyi tiiltä ja laastia. Ihmistoiminta vaikutti olleen vilkasta alueella; useassa paikassa todettiin savensekaisen siltin alkavan heti ohuen turve- ja ruokamultakerroksen alta, ikään kuin suurin osa ruokamullasta olisi kuormattu pois.

Liikuimme paljon myös varsinaisen tutkimusalueen läheisyydessä, maastoa tarkastellen. Tästä toiminnasta on kerrottu sivuilla 22 - 32. Työ liittyi suoraan koekuopitettujen alueiden havainnoimiseen ja tutkimuksen lähitavoitteisiin sekä tuloksiin. Tätä työtä helpottamaan kehitimme **havaintoaluelomakkeen**, johon näkyvät kulttuurijäänteet merkittiin. Jokainen kohde rekisteröitiin, samoin kuin havainto-olosuhteet ja rekisteröinnin yhteydessä suoritetut

toimenpiteet. Lomake ei sinänsä auttanut tietojen käsittelyä maastovaiheessa 1987, mutta samantapaisesta merkinnästä olisi luultavasti suurta hyötyä systemaattisesti läpivietyä suurella alueella, jos kulttuurimaiseman vaiheita tutkisi ilman kronologista rajausta. Aika ei valitettavasti riittänyt kentällä lomakkeen kokonaisvaltaiseen testaamiseen, joten kokeilu jäi puolittiehen, koskemaan vain Veräjänsuun N-osan jäänteitä.

Perinnetietoa ja omakohtaisia muistikuvia merkitsimme muistiin silloin kun saimme kuulla tarinoita Veräjänsuun, Hampgulan tai Tiiliruukin alueista. Tätä hajanaista materiaalia on myös sijoitettu tutkimusraportin "yleiskuvaus alueista"-osaan sivuilla 26 - 37. Kuulimme muun muassa kahdesti Kernaalanjärven vedenpinnan laskuista tällä vuosisadalla. Eräs muistikuva tästä kertoi laskun olleen 0,7 m ja toinen 1,5 - 2 m. Järven historia ei siis lopu Kuokkalankoskien perkaustöihin 1850 ja -60 luvuilla.

Retkeilyn luonteisia olivat käynnit Irjalan ja Vanaantaan kartanoissa, Uhkoilan kylässä, Tarpisten talolla, entisillä Valkaman ja Kokkilan taloilla, Janakkalan kirkolla ja Määkynmäen juoksuhaudoilla. Tarkoituksena oli lähinnä vertailla vanhoja karttoja nykyiseen kulttuurimaisemaan ja tutustua kulttuurikasveihin, kuten harvinaiseen päivännoutoon Kokkilan pihan tuntumassa. Tätä kasvia on myös löytynyt Tarpisten talon lähietäisyydeltä. Peltojen ollessa kylvämättä maanviljelykselle epäedullisen syksyn takia, emme tarkastaneet niitä. Käynti Sauvo Henttosen osoittamalla Valkaman entisellä tiilipolttimolla oli tulokseton sikäli että emme huomanneet paikalla muuta kuin tiiltä ja fajanssia perunapellossa. Leppäkoskella tutustuimme Rauhaniemen rauhoitettuun tiilitehtaaseen. Retkeilimme kerran myös Rengon puolella, käyden Rengon kirkolla ja Kaloisten kylän entisellä tontilla, nykyisellä pellolla.

Vanhoja rajapaikkoja tarkistettiin myös entisten karttojen avulla. Unikkolinnan rajapyykkiä Hakoisten, Hyvikkälän ja Rehakan välillä emme varmuudella löytäneet; se on 1600-luvun kartassa "Unikon Pårti". Hakoisten, Hyvikkälän, Viralan ja Kuotolan välissä Kinnaskalliolla on nykyäänkin seisova rajapyykki, mutta 1600-luvulla nähtyjä suuria ristejä, "medh stors kors inhuggit", emme havainneet sammaleen seassa. Kolmantena rajapyykkinä tarkastimme vielä vanhan "Bengt Sari"-paikan, nykyisen Penttiönkärjen, entisen rajasaaren Hakoisten, Kernaalan ja Uhkoilan välillä. Alueella on voimakas kesämökkiasutus ja maata on liikuteltu runsaasti. Entinen pyykki, "en stoor skougsteen", on todennäköisimmin tuhoutunut. Rappukallion pyykillä eli "Pårras(...)n Kallio"lla emme ehtineet käydä.

Vanhasta Köykkälästä 400 m länteen on nykyistä maantietä vanhemman tien painauma säilynyt pellon ja maantien välisellä saarekkeella. Valokuvassimme tämän useita kymmeniä metrejä pitkän tiefossiilin, jonka Sauvo Henttonen meille osoitti.

Metadec-merkkistä metallinilmaisinta kokeiltiin Vääräjoensuun alueen Lensunkallion ympäristössä. Säättövaikeuksien vuoksi kokeilu jäi lyhyeksi. Teimme neljä koepistoa paikkoihin missä signaali vaikutti aidolta, löytämättä muuta kuin heti turpeen alta oletusti rautapitoisia kiviä ja lohkareita. Emme saaneet kojetta ilmaisemaan yli 10 cm päässä olevia metalliesineitä, joten kyseessä saattoi myös olla ilmaisimen toimintahäiriö.

Maaperäkairaa eli "T-piikkiä" käytimme ajoittain etsiessämme kulttuurimaita sekä Hakoisten että tarkastus- ja retkikohteitten lähettyvillä. Janakkalan kulttuurimaisemassa ihmistoiminnan aikaansaamat häiriöt maaprofiilissa ovat kuitenkin niin yleisiä, että tämä epäsystemaattinen kokeilu ei kyennyt varmistamaan tietoja tai oletuksia. Systemaattisesti käytettynä "T-piikin" näytteet voisivat luultavasti tarjota enemmänkin tietoja ihmisen toiminnasta.

Ensi vuoden töitä on valmisteltu järjestämällä ja huoltamalla välineistöä sekä järjestämällä projektin tietopankki käytettävään kuntoon.

5. JÄLKITYÖT

5.1. Yleisesti

Yhteensä jälkitöihin käytettiin 75 miestyöpäivää, joista 10 pääosin fosfaattianalyysiin. Summaan voisi tosin vielä lisätä 5 - 6 miestyöpäivää opiskelijoiden pakollisena jälkityöharjoitteluna pieninä osina pitkin syksyä.

Töihin kuului karttojen puhtaaksi piirtäminen, diakuvien kehystäminen, m-v-kuvien kehitys ja liimaus kuvatauluille, löytöjen puhdistus, järjestäminen ja luettelointi, maanäytteiden analyysi ja raportin kirjoittaminen.

Jälkitöihin kuului myös tutkimusmatka Hakoisten kartanoon. Säilyneet vanhat kartat inventoitiin ja osa valokuvattiin, samaten inventoitiin säilynyt arkistoaines, pitäjämakasiinin tilikirjoista kauppakirjoihin. Hakoisista, Rehakasta ja Hyvikkälästä löytyi yh-

teensä 11 arkkia käsinpiirrettyjä karttoja vuosilta 1827 - 1930. Tutkimuksen ensimmäiseen, talven 1987 - 88, osaan ehti vaikuttaa vain A.W. Zittingin kartta vuodelta 1827. Kartta- ja arkistoaines vaikutti kuitenkin rikkaalta tulevia kenttäkausia ajatellen.

5.2. Fosfaattianalyysi

Fosfaattianalyysit suoritettiin jokaisesta otetusta maanäyteestä Helsingin yliopiston maanviljelyskemian laitoksen laboratoriossa.

Reagensseina käytettiin - 2 % sitruunahappoa

- 25 g ammoniumheptamolybdaattia sekoitettuna 700 ml:aan vettä, johon vielä lisättiin 175 ml väkevää rikkihappoa

- 50 g natriumsulfiittia sekoitettuna 200 ml:aan vettä

- 1 g hydrokinonia sekoitettuna 200 ml vettä.

Kuivaa, puolen mm seulalla seulottua maanäytettä otettiin 5 g kerralla. Näyte uutettiin 50 ml sitruunahapolla 22 tuntia. Näyte suodatettiin. Tähän lisättiin 10 ml lisää sitruunahappoa, 50 ml ionisoitua vettä, 10 ml ammoniumliuosta, 1 ml natriumsulfiittiliuosta ja 1 ml hydrokinonia. Mittapullot lämmitettiin 50-55°:een ja jäädytettiin. Näyte oli valmis fotometriin.

Fotometrillä mitattiin aina ensin vertailusarja fosforiperusliuoksella 200mgP/l, johon lisättiin samat liuokset kuin suodatettuun näytteeseen.

Jos näytteen fosforipitoisuus saavutti vertailusarjan korkeimman arvon, näyte laimennettiin suhteessa 1:4. Tällaisten näytteiden lopputulokset kerrotaan 4:llä kalibroinnin jälkeen.

6. HAVAINNOT

6.1. Yleisesti

Jälkitöitten johtavana ajatuksena oli, raporttivaatimusten täyttämisen ohella, myös havainnoida mitä palautetta esitöihin nähden oli saatu. Metodisesti myös kenttätöytäpa oli uusi ja siksi oli tähdellistä tutkimuksen varhaisessa vaiheessa saada metodista palautetta. Samalla olisi mahdollista tehdä tiedoista analyysi.

Arkeologista osaa, katsottuna empiirisen normaalitieteen kannalta, edustaa raportoinnissa lähinnä laaja kuoppaluettelo ja kartat. Käsittelemättä jätettyinä nämä eivät kuitenkaan paljastaisi paljoakaan Vääräjoensuun tai Tiiliruukin alueen historiasta. Jotta raportin lähestymistapa tulisi ymmärrettäväksi on raportti vietävä loppuun asti; havaitun selittämiseen, analyysiin ja tuloksiin.

Seuraavassa selostetaan tutkittuja alueita lähiympäristöineen sekä peruskarttaan ja yleiskarttoihin että muistiinpanoihin ja erinäisiin suullisiin tiedonantoihin nojautuen. Yleiskuvan luomisesta siirrytään löytöihin, kuoppiin ja fosfaattiesiintymiin. Lopuksi tarkastellaan vielä alueita ilmasta käsin, vanhojen karttojen ja ilmakuvien avulla.

Yleiskuvauksen yhteydessä kerrotaan myös Kimmo Seppäsen suorittaman kulttuurikasvien inventoinnin tuloksista hänen Janakkalan kunnalle jättämien raporttien pohjalta. Havaintojen lähteistä löytyy tietoja tutkimuskertomuksen lähde-osasta sivuilta 57 - 60.

6.2. Yleiskuvaus Tiiliruukin alueesta

Alue 1 eli Tiiliruukin alue on koekuopitetulta osaltaan Hakoisten kartanosta noin 250 metriä suuntaan NNE-NE oleva peltojen ja vesijättömaan väliin jäävää lehmihakaa. Pohjoisessa alue rajautuu hiekkatiehen, etelässä synkkään kuusimetsään jonkin verran yleiskartan ulkopuolella. Alueen puusto on harvaa vanhaa koivua, rinnankorkeudella ympäröityiltään yli metrin luokkaa. Näkyvyys on alueella hyvä. Kasvillisuus on selvästi puutarha- ja kulttuuri-sidonnaista, muun muassa timoteita, nokkosta, siankärsämöä, orjanruusua ja orapihlajaa.

Kimmo Seppänen on huomionnut alueella seuraavia kasveja: *Galium verum* (keltamatara), *Dianthus deltoides* (ketoneilikka), *Campanula rotundifolia* (kissankello), *Centaurea phrygia* (nurmikaunokki), *Lychnis viscaria* (mäkitervakko), *Juniperus communis* (kataja), *Anemone nemorosa* (valkovuokko), *Barbarea vulgaris* (peltokanankaa-

li), Convallaria majalis (kielo), Hepatica nobilis (sinivuokko), Luzula pilosa (kevätpiippo), Paris quadrifolia (sudenmarja), Ranunculus auric. (kevätleinikit), Thlaspi alpestre (kevättaskuruoho) ja Polygonatum odoratum (kalliokielo).

Alue, jolla J. Saukkonen on havainnut röykkiöitä koostuu kahdesta terassista joiden välissä on loiva kivinen rinne. Alemman, itäisemmän terassin itäpuolella on samaten loiva kivinen rinne ennen vesijättöistä tasannetta ja järvenrantaa. Tällä rinteellä näimme puolikkaan poraamalla räjäytetystä lohkareesta koordinaattissa 766/1128. Lohkare on merkitty yleiskarttaan.

Ylemmän, läntisemmän terassin W-puolella, piikkilanka-aidan ja pellon välissä on noin 50 metriä pitkä ja 20 metriä leveä haapaa, ruusunmarjapensaita ja koivua kasvava kumpare, jonka pohjoispäässä on syvä, läpileikkaukseltaan noin 7 metrinen kuoppa. Kumpareen eteläpäässä on vaikeasti kuljettavaa ryteikköä, samoin kuopasta pohjoiseen. Pensaskasvillisuutta löytyy muutoin terasseilta sekä terassien itä- ja alapuoliselta vedenvaivaamaalta tasanteelta. Kummallakin terassilla on lohkareita ja kiviä maanpinnalla enemmänkin kuin mitä yleiskartoitus näyttää.

Hiekkatien eteläpuolisella, koivua ja pihlajaa kasvavalla kummulla on kuppikiven lisäksi kaksi matalahkoa kaivantoa, toinen 3 x 3,5 metriä ja toinen 7,5 x 8 metriä. Kummun alkuperäisiä rinteitä leikkaavat lännessä oja ja pohjoisessa tie, kumpu on selvästi jatkunut tien toisella puolella. Kummusta etelään on puuton, entiseltä pellolta vaikuttava avomaasto aina yleiskarttaa halko-vaan ojaan asti.

Terassille tehdyn tien pohjoispuolella maastomuodot ovat hyvin vaihtelevia. Piikkilanka-aidan ja jyrkänteen välillä on neljä matalaa, sammaloitunutta kaivantoa, kaikki kooltaan noin 3-4 x 1,5 metriä. Tien pohjoispuolella on suhteellisen jyrkästi pohjoiseen viettävä, pihlajaa, haapaa ja viinimarjapensaita kasvava rinne. Tämä loppuu tasanteeseen jonka korkeusluku on vastaa terassien itäpuolisen tasanteen korkeutta. Alue ei kuitenkaan ole yhtä vedenvaivaama. Tältä tasanteelta käsin on hiekkaa ja soraa kaivettu runsaasti yleiskartan koilliskulmassa näkyvästä tien rinteestä, jolloin nykyinen jyrkänne on muodostunut. Kuoppa on noin 15 x 20 metrin laajuinen, mutta maata on otettu siitä itäänpäin myös toistakymmentä metriä suoraan rinteestä, kaivautumalla terassin sivuun. Varsinaiseen kuoppaan on vieritetty suuria lohkareita, muutamat läpimitaltaan yli metrin kokoisia.

Tasanteella, kuopasta itään, heti kaivetun rinteiden pohjoispuolella näkyy 22,0 x 13,5 metrin kokoisen rakennuksen kivijalkaa. Rakennuksen jäänteistä on kartta sivulla 26. Jalka koostuu

yläpinnaltaan neliönmuotoisiksi isketyistä, säännöllisistä graniittikivistä, jotka seisovat riveissä noin 2-2,5 metrin päässä toisistaan. Useassa kivessä on 10 cm syvä reikä keskellä yläpintaa, yhdessä kivessä tässä on vielä rautainen tappi tai piikki. Näitä peruskiviä on 28 kappaletta, joista 2 on siirtynyt paikaltaan. Kiviä on 6 vähemmän kuin alunperin. Rakennuksesta ei näy muita jäänteitä. Kivijalan sisäpuolella kasvaa muun muassa runsaasti nokkosia sekä siiankärsäköitä ja voikukkia.

Kahden metrin päässä rakennuksen koilliskulmasta näkyy peruskarttaankin merkitty tie, joka kaartuu etelään, Niinisaareen. Tien pohjoispuolisen avonaisen tasanteen toisella puolella piikkilankaaidan takana on useita suuria maanottopaikkoja ja kaivantoja. Tasanteella näkyy useita räjäytettyjä kiviä, lähinnä pinottuina aidan viereen. Tasanteesta itään, Kernaalanjärven rannassa on jäänteitä kahdesta rakennuksesta. Itäisempi niistä koostuu kivijalasta ja sen sisäpuolisesta sammaloituneesta täytämästä, läntisempi on neliömäinen lohkareista ja maasta rakennettu uuni, josta on jäljellä vielä toista metriä kohoavat seinät. Rakennukset ovat seisleet vierekkäin samalla kummulla, joka niemen lailla työntyy järveen.

Röykkiöitä ja kivikkoja löytyi useita enemmän kuin Saukkosen inventointikertomuksen luettelossa on mainittu. Uudet on merkitty kartoilla ja tässä tekstissä "x"-symbolilla. Niitä on alueella luultavasti lisääkin. Kartoituksen mukaan Saukkosen röykkiöt 1, 3, 4, 9 ja 14 ovat suurinpiirtein rivissä, samoin röykkiöt 5, 6, 7, 16, 15 ja 17. Näihin nähden poikittaisen rivin muodostavat röykkiöt 3, x, 5 ja x. Tämä ei liene sattumaa, erityisesti kun rivi 5-6-7-16-15-17 on sillä harjanteella joka erottaa ylempään terassin viereisestä kivisestä rinteestä. Alatasanteen röykkiöt eivät muodosta selvää kuviota. Röykkiöalueen tulkintaan palataan vielä raportin myöhemmissä vaiheissa.

Röykkiöitten lisäksi alueella on kahdessa paikassa myös vanhoja sammaloituneita oja. Saukkosen piirtämä vanha oja jatkuu lisäksi koko yleiskartan verran etelään. Alatasannetta on siis ojitettu joskus aivan röykkiöitten vierestä. Alatasanteelta, pisteestä 763/1109 löysimme sammaloituneen ja osittain maan sisällä olevan, murtuneen tiiliskiven puolikkaan, muodoltaan 6 x 11 x ? cm. Alueen lähin uuni on ollut yli 150 metrin päässä sijaitseva tiiliruukin uuni.

Ihmisen vaikutus on ollut suuri Tiiliruukin alueella. Esihistoriasta asti neitseellistä maastoa siellä ei tunnu löytyvän paljoakaan.

Harkinnan mukaan sijoitettuja koekuoppia kaivoimme kuusi yleiskartan ja sen ympäristön alueella. Nämä on merkitty peruskarttaotteeseen sivulla .

Kuoppa A oli 50 m kuusimetsästä pohjoiseen, 8 m piikkilankaaidasta itään, pienen harjanteen laella. Sisältö oli soransekaista hiekkaa ja hiilimuruja. Ei muita huomioita.

Kuoppa B oli 10 m A:sta etelään, 6 m piikkilankaaidasta itään, pienen harjanteen alla. Sisältö hiekkaa ja hiilimuruja. Ei muita huomioita.

Kuoppa C oli 7 m kuusimetsästä pohjoiseen, 25 m:n päässä aidasta, toisen harjanteen laella. Sisältö soransekaista hiekkaa. Kohta on viljelykseen kelpaamatonta joutomaata kivisyytensä takia. Ei muita huomioita.

Kuoppa D oli 15 metriä pitkän ojan eteläpuolella, sarniaisvyöhykkeessä, 30 m pohjoiseen kuusimetsästä. Sisältö hiekkaa, hiilimuruja, pari grammaa selvää tiiltä. Ei muita huomioita.

Kuoppa E oli yleiskartan alueella, suunnilleen koordinaattipisteessä 780/1025, harjanteen laella. Sisältö soransekaista hiekkaa ja hiilimuruja. Ei muita huomioita.

Kuoppa F oli yleiskartan alueella, suunnilleen koordinaattipisteessä 887/1102, harjanteen laella. Sisältö soransekaista hiekkaa ja hiilimuruja. Ei muita huomioita.

Näitten kuoppien kaivaus oli viimehetken hakuammuntaa ennen Tiiliruukin alueelta poistumista. Kuoppien tiedot vahvistavat yleiskuvan suhteellisen karkearakeisesta maasta, jota joskus on osiltaan muokattu.

JANAKKALA HAKOINEN TIILIRUUKKI

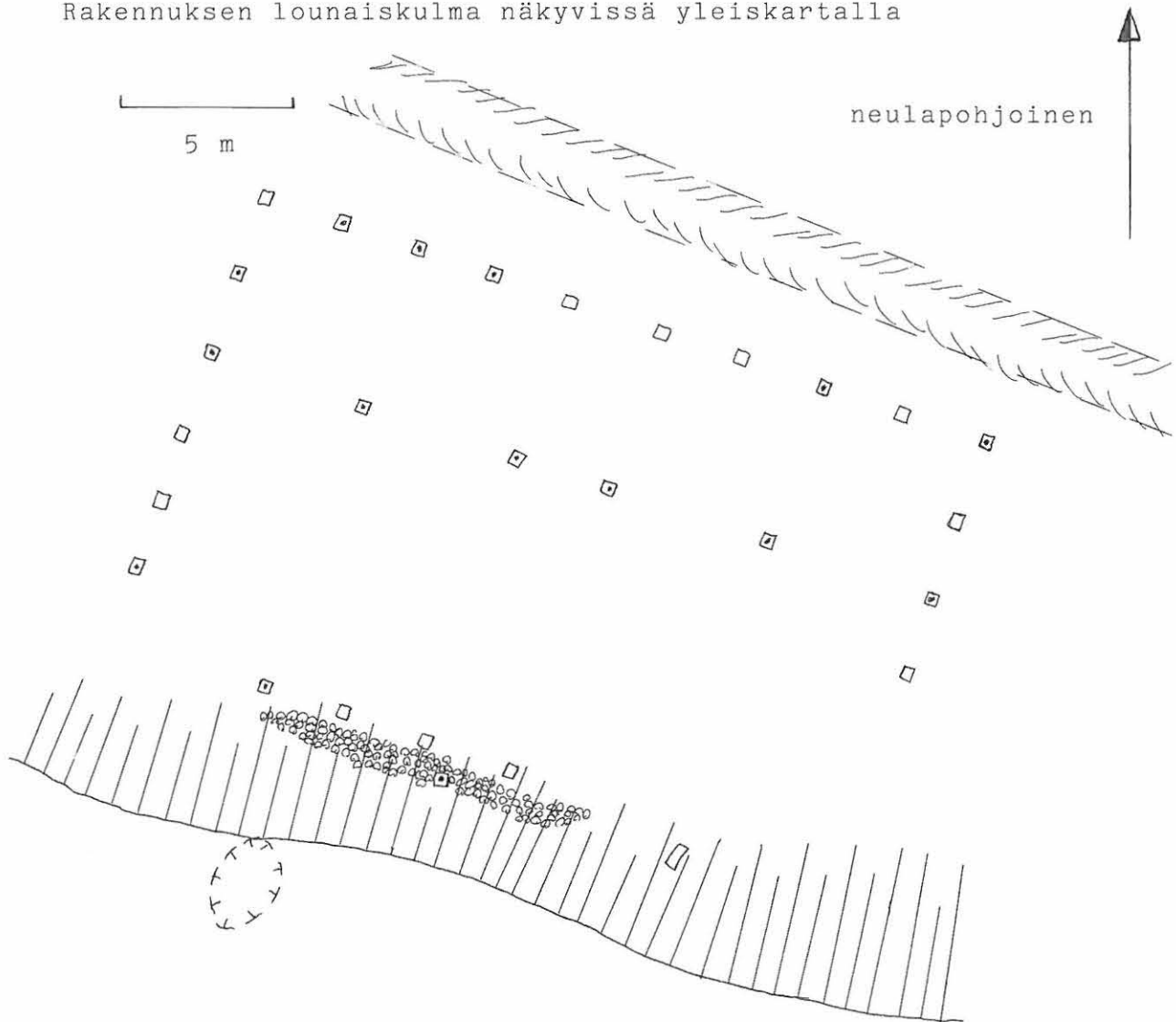
Derek Fewster 1987

Kartta rakennuksen jäänteistä

Mittakaava noin 1:200

Piirtänyt D. Fewster

Rakennuksen lounaiskulma näkyvissä yleiskartalla

□ neliskulmainen peruskivi

◻ peruskivi jossa porauksen jälkiä

⊙ kädenkokoisten kivien kerrostuma

⊙ kuopanne

— tie

— terassi ja jyrkänne

6.3. Yleiskuvaus Vääräjoensuun alueesta

Alue 2, **Vääräjoensuun alue**, on sikäli erilainen kuin alue 1, että siellä kulttuurimaiseman näkyvät kerrostumat ovat selvempiä, vaikkakin ongelmallisempia ajoittaa. Lukuun ottamatta teitä, aitojen vierustoja, Lensunkallion ympäristöä sekä Veräjänsuun ja Hampulan talonpaikkoja alue on selvästi ollut peltona. Vuonna 1987 peltoala tosin oli lehmihakana, mutta kivettömyys ja pensaattomuus alueen toimintakeskusten välillä osoittavat alkuperäisen käytön.

Toimintakeskuksista **Veräjänsuun talonpaikka** erottuu ympäristöstään rajautumalla pohjoisessa asfalttitiehen ja muualla ojaan, jonka takana on vanha pelto. Näiden rajojen sisäpuolella kasvillisuuteen kuuluu lehtikuusia, mäntyjä, koivuja, haapoja ja kuusia. Aluskasvillisuus on odotetusti ihmistoimintaan tai laiduntamiseen liittyvää. Täällä on m.m. nokkosia, ratamo-lajeja, metsämansikkaa, apila-lajeja, kissankelloja, voikukkaa ja ketunleipää.

Kimmo Seppäsen selvityksessä mainitaan alueelta löytyvän *Larix* (lehtikuusi), *Arabidopsis suecica* (ruotsinpitkäpalko), *Anemone nemorosa* (valkovuokko), *Barbarea vulgaris* (peltokanankaali), *Luzula pilosa* (kevätpiippo), *Paris quadrifolia* (sudenmarja), *Ranunculus auric.* (kevätleinikit), *Thlaspi alpestre* (kevättaskuruoho) ja *Viola tricolor* (keto-orvokki).

Tien pohjoispuolinen alue ei ole ollut laidunmaana ja sen kasvillisuus on siitä syystä rehevämpää kuin Vääräjoensuun. Siellä on lehtikuusia, hybridi-haapaa, koivua, taikinanmarjaa, kuusamaa, punaista viinimarjaa, vadelmaa, nokkosta ja *Salix*-lajeja. Tällä alueella näkyvyys on erittäin huono.

Lensunkallion ympäristö on myöskin oma kokonaisuutensa, se rajautuu lännessä ja etelässä peltoon samanlaisella vanhalla sammu-loituneella ojalla kuin Vääräjoensuu. Piikkilanka-aita pohjoisessa ja kasvillisuuserot idässä tekevät Lensunkalliosta pellon keskellä sijaitsevan metsäisen saarekkeen. Alueen itäosa on tosin puuton lukuun ottamatta kaksivartista puutarhakuusta sekä ojan reunaa ja pohjaa myötäilevää koivuriviä. Kasvillisuus on samantapainen kuin vanhan Veräjänsuun alueella, ei kuitenkaan yhtä vehreä, sillä laiduntaminen on täällä ollut viimeaikoina voimakkaampaa.

Kimmo Seppäsen selvityksissä mainitaan *Chelidonium majus* (keltamo), *Galium verum* (keltamatara), *Dianthus deltoides* (keto-neilikka), *Sedum acre* (keltamaksaruoho), *Sambucus racemosa* (tert-

tuseljia), *Thlaspi alpestre* (kevättaskuruoho), *Anemone nemorosa* (valkovuokko), *Barbarea vulgaris* (peltokanankaali) ja *Ranunculus auric.* (kevätleinikit) täällä Lensunkalliolla kasvavina kulttuuri-kasveina.

Vanha Hamppula on kokonaisuudessaan piikkilankojen ympäröimä metsäsaareke. Ulkopuolella on laidunmaata, sisäpuolella lehmiltä rauhoitettua joutomaata. Kasvillisuudeltaan alue muistuttaa asfalttitien pohjoispuolista rinnettä, tällä kasvaa punaista viinimarjaa, koivuja, kuusia, vaahteraa, *Salix*-lajeja, nokkosta, runsaasti horsmaa, puutarhapensaita ja -puita sekä muita istutuskasveja. Näkyvyys on hyvä ainoastaan Hamppulan kansakoulumuistomerkin luona. Hamppulan eteläpuolella on Alue 1:n ainoat käytössä olevat peltoalat, muu on laidunta, tietä tai joutomaata.

Vanhan Veräjänsuun maasto viettää Räikälänjokeen siten että alueen korkein kohta on metsäsaarekkeen W-osassa oleva kumpare, eli KM 22716:1-2 löytöpaikka. Veräjänsuun, Lensunkallion ja Hamppulan välinen pelto on tasainen ja laakea; tien pohjoispuolinen maasto, Hangastenmäen kaakkoispuoli, viettää etelään ja Räikälänjokeen. Hamppulan maasto viettää itään, Räikälänjokeen. Lensunkallio viettää etelään ja kaakkoon, kohti Räikälänjokeen laskevaa ojaa.

Maantien pohjoispuolella on muutama jääne ihmistoiminnasta. Tienrakennus on jo sinänsä jättänyt heti ojan toiselle puolelle pitkän irtomaavallin. Suunnilleen koordinaattipisteessä 355/530 on nelikulmainen 2,5 x 2,5 metrin kokoinen täytetty jätekuoppa. Sen sisältö on ainakin yläosaltaan orgaaninen: puuta, oksia ja lehtiä. Alueen puustosta lehtikuuset ja hybridihaavat ovat istutettuja, haavat jopa riveissä.

Yleiskartan ulkopuolelle jäävät Hangastenmäen E-puolinen kiviaita, tiilikasa ja entisen vedenpinnan kallioon syövyttämä ura. Kiviaita alkaa peruskarttaan merkityn jyrkänteen alkukohdasta kaakossa ja jatkuu useita kymmeniä metrejä suunnilleen suunnassa WSW. Aita on paikoitellen metrin korkuinen ja kahden metrin levyinen, suurimmilta osin kuitenkin sortunut ja epämääräinen. Aita on lähinnä lohkareista koottu. Hangastenmäellä riittää kiviä ja lohka-reita; muistitietona meille kerrottiin kuinka käärmeinen se oli Hamppulan koulun aikoihin kun koulupojat kävivät tappamassa kytä. Suullisen tiedonannon mukaan mäenrinteessä on ollut perunapelta ja kiviaita on liittynyt siihen.

Tiilikasa on jyrkänteen alapuolella kiviaidan alkukohdan lähellä. Se on 3 x 3 m kokoinen, ja sisältää myös luonnonkiviä. Röykkiön päällä kasvaa yli 20-vuotias tuomi. Maasto on täällä kos-

tea ja lehtomainen, myyränkoloja on runsaasti. Lähistöllä on 2 mm paksuisista rautalevynkappaleista koostuva jätekasa.

Kernaalanjärven entisestä vedenpinnasta saa käsityksen Hangastenmäen jyrkänteen luoteisosasta, missä vesi on noin metrin nykyisenmaanpinnan yläpuolelle syövyttänyt kallioon uran. Tämän uran lisäksi seinämässä näkyi muitakin vedensäännöstelyyn liittyviä piirteitä: seinämän jäkäläkanta muodosti selviä korkeusvyöhykkeitä jotka liittyvät järvenlaskujen ja -nousujen historiaan.

Veräjänsuun talotontista ei ole näkyviä jäänteitä, lukuun ottamatta ehkä koordinaattipisteessä 255/535 olevaa outoa pyöreää maavallia. Tämän eteläistä ja itäistä ulkoreunaa vastaan on pinnottu suuri määrä lohkareita, luultavasti pellonraivauksien yhteydessä. Myös maavallin sisäpuolella on lohkareita, lähinnä lounais- ja länsipuolella missä vallin muoto on epäselvä ja ehkä tuhoutunut. Joissakin lohkareissa on porausjälkiä.

Maavallin läheisyydessä on useita pienempiä louhikkoja. Sen pohjoispuolella oli maanpinnassa useita sammaloituneita, poltossa epäonnistuneita tiiliskiviä. Tiilet olivat lasittuneita, poikittain murtuneita tai epätasaisia ja pinnaltaan aaltoilevia. Koot olivat luokkaa 5 - 6 x 10 - 12 x 20 - 22 cm, siltä osin kuin tiilet olivat mitattavissa. Ainoan kokonaisen tiilen paino oli 2780 g.

Maavallin länsipuolella noin 13 metrin päässä siitä on nelikulmainen maantäytteen kivikehä, mitoiltaan 2,5 x 3,5 m. Kehä on selvä hävinneen rakenteen tai rakennuksen perusta. Tästä noin 13 metriä lounaaseen on J. Saukkosen löytämä kuppikivi. Kivikehän länsi- ja luoteispuolella on useita louhikkoja, kumpuja ja kuopanteita sekä epämääräinen, luultavasti ihmistoiminnan osittain muovaama terassi. Useissa louhikkojen kivissä on porausjälkiä. Kaikkia suuria kiviä ja maastomuotoja ei ole merkitty yleiskarttaan; alueella on runsaasti irtonaisia lohkareita ja kiviä sekä kuopanteita ja kumpuja.

Piikkilanka-aidan eteläpuolella on noin 50 metrin matkalla ainakin 25 haudannäköistä matalaa sammaloitunutta kuoppaa, muutamat näistä aivan metsäsaarekkeen keskellä, epämääräisen terassin päällä. Suuri osaa haudoista on selvästi NW - SE-suuntaisia. Pituudet vaihtelevat 1,5 ja 4 metrin välillä. Jotkut kuopista ovat yli puoli metriä syviä, joten maata on täältä siirretty muualle, ehkä vanhalle hiekkatielle, jonkin aikaa sitten.

Uusi maantie on leikannut viipaleen Veräjänsuun tontin pohjoispuolesta. Kuopan 300/520 ympärillä oleva louhikko ja sen länsipuolella oleva pitkä kumpare ovat luultavasti syntyneet tien le-

vennyksen myötä. Useassa lohkarissa on porauksen jälkiä. Louhikon yhteydessä on vanha koivu (ympäryks rinnan korkeudella 2,5 m), jonka kronologinen suhde louhikkoon jäi epäselväksi. Koivu vaikutti kuitenkin vanhemmalta.

Perimä- ja muistitiedon mukaan Tiilimäellä, eli vanhalla Veräjänsuulla, olisi ollut tiilenpolttimo ensimmäisen maailmansodan aikoihin. Haudannaköiset kuopanteet alueella lienevät taas tilapäishautoja vuoden 1918 taistelujen, "kapinan", jäljiltä, jolloin saksalaiset hyökkäsivät punaisten miehittämiä Määkynmäen juokshautoja vastaan. Toisten kertomusten mukaan paikalla olisi harrastettu salaa kortinpeluuuta rahasta muutama vuosikymmen sitten. Erään tiedon mukaan alue olisi vielä sotien jälkeen ollut kiertelevien mustalaisten toistuva leiripaikka. Veräjänsuulla on siis vankka sija paikallisessa historiantajussa ja folkloressa. Viime vuosisadan lamputalosta emme silti kuulleet kerrottavan mitään.

Lensunkallio koostuu lähinnä kallioisesta alueesta ja sen W-puolisesta terassista. Kallion N-puolisella kumpareella on luonnonkivistä tehty harva 21,0 x 7,5 metrin kokoisen rakennuksen perustus, joka luultavasti liittyy perimätiedon Lensunlatoon. Tämän rakennuksen luoteiskulman tienoilta löytyi KM 22715, ison maakiven/kalliopaljastuman ja kiintopisteen 765305 vierestä. Rakennuksesta noin 10 metriä lounaaseen on luultavasti sen purkuvaiheessa muodostunut kattohuopakasa pienen louhikon vieressä. Näistä etelään ja kalliosta länteen on viisi kuoppaa. Ne ovat 6 - 7 metriä läpimitaltaan ja perimätiedon mukaan AIV-rehun säilöntäkuoppia. Neljä alinta oli tutkimusaikana täynnä vettä ja kasvillisuudeltaan lampimaisia. Kuoppien ympäristö vaikutti hyvin sekoittuneelta ja ihmisen toiminta on Lensunkallion ympäristössä muutenkin ollut voimakasta. Kuopanteita ja kumpuja on runsaasti eikä kaikkia ole merkitty yleiskarttaan.

Lensunkallion alueen halki kulkevan piikkilanka-aidan länsipuolella on ainakin kahden rakennuksen ja yhden sortuneen tai murettun uunin jäänteet. Aivan länsiterassin kaakkoiskulmassa on 6 x 8 m:n kokoisen talon sammaloitunutta kivijalkaa näkyvissä, perustan sisällä on sammaloitunut maa-kivi-tiili-kumpu. Kummun näkyvisissä kivissä on porauksen jälkiä. Länsiterassin koillisosassa on toisen, ainakin 8 x 8 metrisen talon sammaloitunutta kivijalkaa. Perustan sisällä, sen kaakkoispäässä on matala, noin 5 x 2 m:n suuruinen kuopanne. Rakennuksen luoteispää on epämääräisen muotoinen, sen sisällä on toinen, ainakin 2,5 x 2 metrin kokoinen kivi-perusta. Sisemmästä, pienemmästä kiviperustasta noin 4,5 m koilli-

seen on 2 x 3 metrin laajuinen sammaloitunut maa-kivi-tiili-kumpu, joka ehkä sekkin on liittynyt suureen rakennukseen sisällä. Suuresta rakennuksesta noin metri kaakkoon on selvä lähes metrin korkuinen, 5 x 6 metrin kokoinen sammaloitunut tiilikumpu. Tämä uunirakennelma ei näytä olevan minkään näkyvän rakennuksen pohjan sisäpuolella. Todettakoon jo tässä vaiheessa että käytetyt lähderyhmät eivät kerro mitään näitten rakennelmien historiasta. Ainoa tois- taiseksi mahdollinen selitys niille on että perimätiedon Tiilimäki viittaisikin Lensunkallioon, eikä vanhaan Vääräjoensuuhun kuten meille kerrottiin. Paikannimi olisi ihmistoiminnan loppuessa Lensunkalliolla siirtynyt muistikuvissa Veräjänsuulle.

Länsiterassin kulttuuri-indikaattoreihin kuuluvat myös nokkoset ja ohdakkeet, samoin kuin alueen kuopanteet, louhikot ja kummut pinnalta katsoen. Lensunkallion länsiterassi tuntuu kokeneen paljon enemmän kuin vanhan Vääräjoensuun seutu.

Kaivoimme Lensunkallion alueella kaksi harkinnan mukaan sijoitettua koekuoppaa. Kumpikaan ei ulottunut mineraalimaahan asti. Kuoppia ei ole merkitty yleiskartaan.

Kuoppa G oli koordinaattipisteessä 150/462, aivan kallio- paljastuman vieressä. Sisältö oli hiekkaista pintamultaa ja pari grammaa tiiltä. Ei muita huomioita.

Kuoppa H oli koordinaattipisteessä 185/440, lähellä KM 22715:n löytökohtaa. Sisältö oli hiekkaista pintamultaa. Ei muita huomioita.

Vanhan **Hamppulan** piikkilangalla suojattu alue on joko tiheää ryteikköä tai tasoitettua ja hoidettua nurmikkoa. Muistitiedon mukaan alueelle tuotiin täytemaata 60-luvulla koulua purettaessa ja muistomerkkiä pystytettäessä. Ainoa rakenteellinen jäännös koulun ajoilta on yleiskartan ulkopuolelle jäävä hyväkuntoinen, osittain maanpäällinen kellari. Sementtisen kellarin ovi on pohjoiseen, sen sisämitat ovat noin 3 - 4 x 5 - 6 m.

Piikkilangat on äskettäin uusittu. Vanhoja lankoja löytyy paikoitellen nykyisen aidan sisäpuolelta. Hamppulan alueella kaivoimme kaksi harkittua koekuoppaa yleiskartan kattaman alueen ulkopuolelle. Kuopat on merkitty peruskarttaotteeseen sivulla .

Kuopat I ja K olivat kumpikin alueen itä-osassa, horsmaa kasvavalla tantereella, 20 m:n päässä toisistaan. Kummankin sisältö oli kovaa, paakkuuntunutta, sekaoittunutta kulttuurimaata. Löytöinä oli molemmista tiiltä, laastia ja kaakelia. Maaperä tulkittiin täytemaaksi.

Veräjänsuun, Lensunkallion ja Hamppulan väliin jäävällä pelolla/laidunmaalla havaitsimme sarjan matalia painaunia. Painaumat näkyvät vain maastossa, kaksiulotteisessa valokuvassa ne eivät

näy. Näistä ojien tai teiden jäänteistä 11 on selvästi yhdensuuntaisia, pituudeltaan kahdestakymmenestä metrillä yli 220:n metriin. Painaumien luonteen vuoksi varmaa leveyttä ei voi mitata; ne ovat noin 10 - 15 metrin päässä toisistaan. Kyseessä on luultavasti vanhan sarkajaon fossiilinen jäännös. Pisin painauma oli myös selvin; siinä on ehkä entistä tien linjaa sarkojen välillä.

Hamppulasta Lensunkalliolle menevää piikkilanka-aidan pohjoispuolella on leveä, sarkapainaumien suhteen suorassa kulmassa oleva ura, ehkä lehmien talloma painauma. Aidan eteläpuolella on kaksi siihen vinosti suuntautunutta painauma, jotka vaikuttavat entisen tien molemmilla puolilla olleilta ojilta. Kaikki nämä painaumat alkavat ja loppuvat aidan molemmin puolin, suurinpiirtein samoilla kohdilla; ne alkavat rakennuksen jäänteistä lännessä loppuakseen noin kolmekymmentä metriä ennen Hamppulan ohi menevää tietä idässä.

Luultavasti lehmien tallomaa painauma näkyy myös samaisen tien E-puolella, Hamppulasta pohjoiseen. Peltoalueiden urat eivät rajoitu näihin, sillä tien länsipuolella on vielä toisensa suorassa kulmassa leikkaavat entiset ojat tai kaivannot. Toinen näistä on ehkä kahdestoista sarkojen välinen oja.

6.4. Löytöjakautumat

Löydöt on seuraavassa jaettu kahteen ryhmään: tiilet ja muut löydöt. Tiedot perustuvat kuoppaluettelossa oleviin mainintoihin. Tiiliruukin tiiliesiintymistä on kartta sivulla 33, ja muista löydöistä sivulla 34. Vääräjoensuun tiiliesiintymistä on kartta sivulla 35, ja muista löydöistä sivulla 36.

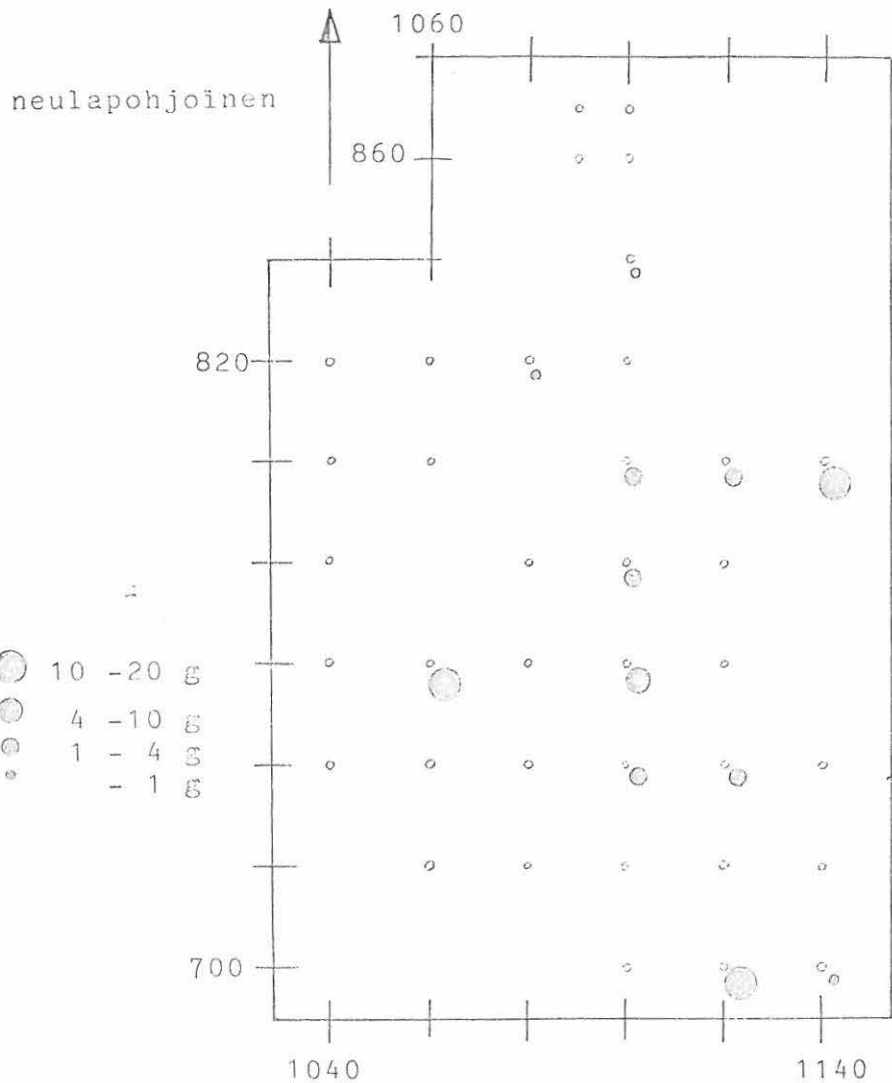
Talteenotettu löytömäärä on tietenkin vain otos alueitten kulttuurijäämistöstä. Johtopäätökset ovat täten usein rohkeita. Yksittäiset löydöt eivät välttämättä kerro paljonkaan alueen historiasta. Yhdistämällä havaintoja pystytään kuitenkin saavuttamaan varmuus erinäisten ongelmien ratkaisuisissa.

JANAKKALA HAKOINEN TIILIRUUKKI
Derek Fewster 1987

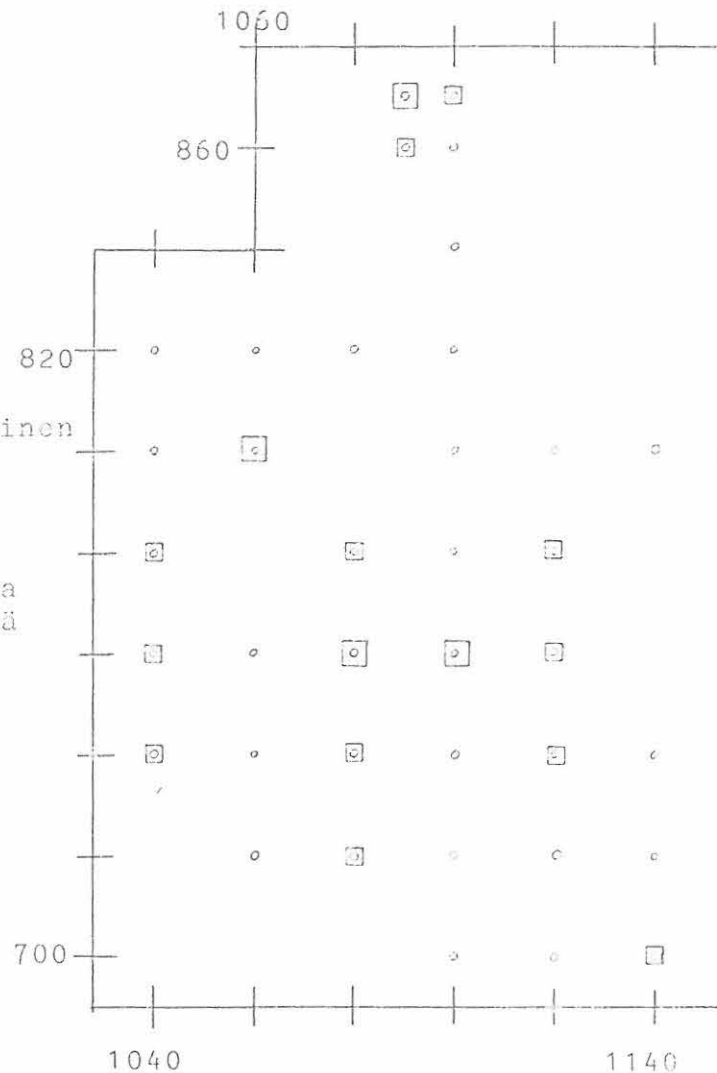
40 m

KARTTA TIILIESIINTYMISTÄ

MAAPERÄKARTTA

- soransekainen maa
- hiekkaa
- hiekkaa ja silttiä

Kartat perustuvat tutkimuskertomuksen kuoppaluettelon tietoihin

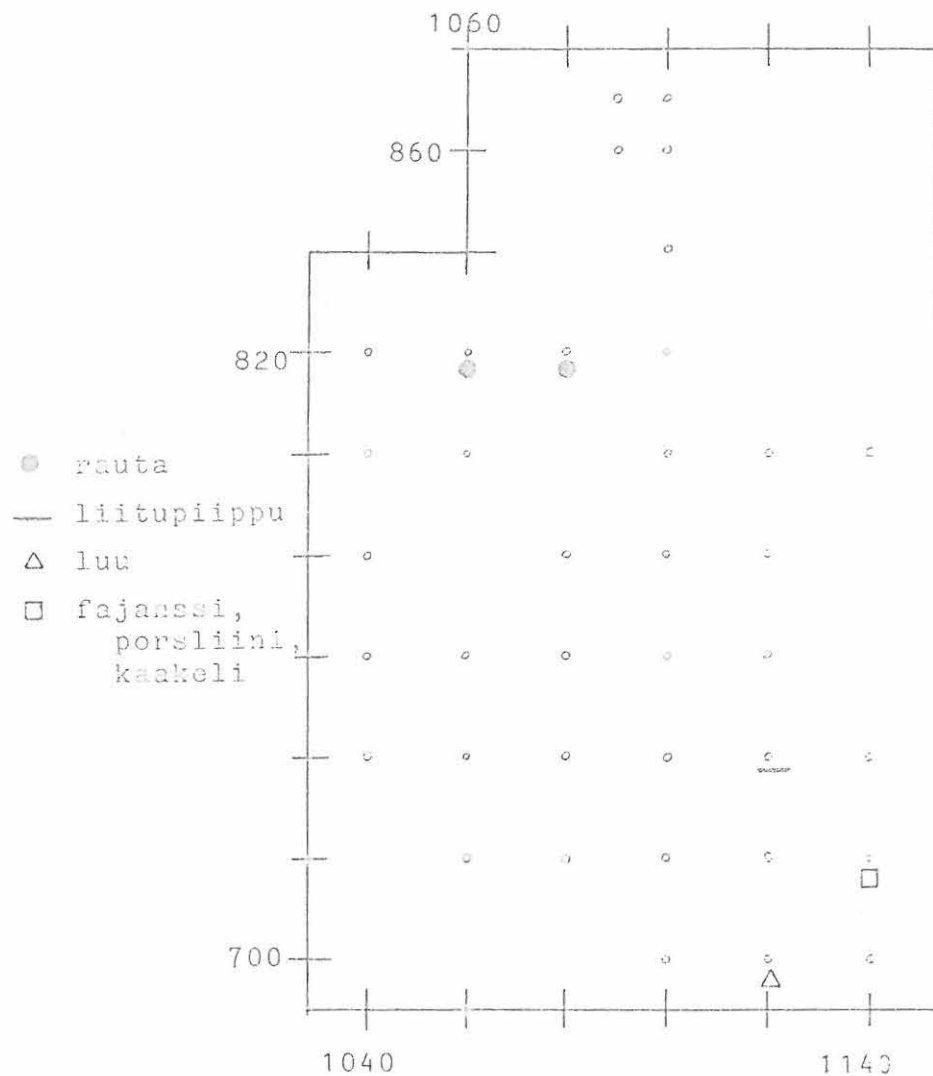
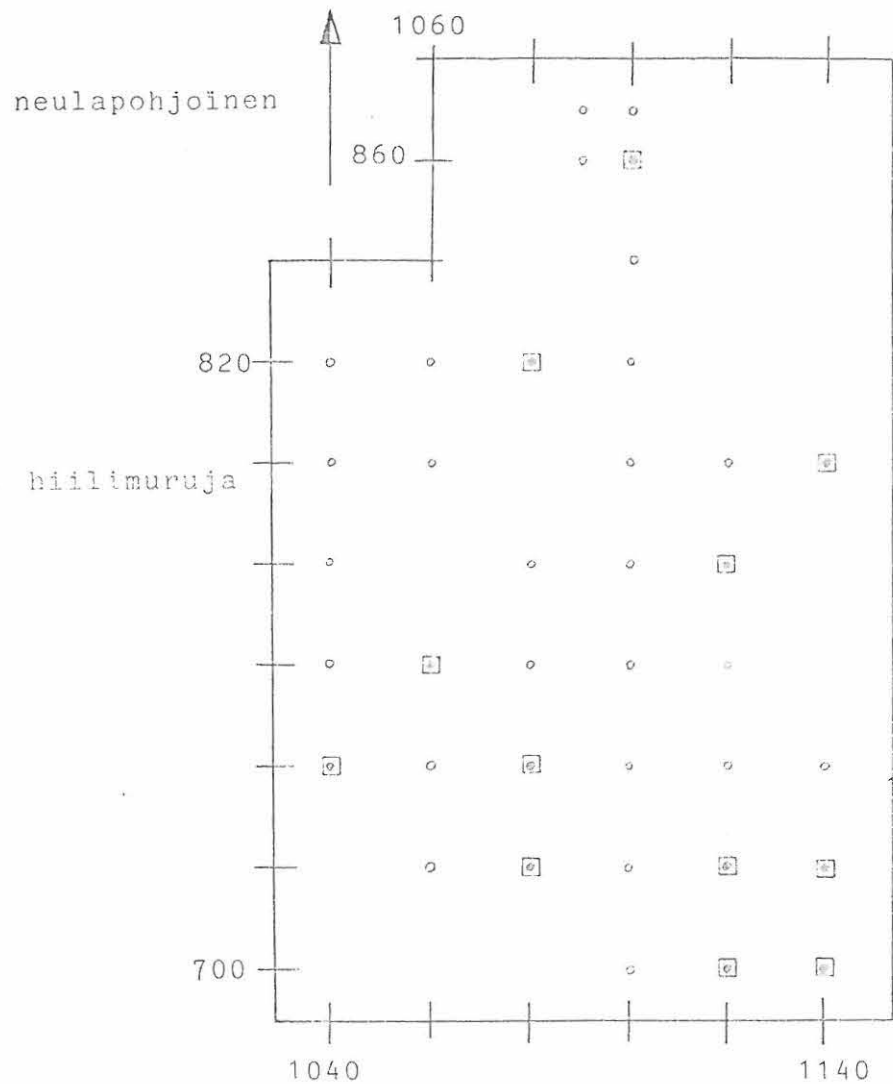
33

JANAKKALA HAKOINEN TIILIRUUKKI
Derek Fewster 1987

40 m

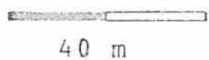
KARTTA HIILIESIINTYMISTÄ

LÖYTÖKARTTA

Kartat perustuvat tutkimuskertomuksen kuoppaluettelon tietoihin

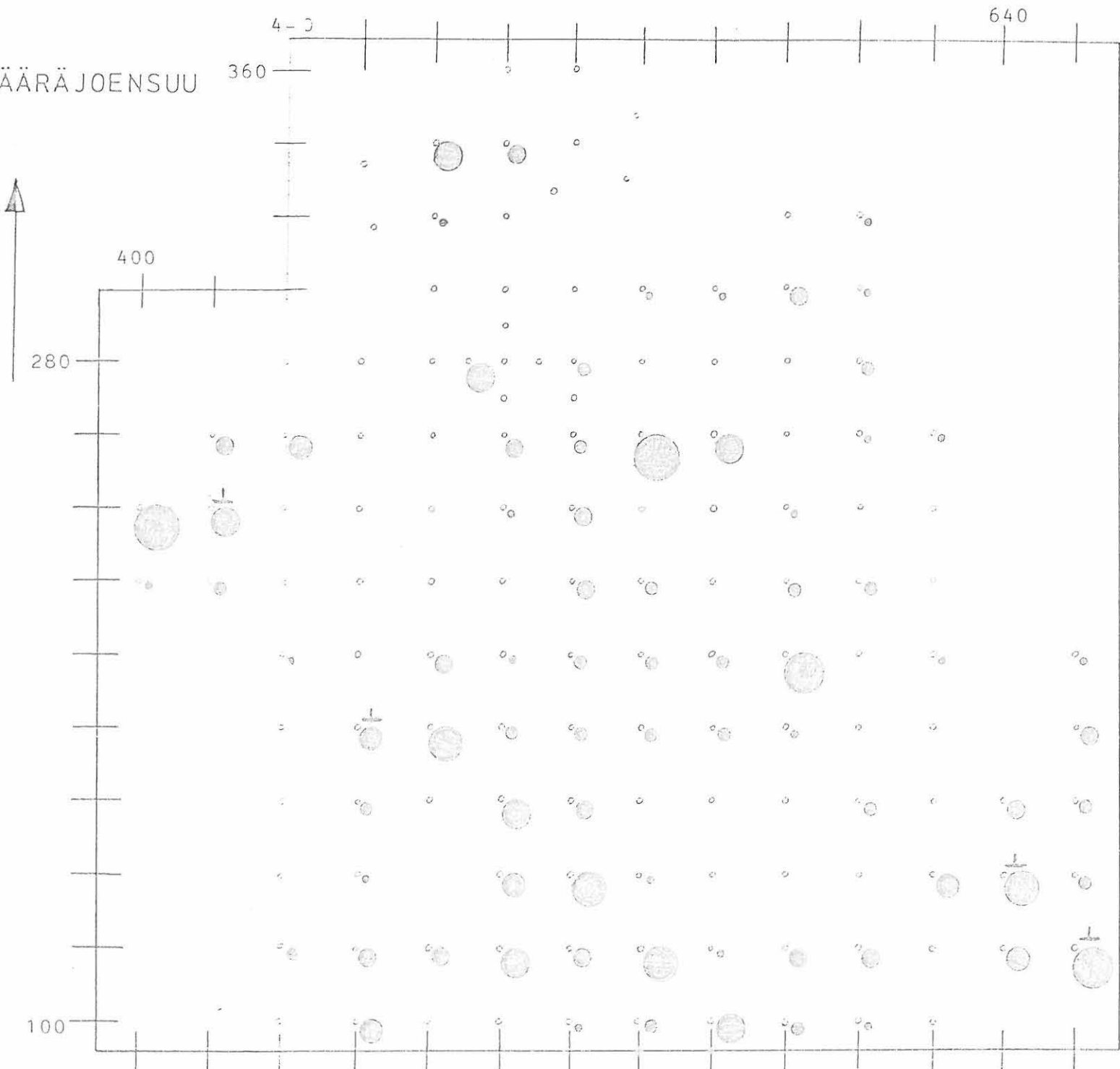
JANAKKALA HAKOINEN VÄÄRÄJOENSUU
 Derek Fewster 1987

neulapohjoinen

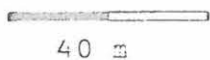
KARTTA TIILIESIINTYMISTÄ

- 35
	-	1 g	tiiltä
	1 -	4 g	
	4 -	10 g	
	10 -	20 g	
	20 -	50 g	
	50 -	100 g	
	100 -	200 g	
	200 -	g	
			laastia

Kartta perustuu tutkimuskertomuksen kuoppalettelon tietoihin

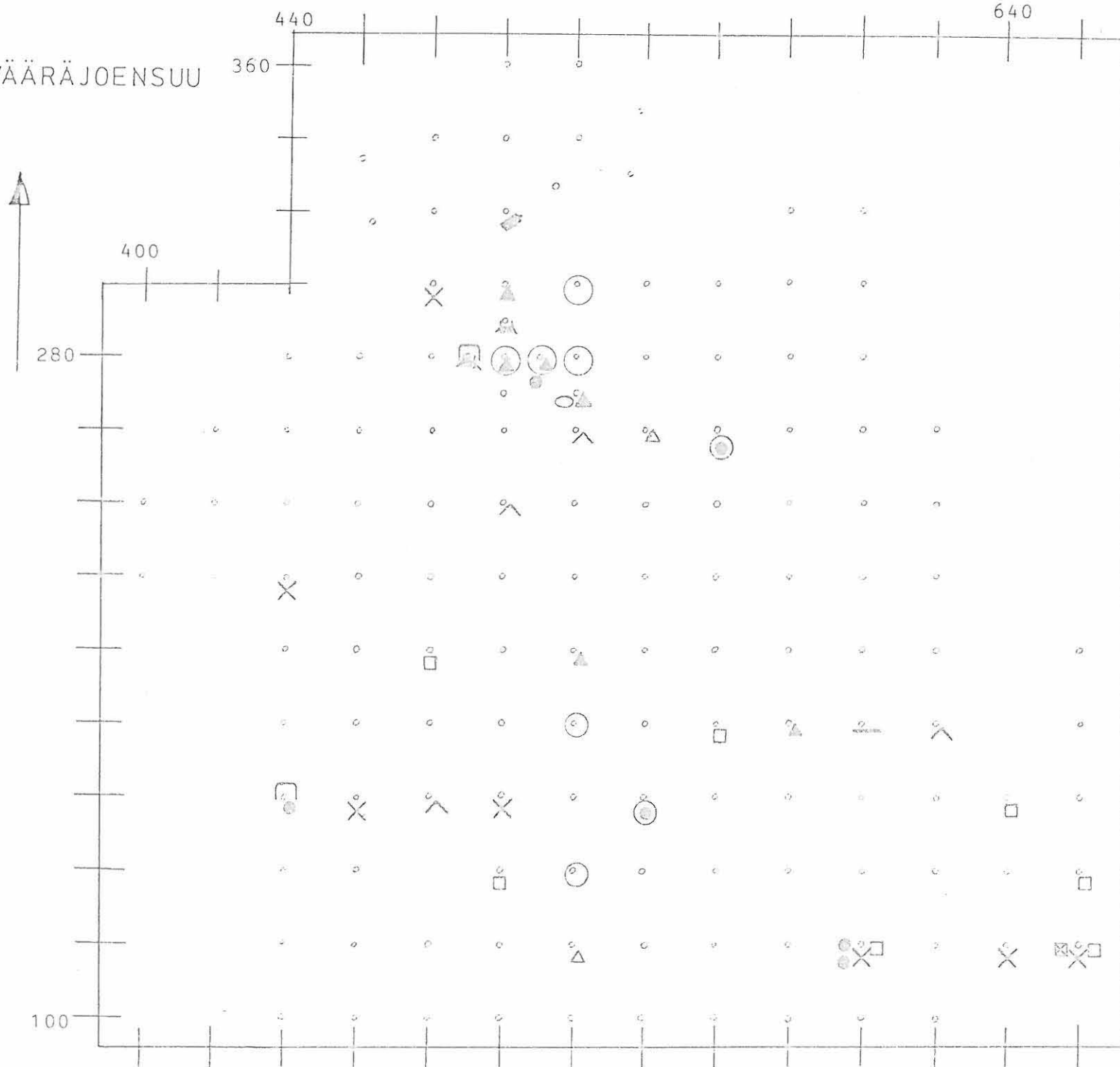
JANAKKALA HAKOINEN VÄÄRÄJOENSUU
 Derek Fewster 1987

neulapohjoinen

LÖYTÖKARTTA

- X lasi
- △ luu
- ▲ palanut luu
- rauta
- ⊙ rautakuona
- ◯ keramiikka
- fajanssi, porsliini, kaakeli
- liitupiippu
- ▣ muovi
- palanut pii
- ∧ salaojaputki
- kattohuopa
- ⚡ sähköparisto
- ⊠ jätekerrostunaa, sisältäen useita löytölajeja

Kartta perustuu tutkimuskertomuksen kuoppaluettelon tietoihin

36

6.4.1. Tiiliesiintymät

Tiili on osoittautunut tavallisimmaksi historiallisen ajan löytöryhmäksi, eikä Hakoisten kylä ole tästä poikkeus. Tiilenkappaleet olivat tutkittujen alueiden yleisintä kulttuurijäämistä.

Tiiliruukin alueella useimmasta alaterassin koekuopasta löytyi tiiltä, myös raunioitten vierestä ja välistä. Vaikuttaakin siltä että pitkän ojan ja alemman rinteen välistä tasannetta olisi muokattu, jolloin talousjätteitä ja tiilimursketta olisi kynnetty alas peltomultaan. Tällöin kivikasat 19 - 24 sekä 27 olisivat olleet peltoalan sisäpuolella aikoinaan. Tiiliesiintymät Tiiliruukin alueella asettavat raunioitten rautakautisuuden kyseenalaiseksi. Olisi helpompaa selittää alatasanteen kivikot peltoraunioina, mitä vaihtoehtoa Saukkonenkin pitää mahdollisena.

Ylätasanteeltakin löytyi jonkin verran tiiltä raunioiden läheisyyteen kaivetusta kuopasta. Suhteellinen tiilenvähyys yläterassilla ei silti sulje pois mahdollisuutta että tämäkin ala olisi ollut peltona.

Vääräjoensuun alueella tiiltä on runsaasti, lisäksi sen yhteydessä on laastia useassa paikassa. Keskittymiä on odotetusti Veräjängsuun ja Hampgulan lampuotitilojen pihapiirien tuntumassa. Tiilenkappaleita on paljon myös Lensunkallion metsäsaarekkeella sekä kahdessa paikassa peltoalueella ja yhdessä tien pohjoispuolella. Kuopan 240/420 ympäristössä vaikuttaa olleen joko tiilinen uuni tai talousjätteiden kaatopaikka, täältä on laastiakin. Kuopan 200/580 keskittymä vaikuttaa satunnaiselta. Tien pohjoispuolinen keskittymä voi olla uunin tai jätemaan aikaansaama. Laastia on muuten Hampgulan rakennusten jäljiltä koordinaattipisteistä 120/660 ja 140/640, sekä oletetun Lensunladon vierestä koordinaattipisteestä 180/460. Laastia ei löytynyt Lensunkallion muitten rakennuksen pohjien eikä Vääräjoensuun lampuotitilan yhteydestä.

Alueen 3:n vertailumateriaalissa on tiiltä runsaasti. Tutkimuksen tässä vaiheessa sitä ei ole vielä käytetty hyväksi.

6.4.2. Muut löydöt

Tiiliruukin alue oli löytököyhää. Kaksi rautaista sinkilää lienevät löytöpaikankin perusteella jäänteitä entisestä aidasta. Liitupiipun katkelma, pala fajanssia ja luu vahvistavat olettamusta alaterassin menneisyydestä peltona joskus historiallisella ajalla. Liitupiipun osa on kuopasta, jonka rauniot 19 - 24 ympäröivät.

Vääräjoensuun alueelta on suhteellisen runsaasti löydöiksi luokiteltavaa materiaalia. Rautakautista keramiikkaa on kuopista 280/500, 280/510, 280/520 ja 300/520 Veräjänsuun metsäsaarekkeen pohjoisalueelta. Täältä on myös palanutta luuta, osittain keramiikan yhteydestä, sekä palaneen piin pala. Jätekasa koordinaattipisteessä 280/470 nauloineen, peltipaloineen ja kattohuopineen on uudemmalta ajalta, samoin on koordinaattipisteen 290/500 jätekuopan kiväärinhylsy. Viimeksimainitusta koekuopasta on tosin myös palanutta luuta.

Lamputitilasta ei ole paljoakaan kulttuurijäämistöä; ehkä rautakuonan pala, luu ja salaojaputkien katkelmat ovat sen ajoilta. Maantien vierustan paristo ja pullonkaula kuuluvan itse tien kontekstiin.

Lensunkallion ympäristön löydöt sopisivat paremmin entisen lamputitilan yhteyteen. Hajanaisesti täältä on fajanssia, punasavikeramiikkaa, lasia, luuta, rautakuonaa ja salaojaputkea. AIV-kuoppien lähistöltä koordinaattipisteessä 160/440 löytyi lisäksi oletettuun Lensunlatoon kuulunutta kattohuopaa ja rautanaula. Hamppulan ja Lensunkallion välisestä pellosta on muun muassa liitupiipun katkelma ja koordinaattipisteessä 120/600 selvä löytökessittymä jossa on lasia, fajanssia ja rautaa. Hamppulan koulun alueelta on lasia, kaakelia, fajanssia ja muovinpalakin.

Löytötiheys on näin ollen esihistoriallisten löytöjen osalta suurempi Veräjänsuulla, J. Saukkosen huomiot mukaanluettuina, kun taas historiallisen ajan materiaali vaikuttaa keskittyneen Lensunkallion ja Hamppulan ympäristöihin.

Pintapoimitulta alalta, Alueelta 3, on runsaasti kulttuurijäämistöä. Tutkimuksen tässä vaiheessa tätä vertailumateriaalia ei vielä ole tarkastettu. Huomionarvoinen seikka on kuitenkin että alueella on keramiikkaa ja fajanssia. Historiallisen ajan tavara vastaa samankaltaisten asuinpaikkojen jäämistöä muualla Etelä-Suomessa. Tällöin olettaisi Veräjänsuultakin olevan samaa kulttuurimateriaalia kuin Lensunkalliolta, jos lamputitila kerran on sijainnut Veräjänsuulla.

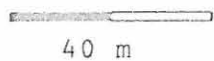
6.5 Kuopat

Tämän luvun tiedot on kerätty tutkimuskertomuksen kuoppaluettelosta.

Seuraavassa on huomioitu maaperän raekoon poikkeavuudet Hakoisten normaalista siltin ja hiekan sekoituksesta. Hiilimurut on merkitty jos niiden koko tai runsaus viittaavat ihmistoimintaan. Kulttuurimaana on käsitetty kaikki maannoksen outoudet, jotka varmasti tai luultavasti ovat ihmistoiminnan aikaansaannoksia. Näihin lasketaan sekoittuneet maanokset, likamaat, palaneet kivet, kemialliset kovettumat, täyttemaat ja maannostumisen puuttuminen. On huomitava että paksu pintamaakerros voi kätkeä toiminnan jälkiä koekuopissa, joissa ei huomattu häiriöitä. Jos häiriöistä on pitkä aika maannosprofiili ei niitä paljasta, vaan löydöt.

Tiiliruukin maaperästä on kartta sivulla ³³ ja hiiliesiintymistä sivulla ³⁴. Alueella ei havaittu kulttuurimaata. Vääräjoensuun maaperätyypeistä on kartta sivulla ⁴⁰, hiiliesiintymistä sivulla ⁴¹ ja kulttuurimaasta sivulla ⁴².

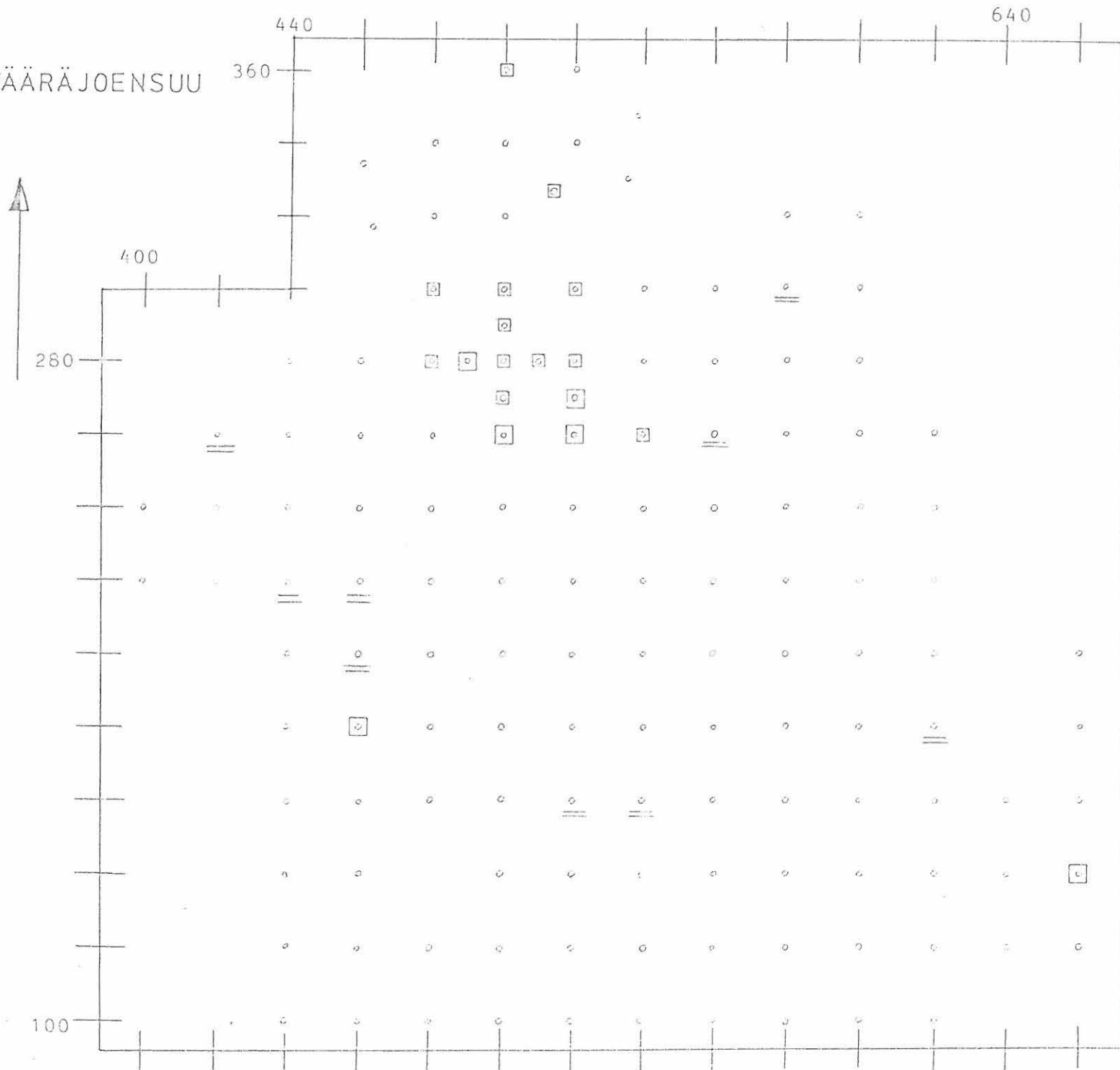
JANAKKALA HAKOINEN VÄÄRÄJOENSUU
Derek Fewster 1987

neulapohjoinen

MAAPERÄKARTTA

- ☐ soransekainen maa
- ▣ hiekkaa
- hiekkaa ja silttiä
- = Savipitoinen maa

Kartta perustuu tutkimuskertomuksen kuoppaluettelon tietoihin

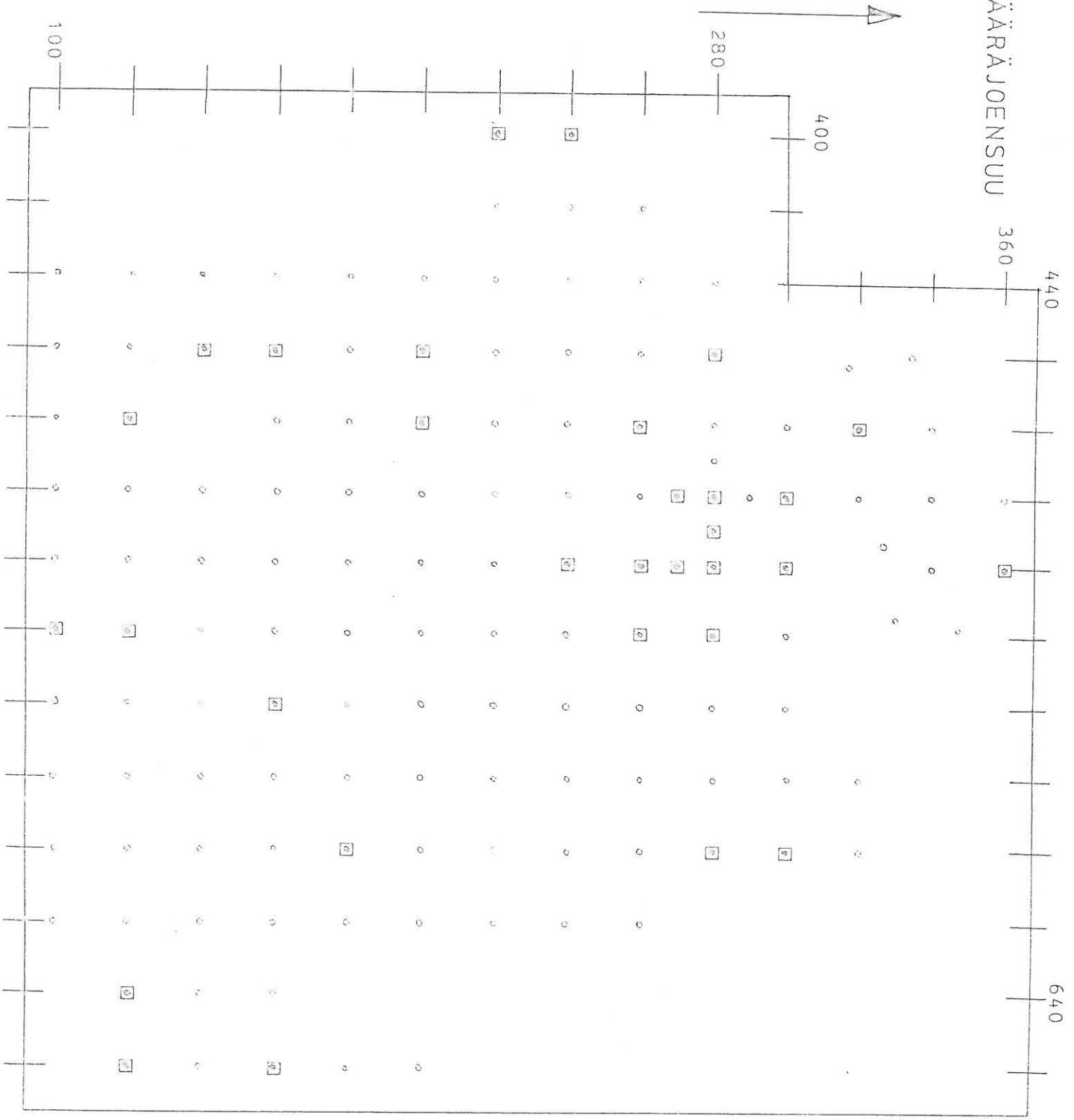
JANAKKALA HAKOINEN VÄÄRÄJOENSUU
Derek Fewster 1987

neulapohjoinen

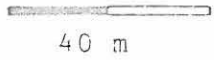
KARTTA HILLESITTYMISTÄ

□ hillempuja

Kartta perustuu tutkimuskortteihin Kuoppaluettelon tiedotihin

JANAKKALA HAKOINEN VÄÄRÄJOENSUU
 Derek Fewster 1987

neulapohjoinen

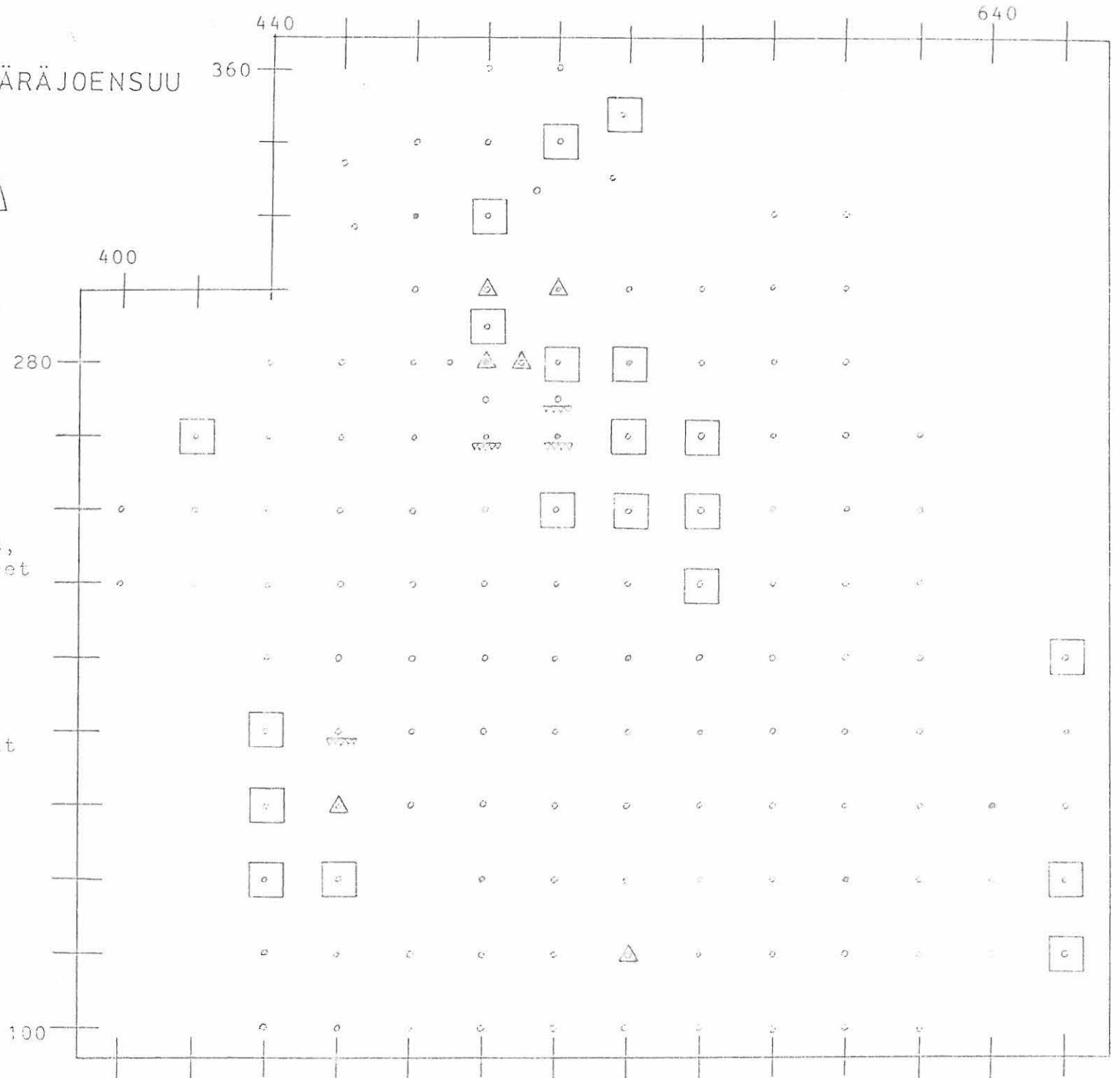
KULTTUURIMAA-KARTTA

□ Sekoittuneet maannokset,
 täytemaat, linssit,
 puuttuvat maannokset

• Palaneita kiviä

△ Likamaata !?

www Kovettuneet mineraalimaat

Kartta perustuu tutkimuskertomuksen kuoppaluettelon tietoihin

42

6.5.1. Maaperä

Tiiliruukin alueen maaperä on Hakoisten alueen keskivertoa karkeampaa. Terassimainen ja kumpuileva maasto on suhteellisen hiekaista ja soraista, mikä runsaan kivisyyden lisäksi voisi selittää miksi alueen entiset pellot on suurimmaksi osaksi jätetty laidunmaiksi. Kumpare, jolla kuppikivi sijaitsee, on lähiympäristöään karkeampaa maata mutta ei kuitenkaan kivinen. Kumpare vaikuttaa luontaiselta.

Tiiliruukin alueella pintamaa on yleensä alle 35 cm paksu, tätä paksumpia multakerrostumia ei ole monessa paikassa. Maannos on näin ollen suhteellisen lähellä luontaista, eli suurin osa mahdollisista häiriöistä on jo ehtinyt tasaantua.

Vääräjoensuun alueen ainoa hiekkainen ja sorainen osa on Vääräjoensuun lampuotitilan kivinen metsäsaareke, rautakautisten löytöjen ympäristö. Koordinaattipisteessä 180/460 oleva merkintä tarkoittaa oletetun Lensunladon sisäänkäyntiä. Koordinaattipisteessä 140/660 oleva merkintä tarkoittaa karkeaa täytemaata jolla puretun koulurakennuksen pohjaa on tasoitettu. Kartan merkinnät tien pohjoispuolella, Hangastenmäen rinteessä, osoittavat tietyön ylijäämämaata sekä rinteeseen maaperän luontaista karkeutta.

Vääräjoensuun alueen pellot olivat paikoitellen suhteellisen savisia. Savisuuden hajanaisuus kartalla ja kuoppaluettelossa johduttavat siitä, että ihmistoiminta ja eroosio pelloilla on paikoitellen lisännyt, paikoitellen ohentanut alkuperäisiä kerrossyvyyyksiä. Raekoot on lisäksi laskettu maanäyttestä, mikä ei välttämättä vastaa kuopan pohjan raekokoa. Näin ollen Vääräjoensuuta voi pitää perustaltaan savisempänä kuin kartalle on merkitty. Pintamaat ovat silti säännöllisesti silttisiä ja täten helposti kynnettävissä.

Vääräjoensuulla pintamaan paksuus vaihtelee reippaasti, syvimmillään se on 60-70 cm. Näin ollen alueella on Tiiliruukkiin verrattuna suhteellisen paljon enemmän tuoreita häiriöitä maannostumisessa. Luontaista maannosta ei Vääräjoensuun alueella useasti tapaa.

6.5.2. Hiiliesiintymät

Puuhiilen esiintyminen Tiiliruukin alueen maannoksessa antaa lisää vahvistusta ajatukselle että siellä on ollut pelto. Esiintymät ovat sitä suuruusluokkaa että ne vaikuttavat jätteilä jotka on kynnety maahan.

Vääräjoensuun hiiliesiintymät ovat hajanaisia, mutta hiilikatkelmat ovat kooltaan useimmiten niin suuria että eivät soveltuisi viljan hiiltyneiksi juuriksi. Tällä alueellahan kyntö on ollut varma tekijä maan sekoittamisessa. Kinnostavan kokonaisuuden muodostaa rautakautisten löytöjen, karkean maaperän ja hiilisen pintamaan yhdistelmä vanhalla Veräjänsuulla.

6.5.3. Kulttuurimaa

Vääräjoensuun alueella on runsaasti häiriöitä maannoksessa. Mahdollisia likamaita oli havaittavissa rautakautisen keramiikan alueella pohjoisessa, Lensunkallion itäpuolella ja kaakkoiskärjellä. Kiinnostavia ovat myös koordinaattipisteistä 180/460, 260/500, 260/520 sekä 270/520 löydetyt anturamaat, kovettumat. Nämä liittyvät selvästi ihmisasutukseen tai -toimintaan; ensin mainittu on oletetun Lensunladon vieressä ja muut kuuluvat Veräjänsuun lampuotitilan kontekstiin.

Palossa rapautuneita kiviä löytyy useasta kohdasta tutkimusalueella. Esiintymät eivät kuitenkaan muodosta mitään kuvioita kartalla.

Laidunmaata, siis entistä peltoa, lukuun ottamatta sekoituneita maannoksia on lampuotitiloilla, Lensunkalliolla ja maantien pohjoispuolisella alueella.

Hampulassa häiriöt liittynevät koulurakennuksen purkutöihin ja täytemaan tuontiin alueelle. Lensunkalliolla häiriöt rajoittuvat AIV-kuoppien ja kattohuopakasan ympäristöön. Lensunkallion E-puolinen häiriöttömyys voi myös olla harhaa, sillä tätä osa-aluetta kaivettaessa ja dokumentoitaessa säätila oli tutkimuksen kannalta erittäin huono. Toisaalta tämä häiriöttömyys voisi viitata suhteellisen pitkään toiminnalliseen lepovaiheeseen Lensunkallion E-puolella.

Veräjänsuulla metsäsaareke vaikuttaa itäosiltaan hyvin sekavalta; häiriöt maannoksessa ovat sääntönä. Länsiosa on säästynyt näiltä muokkauksilta. Maantien pohjoispuoliset sekavuudet osoitta-

vat kuinka maantien rakentamisen ohella myös Hangastenmäen rinteesseen tehdyt kaivannot ovat muuttaneet maastoa.

Merkittävä on sekoittuneen maan ja likamaan suhde toisiinsa Veräjängsuun metsäsaarekkeella; nämä kerrostumat ovat nimittäin vierekkäin kahtena suhteellisen yhtenäisenä vyöhykkeenä.

Jakautuma viittaisi siihen että metsäsaarekkella voisi olla kaksi ajallisesti erotettavissa olevaa asutuksellista kerrostumaa. Likamaa vastaa löydöiltään vanhempaa, rautakautista yhteyttä, kun taas kovettunut tai sekoittunut maa on tiili-pitoinen, uudemman ajan jäännös. Vaikka jätteitä olisikin kerääntynyt vanhemman kerrostuman päälle ja vaikka lukuisat haudan kaltaiset kuopanteet olisivatkin sekoittaneet rautakautista kokonaisuutta, alkuperäistä rautakautista kulttuurikerrostumaa on silti säilynyt metsäsaarekkeella.

Esimerkkinä uudella ajalla sekoittuneesta maannoksesta on koekuopan 290/500 syvä täytemaa. Koekuoppa osui haudankaltaiseen kaivantoon, joita Vääräjoensuulla on lukuisia. Koekuopan profiilista on piirros sivulla 46. Kaivannon tarkoitus jäi epäselväksi. Huomiot viittaisivat siihen että siitä on viety mineraalimaata. Kaivantoa on ehkä myöhemmin täytetty pintamullalla ja jätteillä, esimerkkinä ison palamattoman luun löytyminen. Löydetty kiväärinpatruuna voisi todella olla muisto Määkynmäen taistelusta 1918, jolloin Vääräjoensuun metsikkö on ollut taktisesti tärkeä hyökkääville saksalaisille. Pintamaasta löydetty palaneen luun palat taas ovat aivan kuin viereisistä rautakautisista löytöyhteyksistä. Kuopan 290/500 palaneet luut ovat voineet sattumalta joutua täyttömaan kera kaivantoon. Kaivanto on luultavasti hyvin symbolinen otos Hakoisten kulttuurimaisemaa, missä uusi aika alati muuttaa menneisyyden kerrostumia.

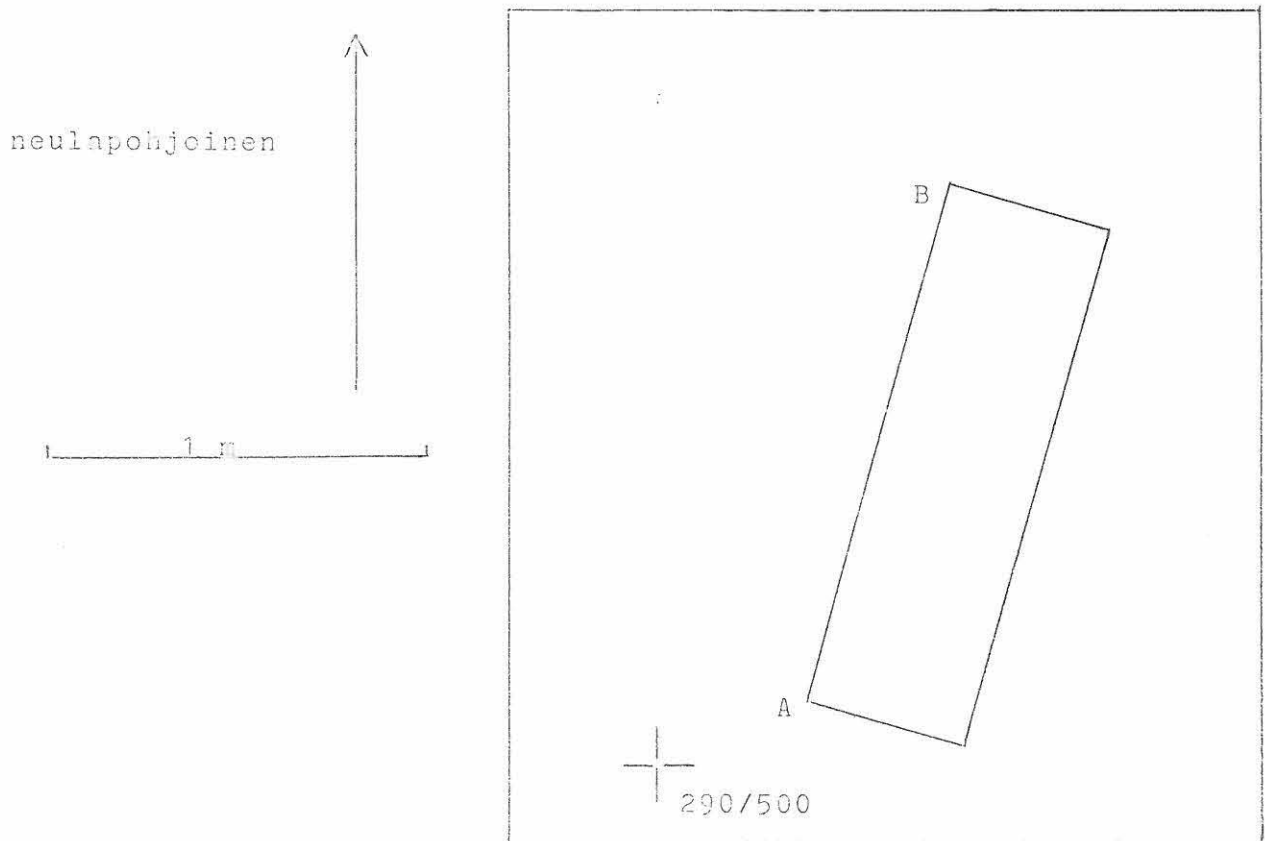
JANAKKALA HAKOINEN VÄÄRÄJOENSUU

Derek Fewster 1987

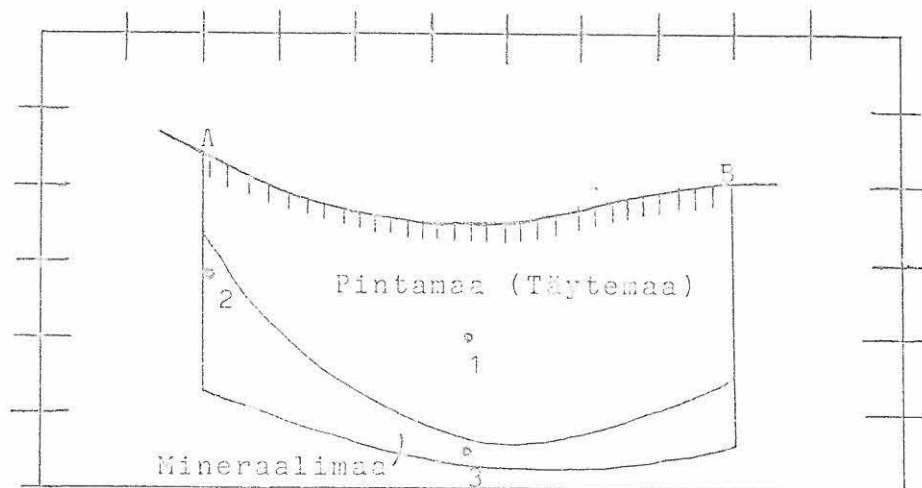
KARTTA JA PROFIILIPAIKOS KUOPASTA 290/500

MK 1:20

Piirt. D.Fewster

• 1-3 Maanäytteet

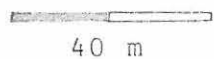

6.6. Fosfaattiesiintymät

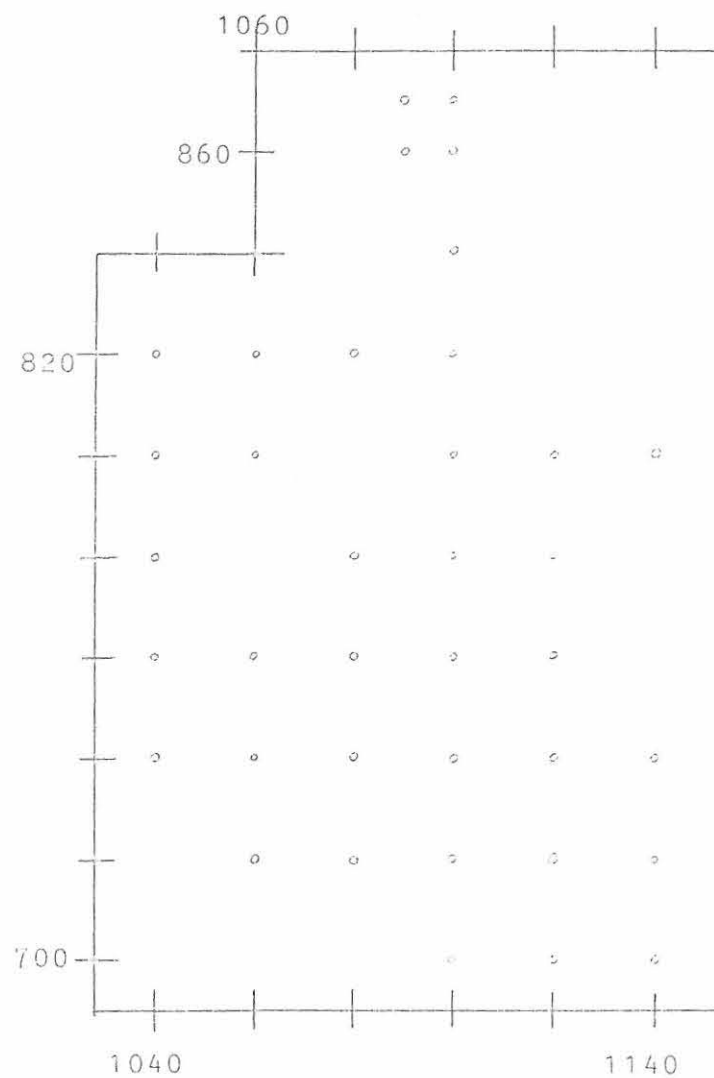
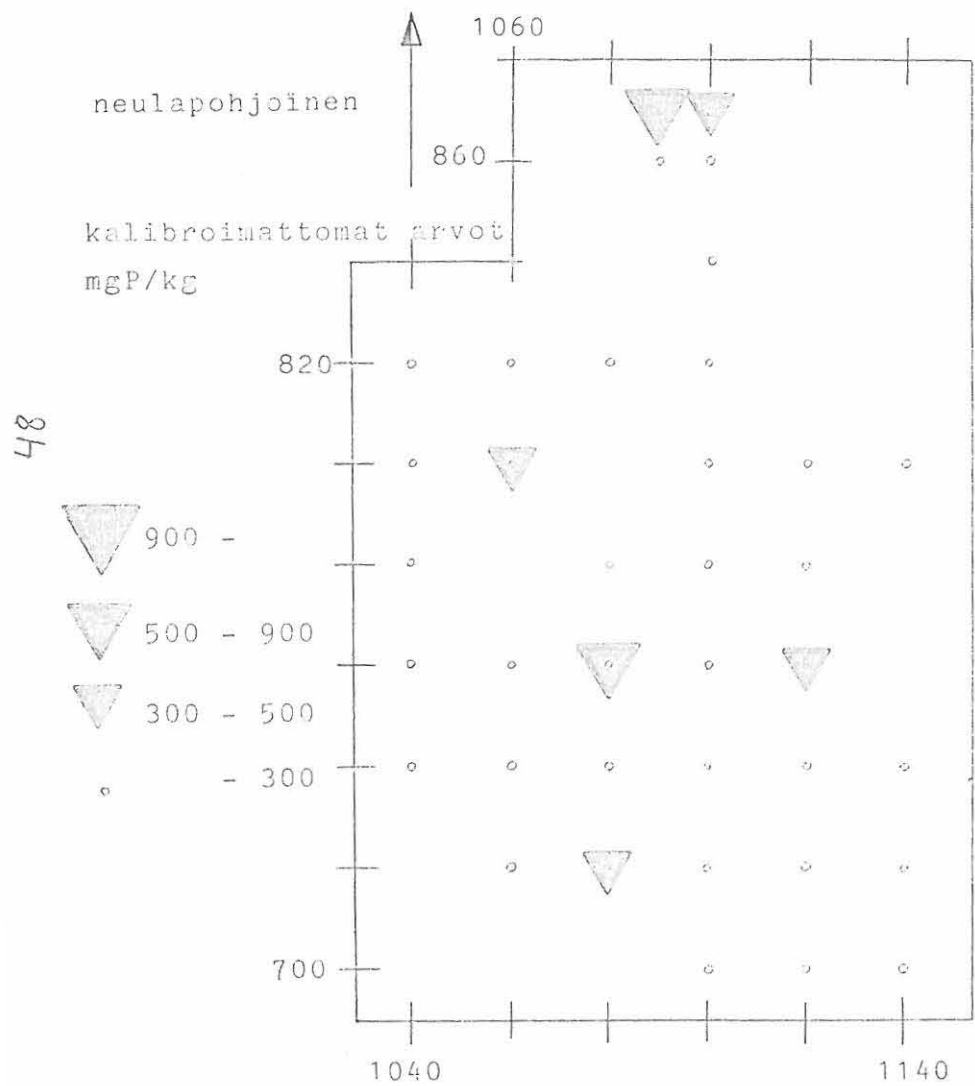
Tiiliruukin alueen fosfaattiesiintymät vahvistavat aikaisempia havaintoja, kartta sivulla 48. Korkeat arvot ovat alueella hyvin harvassa. Maanäytteiden keskiarvo on Vääräjoensuun alueen arvoja matalampi. Fosfaattiarvot eivät osoita pitkäaikaista asutusta tai toimintaa röykkiöiden lähistöllä. Myös korkeammat arvot voivat tilastollisesti olla satunnaisesti syntyneitä. Kuppikiven ympäristön arvot ovat kuitenkin mielenkiintoisia, sillä kiven ympärillä vaikuttaa olleen enemmänkin toimintaa fosfaattien mukaan.

Vääräjoensuun alueella fosfaattiarvot ovat odotetusti korkeita, kartta sivulla 49. Arvot osoittavat huippuja pohjoisessa maankovettumien, likamaan ja rautakautisen keramiikan yhteydessä, sekä Lensunkallion eteläpuolella ja Hampgulan ympäristössä. Myös pelloilla/laidunmaalla on korkeita arvoja, mikä osoittaa mahdollisesti vanhaa maankäyttöä kolmen metsäsaarekkeen välillä. Kalibrointi ja arvojen lähempi tarkastelu ovat kuitenkin tekemättä, joten tulokset antavat vain viitteitä ihmistoiminnan vaikutuksesta kulttuuri-raisemaan. Monen koekuopan korkeat, tai matalat, fosfaattiarvot olisivat luultavasti selitettävissä lähiympäristön ilmiöistä.

JANAKKALA HAKOINEN TIILIRUUKKI
 Derek Fewster 1987

KARTTA FOSFAATTIESIINTYMISTÄ

Kartta perustuu tutkimuskertomuksen kuoppaluettelon tietoihin

JANAKKALA HAKOINEN VÄÄRÄJOENSUU
Derek Fewster 1987

neulapohjoinen

KARTTA FOSFAATTIESIINTYMISTÄ

kalibroimattomat arvot
mgP/kg

900 -

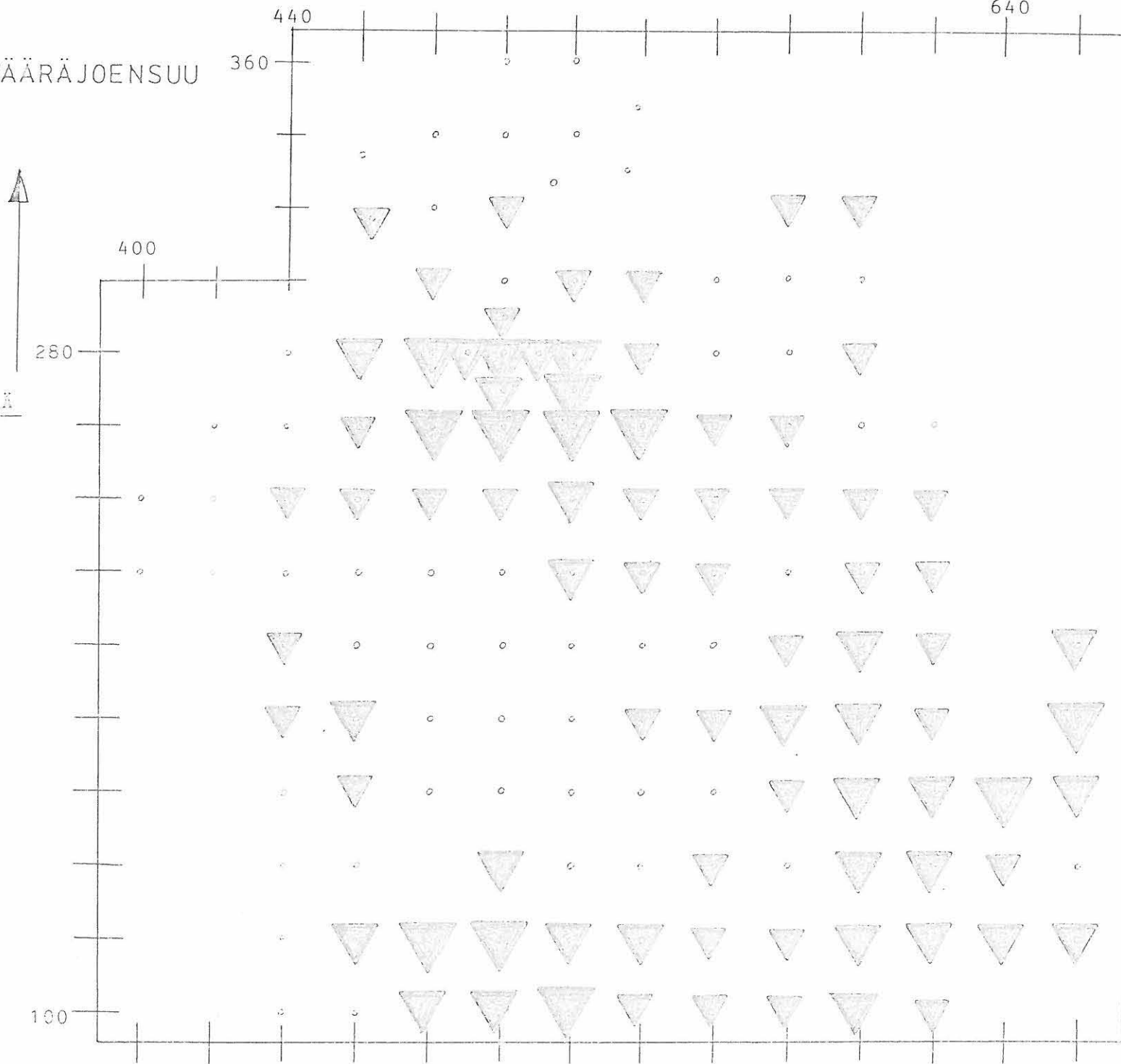
500 - 900

300 - 500

- 300

Kartta perustuu tutkimuskertomuksen kuoppaluettelon tietoihin

49

6.7. Ilmavalokuvat

Ilmavalokuva vuodelta 1938 näyttää kuinka Tiiliruukin alue röykkiöiden kohdalta silloin oli vastaavassa metsittyneessä tilassa kuin 1987. Peltoala ulottui kuitenkin kuppikiven kummun S- ja SE-puolelle. Itse kumpu oli metsittynyt silloin, niinkuin on nytkin. Yleiskartan NE-kulmassa oleva rakennus, jonka jäännöksistä on kartta sivulla 28, näkyy selvästi valokuvassa. Tämä rakennus on ainoa Tiiliruukin alueella ja sen lähiympäristössä. Rakennuksen N-, E- ja S-puolet ovat metsäisempiä kuin nykyään, vain pelot/avolaitumet lännessä ja lounaassa ovat avomaastoa.

Vääräjoensuun alueella Hamppulan koulu lukuisine talousrakennuksineen ovat pystyssä, samoin Lensunlato Lensunkallion N-puolella. Köykkälässä näkyy suurempi rakennus sen S-osassa. Muita rakennuksia ei Vääräjoensuun alueella tai sen lähiympäristössä ole havaittavissa.

Hamppulan koululta maantielle lännessä vie suora tie ohi Lensunladon. Köykkälästä länteen nykyisin metsäsaarekkeessa näkyvä tienpätkä on ilmavalokuvan aikoihin vielä käytössä; valokuva on otettu ennen Helsinki-Hämeenlinna maantien rakentamista Hakoisten läpi, ennen lukuisia muita tienoikaisuja. Rakenteista ovat vielä viisi AIV-kuoppaa ja kalliosta länteen oleva kuopanne havaittavissa Lensunkalliolla.

Kasvillisuuseroja nykyiseen verrattuna on muutamain paikoin. Tien pohjoipuolinen alue, Hangastenmäen S-rinne on paljaana, vaikka jonkinlaista istutusta siellä voi olla heikon mutta säännöllisen varjomuodostelman perusteella. Veräjängsuun lampuotitilan alue on samoin paljaana, metsää on tien eteläpuolella, saarekkeen pohjoisosassa karkeimman maaperän alalla. Lensunkallion itäosa on aivan puuton. Täällä ei näy nykyistä puutarhakuusta eikä koivuriviä.

Avoimet alat vastaavat nykyisiä laidunmaita, Raivausta ei siis ole tapahtunut viimeisenä viitenäkymmenenä vuotena Vääräjoensuun alueella muutoin kuin maantietä levennettäessä ja oikaistaessa.

Hamppulan NW-puolisessa pellossa näkyy 1938 kuusi sarkaa, jotka suurin piirtein vastaavat maastossa 1987 huomattua painautumien ja kohoumien sarjaa. Lensunkallion ja vanhan Veräjängsuun välisellä tasaisella ja siksi vettä huonosti johtavalla alalla tällaisia ei näy. Mahdollisesti tämän alueen laiduntaminen oli jo al-

kanut 1938 jolloin entiset ojat olisi kynnetty umpeen eivätkä näkyisi ilmavalokuvassa. On huomioitava että tällä ojitetulla 6 sarkan alueella on nykyään suuremmat fosfaattiarvot kuin viereisellä tasamaalla. Luonnollisesti kaikenlainen lannoitus on tällä alueella jatkunut pitempään, lisäksi koulun läheisyys on voinut vaikuttaa fosfaattiarvoihin ja löytö-esiintymiin.

Ojien varjot valokuvassa antavat hyvän käsityksen sarkojen suunnista. Hamppulan ja kartanon välisen suoran tien E-puolella ojat näkyvät hyvin, samoin Lensunkallion SW- ja S-puolella. Lensunkallion E-puolella näyttää olevan ojatonta laidumaata, samantyyppistä kuin kallion N-puolisella alalla. Yhdestä ojasta on kuitenkin vielä jäänteitä näkyvissä, se on jatkona sarka-alueen ojalle.

Väri-infra kuva vuodelta 1986 ei Tiiliruukin kohdalta kerro paljonkaan. Koivumetsä erottuu hyvin kuusimetsästä etelässä osoittaen, että koivuvoittoisen röykkiöalueen kasvillisuus ei ole luonnontilassa.

Vääräjoensuun alueella haapa- ja lehtikuusi-istutukset näkyvät selkeästi maantien pohjoispuolella. Kosteikot erottuvat hyvin, jopa juottokaukaloiden ympärillä oleva sohjo näkyy, mutta kosteuserot eivät anna mitään uutta tietoa. Rakennuksen pohjat eivät erotu, eikä entisissä pelloissa näy häivääkään sarkajaosta. Peltoalojen välillä on kyllä värieroja mutta peltoalan sisällä tutkimusallalla ei ole havaittavissa erikoispiirteitä.

6.8. Vanhat kartat

A.Nordenstedtin piirtämällä kartalla vuodelta 1803 alue 1, Tiiliruukin alue, on röykkiöiden kohdalla peltona siten että molemmat tasanteet ovat viljelyksessä ja rinteet ovat joutomaana. Yleiskartalla näkyvät ojien jäänteet löytyvät vuoden 1803:n kartalla alemman peltoalan rajoina. Suurin osa röykkiöistä oli kynnettävän maan alalla.

Kuppikiven kumpu on joutomaana. Sen kohdalla on luultavasti jo tuolloin ollut nykyinen tie, vaikka tätä tietä tiiliruukin ja kartanon välillä ei ole merkitty koko pituudeltaan kartalle.

Kummun N- ja E-puolella aukeaa tiiliruukin maisema: niitty, kaksi rakennusta ja ruukin piha. Karttaan on merkitty pihan viereen kolme alaa vailla selitystä, mutta jotka kuitenkin vastaavat

nykyisin nähtävissä olevia suuria kuoppia. Nämä lienevät tiiliruukin savenottopaikkoja. Oletettavasti yleiskartan koilliskulmaan merkitty jyrkänne on syntynyt samoihin aikoihin tiiliruukin hiekanoton yhteydessä. Tätä jyrkännettä ei kuitenkaan ole merkitty A. Nordenstedtin kartalle.

Vääräjoensuun alueella maisema on samantapainen kuin nykyään. Räikälänjoen sillalta vie kaksi tietä etelään; toinen vastaa suurinpiirtein nykyistä maantietä, toinen vie Veräjänsuun ja Hampgulan välistä Lensunkalliolle, kääntyen täältä kohti kartanoa. Maantieltä vie lisäksi Veräjänsuun läpi tie Hamppulaan, leikaten välillä Lensunkalliolle johtavan tien. Nykyinen suora tie vaikuttaa näin rakennetun alueen historian siinä vaiheessa kun Lensunkallion rakennusryhmä ei enää tarvinnut suoraa yhteyttä kartanoon, vaan kartano halusi nopean ja suoran yhteyden Hampgulan koululle/kirkonkylään.

Nordenstedtin kartassa vedenpinta on nykyistä paljon korkeampi. Räikälänjoki on nykyistä 4-5 kertaa leveämpi, ja ulottuu Hangastenmäen pohjoisjyrkänteeseen asti.

Lampuotitilat Veräjänsuu, Hamppula ja Köykkälä erottuvat selvästi kartanosta omana asutuskokonaisuutena, sitä ympäröivien peltojen yksikkönä. Peltojen käyttösuhteet erottavat vielä Köykkälän maat omaksi eteläisemmäksi yksiköksi, kun Veräjänsuun ja Hampgulan pellot ovat kartan selitysosan mukaan yhteisessä sarkajaossa. Ojitus on kohdittain merkitty karttaan, ei kuitenkaan siellä missä painaumat nykyään ovat huomattavissa. Maantien pohjoispuolella on peltokaistaleita. Köykkälästä etelään on vielä suuri niittyalue sekä kallioista joutomaata ennen kartanoa lähipeltoineen.

Veräjänsuulle on merkitty rakennus suurinpiirtein nykyisen maavallin kohdalle, Hamppulaan, Köykkälään ja Lensunkalliolle sitä vastoin ei. Lensunkallio erottuu joutomaana peltojen keskellä. Nimi "Lensunkallio" ei esiinny kartan selitysosassa. On huomioitava, että tämä kartta on ainoa peruste sille oletukselle, että Vääräjoensuu/Veräjänsuu olisi sijainnut juuri kuppikiven ja rautakautisen keramiikka-esiintymän alueella. Jos kartalla oleva B-kirjain on joutunut väärään kohtaan ja esimerkiksi kuuluisi "Lensunkalliolle" moni ongelma selviäisi. Lensunkallion rakennuksen pohjat ja suurempi historiallisen ajan löytömäärä selittyisivät näin paljon paremmin.

Alue 3, jolla pintapoimintaa suoritettiin on Nordenstedtin kartalla peltona. Alueen rajoja etelään ovat tie ja oja. Sarkajakoinen peltoala kuului Veräjänsuulle ja Hamppulalle.

A.W.Zittingin peltokartta vuodelta 1827 vahvistaa Nordenstedtin tietoa siitä, että röykkiöiden alue on ollut peltona aikaisemmin. Kartasta selviää myös, että tie tiiliruukilta kartanoon meni aivan kuppikiven vierestä. Vääräjoensuun alue jää kartan ulkopuolelle.

Hj.Roeringin karttassa vuosilta 1920-21 Tiiliruukin alue on suurin piirtein samanlainen kuin varhaisimmassa ilmakuvassa. Röykkiöiden alue on merkitty mahdolliseen viljelykseen otettavana alana, eli viljely on lopetettu täällä luultavasti alueen kivisyyden takia. Tiiliruukin savenottopaikat on merkitty rimpisuona ja multahautana. Roering ei vaikuta tietoiselta siitä, että alueella on ollut tiilipolttimo. Alueella on kaksi rakennusta: ilmavalokuvasakin näkyvä suuri talo nykyisten kivijalkojen kohdalla ja pienempi rakennus rannassa, tiiliruukin oletetun uunin tienoilla.

Vääräjoensuun alueella kartta vastaa ilmavalokuvaa pienin eroin. Tien pohjoispuolella on tällöin vielä metsää ja Nordenstedtin merkitsemä peltokaistale tien vieressä on Roeringilla niittynä. Tämä kaistalehan on ilmavalokuvassa pensastumassa. Hangastemäen jyrkänteen alle on piirretty pieni rakennus sille kohtaa missä nykyään on kiukaan raunio. Tästä on merkitty suntaan SW suora raja niityn ja kallioperäisen kankaan välillä; samaan kohtaan jossa nykyään on karkea kiviaita.

Pintapöimittu pelto on Roeringin kartassa suuren ojan N-puolella ja nykyisenkin tien E-puolella, muuta huomautettavaa alue 3:sta ei ole.

7. YHTEENVETO HAVAINNOISTA

7.1. Alue 1, Tiiliruukin alue

Positiivista todistetta röykkiöiden esihistoriallisuudesta ei ole löytynyt. Sitävastoin vanhat kartat sekä yleiskartoituksen ja koe-kuopituksen tulokset antavat aiheutta olettaa, että röykkiöt olisivat ainakin 180 vuotta vanhoja peltoraunioita.

Kuppikiven iästä ei ole tietoja. Kumpu jolla se sijaitsee on silti fosfaattianalyysin mukaan ollut eräänlaisena toiminta-alueena.

Entinen tiiliruukki on ollut suurin yksittäinen tekijä alueen kulttuuriympäristön muutosprosessissa, mutta myös viljelytoiminta ja laiduntaminen ovat muokanneet ympäristöä kokonaisuutena.

Ihmistoiminnan aikaansaamat muutokset ympäristössä ovat yleisesti ottaen vanhoja, vanhempia kuin yleensä Vääräjoensuun alueella. Tiiliruukin maiseman fossiiliset piirteet ovat ainakin osittain yli 180 vuotta vanhoja.

7.2. Alue 2, Vääräjoensuun alue

Vääräjoensuun alueella on mahdollisesti asutuksen jatkuvuutta rautakaudesta 1800-luvulle. Yhteinen sarkajako Veräjänsuun ja Hamppulan välillä mahdollistaa ajatuksen että lampuotitaloilla olisi yhteinen alkuhistoria, vaikka itse sarat olisivatkin viime vuosisadalta. Tällöin Köykkälä olisi ollut toinen itsenäinen yksikkö. Alueen ensimmäisen asutusvaiheen sijaintia ei vielä ole ehdottomalla varmuudella paikannettu, vaikka rautakautista toimintaa on jo osoitettavissa Veräjänsuulla, Lensunkalliolla ja Köykkälässä.

Historiallisella ajalla Veräjänsuun talo on mahdollisesti sijainnut Lensunkallion kupeessa, tasanteella jossa on rakennuspohjia. Myös löytöateriaali mahdollistaa tämän tulkinnan. Veräjänsuun sijoittaminen heti maantien eteläpuolelle tässä kertomuksessa on ainoastaan vuoden 1803-04:n kartan tietojen perusteella tehty tulkinta.

Paikalla, jolla tässä tutkimuskertomuksessa oletetaan vanhan Vääräjoensuun sijainneen, on kuitenkin varmuudella ollut toimintaa historiallisella ajalla. Louhikot, maavalli, sekavat maannokset, kattohuopa, lukuisat kaivannot ja tiilien löytyminen viittaavat moneen eri aikaiseen kerrostumaan. Historiallisen ajan jäänteet tuntuvat sijaitsevan jonkin verran erillään esihistoriallisista yhteyksistä; alueelta on mahdollista löytää koskemattomia rautakautisia kerrostumia.

Lensunkalliolla ladon kivijalka, kattohuopa ja AIV-kuopat edustavat tämän vuosisadan kulttuurijäämistöä, samoin Hangastemäellä kiukaan jäännökset. Pohjoisessa oleva nykyinen maantie sekä piikkilanka-aidat ja puhelinpylväät kaikkialla kuuluvat myös nyky-yhteiskunnan muistoihin.

Hamppulan lampuotitilan ja sitä seuranneen koulun tontti on osittain jäänyt tutkimuksen ulkopuolelle. Paikka on ollut tutkimusalueiden nuorin toimintakeskus: koulu purettiin vasta 1960-luvulla. Täytemaa, löytörikkaus ja paikan kasvillisuus osoittavatkin kuinka suuri vaikutus ihmisellä on ollut alueeseen. On mahdollista että vanhan Hamppulan jäänteet ovat täysin tuhoutuneet.

8. TEKEMÄTTÖMÄT TYÖT, TULEVA TUTKIMUS

- eräänlainen projektimuistio

Tarkoitukseni on tässä lyhyesti käsitellä niitä töitä, joita toistaiseksi ei ole ehditty suorittaa, mutta joilla voisi olla merkitystä projektin tuloksille pitkällä tähtäimellä.

Koekuopitusta ja kartoitusta voisi hyvinkin laajentaa koskemaan Hamppulaa kokonaisuudessaan, Köykkälää ja etelämpänä tutkimatonta entistä lampuotitilaa, Kokkilaa. Fosfaattiesiintymien kartoitustakin voisi jatkaa. Tähänastiset tulokset osoittavat, että alueella on löydettävissä keskittymiä, joten historiallisten kerrostumien päällekkäisyys ja esityövaiheessa havaittu sekavuus ovat selvitettävissä olevia ongelmia.

Laajamittaista arkeologista kaivausta kannattaisi suorittaa ainakin Veräjänsuun keramiikkaesiintymän kohdalla. Alustavasti tässä tuntuu jo olevan jonkinlaista jatkuvuutta rautakaudesta 1800-luvulle. Lensunkallion keramiikkaesiintymää voisi myös tutkia.

Tiiliruukin alueella kannattaisi avata röykkiö, jotta saataisiin suurempaa selvyyttä niitten iästä.

Kaivauksia voisi myös suorittaa Räikälän muinaismuistoalueella, erityisesti jos kunnan suunnitelmat kesäteatterista pysäköintialueineen toteutetaan. Hätäkaivaus olisi tällöin hyvä suorittaa ongelmakeskeisenä, RASI-projektiin liittyneenä. Hakoisten kylän läpi suunniteltu uusi moottoritie voi myös vaikuttaa projektin suunnitelmiin tulevaisuudessa. Olisikin suotavaa, että näitä maisemia muuttavia ja muinaisuutta tuhoavia suunnitelmia seurattaisiin tarkoin, ettei Hakoisten kulttuurimaisema eikä tieteellinen työ siitä kärsisi turhaan.

Alueen historiallisen ajan muinaisjäännöksiä ovat Lensunkallion E-puoliset, täysin ajoittamattomat rakennuksen pohjat sekä tiiliruukin oletetut jäänteet Kernaalanjärven rannassa. Vastaavantyyppisiä kohteita ei Suomessa ole kaivettu aikaisemmin, ja projektin yhteydessä kumpikin kohde jo sijaintinsa puolesta liittyy esihistorialliseen kontekstiin, sekoittaen sitä. Kumpikin on vaikuttanut huomattavasti ympäristöön.

Arkistotyön yhteydessä olisi tähdellistä tutustua syvällisemmin Hakoisten kartanon arkistoihin sekä Valtionarkistossa että kartanossa. Tässä yhteydessä voisi myös valokuvauttaa kaikki pro-

jektia kiinnostavat kartat Valtionarkistossa, Maanmittaushallituksen arkistossa, Ruotsin Valtionarkistossa, Helsingin yliopiston kirjastossa ja Hakoisten kartanossa.

Projektin materiaalinkeruuta ajatellen olisi vielä artikkeleita ja kertomuksia löydettävissä Hakoisista ja Janakkalasta yleensä.

Oma osatutkimuksensa olisi transgressiivisen **Kernaalanjärven luonnontieteellisen historian selvittäminen**. Ainoa selvä tieto on että vedenpintaa on viime vuosisadasta lähtien laskettu ainakin kolmatta metriä. Toisaalta on viitteitä siitä että pinta on nousut useita metrejä viimeisen neljänsadan vuoden aikana. Järven kokonaiskehityksen selvittäminen olisi hyvin tärkeätä muinaismaiseman rekonstruoimisen kannalta.

Jostain lähistön suosta olisi myös otettava **siitepölynäytteet** jotta ihmistoiminnan pitkällä aikavälillä aikaansaamat muutokset kasvillisuudessa selviäisivät, kuten esimerkiksi milloin peltoviljely yleistyi Kernaalanjärven ympäristössä.

Varhaissyksyllä otettu sarja **väri-infrakuvia** projektin painopistealueesta voisi vielä selventää niitä kysymyksiä joihin keväinen kuva ei kyennyt vastaamaan. Tällöin kannattaisi myös syventyä Hakoisten lähialueen muihin kohteisiin.

Vanhoissa kartoissa on useita ongelmallisia piirteitä. Selvitystä kaipaavat Tarinmaan "Moisio" ja "Maantienmoisio", Pappilan jokeen irronneen Aroniityn vaiheet, Vanantaan vanhan kylätontin sijainti sekä Kinnaskallion rajapyykin merkit. Yleensäkin raja- paikkoja kannattaisi tarkastaa seudulla, sillä useat pyykkipaikat voisivat olla yli tuhatvuotisia. Myös ulkoniittyjen ja yleismaiden omistussuhteet voivat perustua ikivanhaan käytäntöön.

Historiallisesta materiaaliasta olisi tehtävä kooste tai raportti, eräänlainen Hakoisten seudun historiikki, jotta nykyhetken ympäristö olisi ymmärrettävissä arkeologisesti. Samoin olisi paikannimiä ja paikallisperinteen kerrostumia tutkittava. Jos projekti näin jatkuisi ympäristön ja yhteisöjen välisen vuorovaituksen piirissä, Janakkalan Kernaalanjärven seutu soisi sille monipuoliset ja monitieteelliset puitteet.

Kenttätöitä yleensä ajatellen olisi **historiallisiin lähteisiin ja tutkimus- ja mittausvälineihin** kiinnitettävä suurempaa huomiota suunnitteluvaiheessa. Inventointiin mahdollisesti vaikuttavista lähteistä ja menetelmistä on jo ollut esimerkkejä; maastossa mittauksen ja dokumentoinnin ongelmat ovat toista laatua. Tulevia kaivausteknisiä ratkaisuja pitäisi harkita jo ennen maas-

toivaita, sillä jälkiviisaus kentällä on seuraavana vuonna yleensä unohdettua viisautta. Mittausmatemaattiset apukeinot ja erilaiset tekniset välineet, kuten metsätieteellinen lustokaira ja arkeologista työtä varten valmistettu astemitoitettu tähtäyslevy, olisivat hyvin hyödyllisiä kentällä.

Esimerkkejä voisi antaa enemmänkin. Maaperäkairan ja suokairan välimuoto kertoisi nopeasti maannosprofiilin ominaisuuksista. Koottavat ja siirrettävät seulat ja työkalulaavut olisivat erittäin hyödyllisiä. Koottava ja helposti kannettava neljän metrin valokuvaustorni helpottaisi pysty- ja vaakasuoraa dokumentointia. Erityisfilmeillä saisi näkyviin maassa ja maastossa piirteitä joita silmä ei näe.

On liian helppoa tyytyä olemassaoleviin työvälineisiin ja mukauttaa tutkimusaihe perinteisten ratkaisumalleihin. Uudet lähestymistavat voisivat sekä nopeuttaa perinteistä työtä että luoda aivan uusia mahdollisuuksia ongelmanasettelulle ja tuloksille. Tämä kävisi toisinkin päin; vaikeaa ongelmaa lähdettäisiin ratkaistaan kaikin tunnetuin ja "tuntemattomin" keinoin. Kaivaustekniikan parantamiselle olisi välttämätöntä kokeilla mitä erillaisimpia menetelmiä ja työvälineitä, väri-infra kuvista 1700-luvun kartoittustrigonometriaan.

29.2.1988

9. KÄYTETYT LÄHTEET

Tämä luettelo käsittää vain tutkimusraportissa mainitut ja käytetyt kartat, ilmakuvat, teokset ja selvitykset. Kartat on ensin aakkostettu kylän mukaan, sitten tekijän mukaan.

-Arkistokartat

-----Ruotsin Valtionarkisto (Suomen Valtioarkistossa valokuvakopio)

Friedr.Joh.Fonsees, Charta öfwer Kärnala, Wirala, Wanaja och Saaris-Järfwi Träsken samt Åns lopp ifrån Ryttylä by till Tafwastehuus ... (1745)

-----Maanmittaushallituksen arkisto

A.Nordenstedt, (karta) öfver Haga Sätets gårds en del åkrar och ängar uti Janakala Socken af Tavastehus Län.
(1803-04)

Hj.Roering, Kartta Hakoisten yksinäisen rälssitilan N:o1 kaikista tiluksista Janakkalan pitäjässä Hämeen lääniä ... (1920-21)

Broterus, Geometrisk Charta uppå Hywikilä i Loppis Socken och Rasaborgs Läns Öfra dhel Wälborne Herren Luitenant Anders Lilliebruns Rusthåll. (1692)

Niclas Avander, Uthi Nyland Tafwastehus Lähn Öfre Hållola Härad och Tennilä Sochn består Kåskis by efter gammalt af 8 hemman 17 1/2 öre och 3 mantal och Kuotala enstaka hemman i Nedre Hållola Härad och Janakala Sochn af 1 hemman 11 öre och 1 mantal ... (1704)

N.Avander, Uthi Nyhland Tafwastehus Lähn Nedre Hollola Härad och Janakala Sochn består Kärnala by efter gammalt af 6. Cronohemman 23 öre 1 7/12 manthal item 2. Frälsehemman af 18 öre och 1 manthal Sampt och Vanantaka af 3. Cronohemman 18 öre och 1 manthal foruthan det efersöckte frelse hemmanet för hwars orsak denne By nu ... (1708)

-----Yliopiston kirjasto

Venäläinen topografikartta mittakaavassa 1:42 000. Lehti 1519. s.a.

-----Hakoisten kartano

A.W.Zitting, Charta öfwer Åkrarne å Haga Sätetsgård i Janakkala Socken, Nedre Hollola härad och Tavastehus Län, afmättes År 1827. af A.W.Zitting

- Maanmittaushallituksen kartat

Peruskartta 1:20 000 Janakkala 2131 11, painettu 1979.

Peruskartan suurennos 1:10 000. N:rot 2131 07D, 2131 08C, 2131 10B, 2131 10D, 2131 11A, 2131 11C

- Maanmittaushallituksen ilmakuvat

Värisuurennos 86401:136, karttalehdestä 2131 11A mittakaavassa 1:10000. Kuva otettu 16.6.1986.

Mustavalkoinen suurennos M 29:63 mittakaavassa noin 1:10 000. Kuva otettu 5.8.1938.

- Kirjallisuus, painettu

Eric Anthoni, Finlands medeltida frälse och 1500-tals adel. Skrifter utgivna av Svenska Litteratursällskapet i Finland Nr 442. Helsingfors 1970

Joakim Donner, Suomen kvartäärigeologia. Helsingin yliopisto Geologian laitos Geologian ja paleontologian osasto Moniste N:o 1, neljäs painos. Helsinki 1983

Suomen asutus 1560-luvulla. Kyläluettelot- Bebyggelsen i Finland på 1560-talet. Byförteckningarna. Helsingin yliopiston Historian laitoksen julkaisuja N:4. Helsinki 1973

- Arkistoasiakirjat

Sakari Heikkinen, Alustava suunnitelma Tarinmaan alueen matkailullisesta käytöstä. Säilytys Janakkalan kulttuurilautakunnan arkistossa, saapunut 10.3.1986.

Janakkalan kulttuurilautakunnan kokospöytäkirjat 16.10.1985, 11.12.1985, 19.3.1986, 2.4.1986 ja 20.11.1986.

Janakkalan kunnanhallituksen kokospöytäkirja 17.8.1987.
Liitteinä:

- Janakkalan kirkonseudun rautakautisten löytökoh-
teiden kasvillisuus selvitys I. Laatinut Kimmo Sep-
pänen elokuussa 1986.
- Janakkalan kirkonseudun rautakautisten löytökoh-
teiden kasvillisuus selvitys II. Loppuraportti. Laa-
tinut Kimmo Seppänen toukokuussa 1987.

Hollolan kihlakunnan maakirja vuodelta 1820. Säilytys
Suomen Valtionarkistossa.

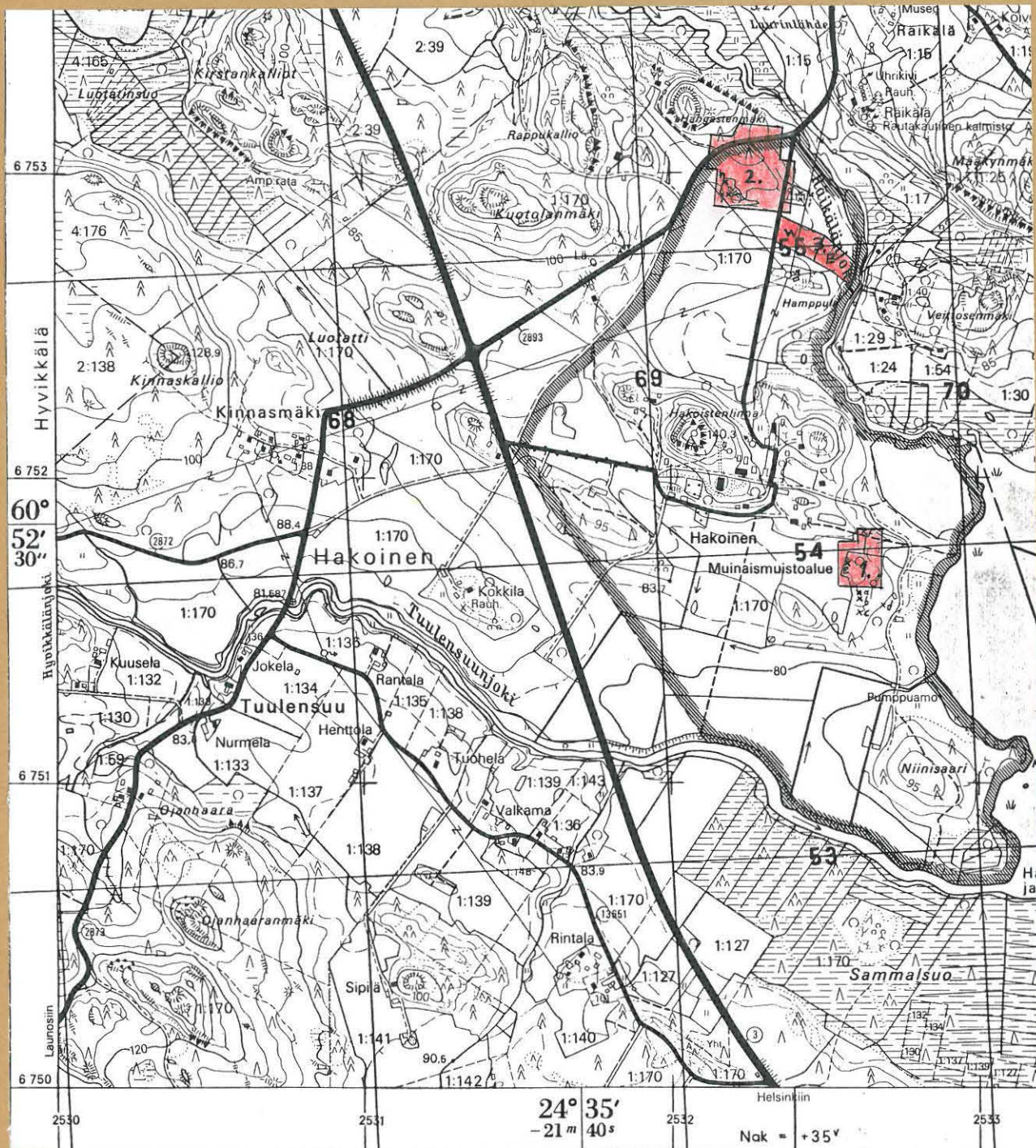
Jyri Saukkonen, Janakkalan inventointikertomus 1984, säi-
lytys Museoviraston esihistoriallisen toimiston arkistos-
sa.

JANAKKALA HAKOINEN TIILIRUUKKI
VÄÄRÄJOENSUU
HAMPPULA

Derek Fewster 1987

Ote peruskartasta 2131 11 JANAKKALA (1979), 1:20 000

1. Alue 1, Tiiliruukin alue, yleiskartoitus ja koekuopitus
2. Alue 2, Vääräjoensuun alue, yleiskartoitus ja koekuopitus
3. Alue 3, Hampgulan alue, pintapoiminta
x 3-k Ylimääräiset koekuopat

JANAKKALA HAKOINEN TIILIRUUKKI

Derek Fewster 1987

YLEISKARTTA

MK 1:500

PIIRT. D.Fewster

JANAKKALA HAKOINEN VÄÄRÄJOENSUU

Derek Fewster 1987

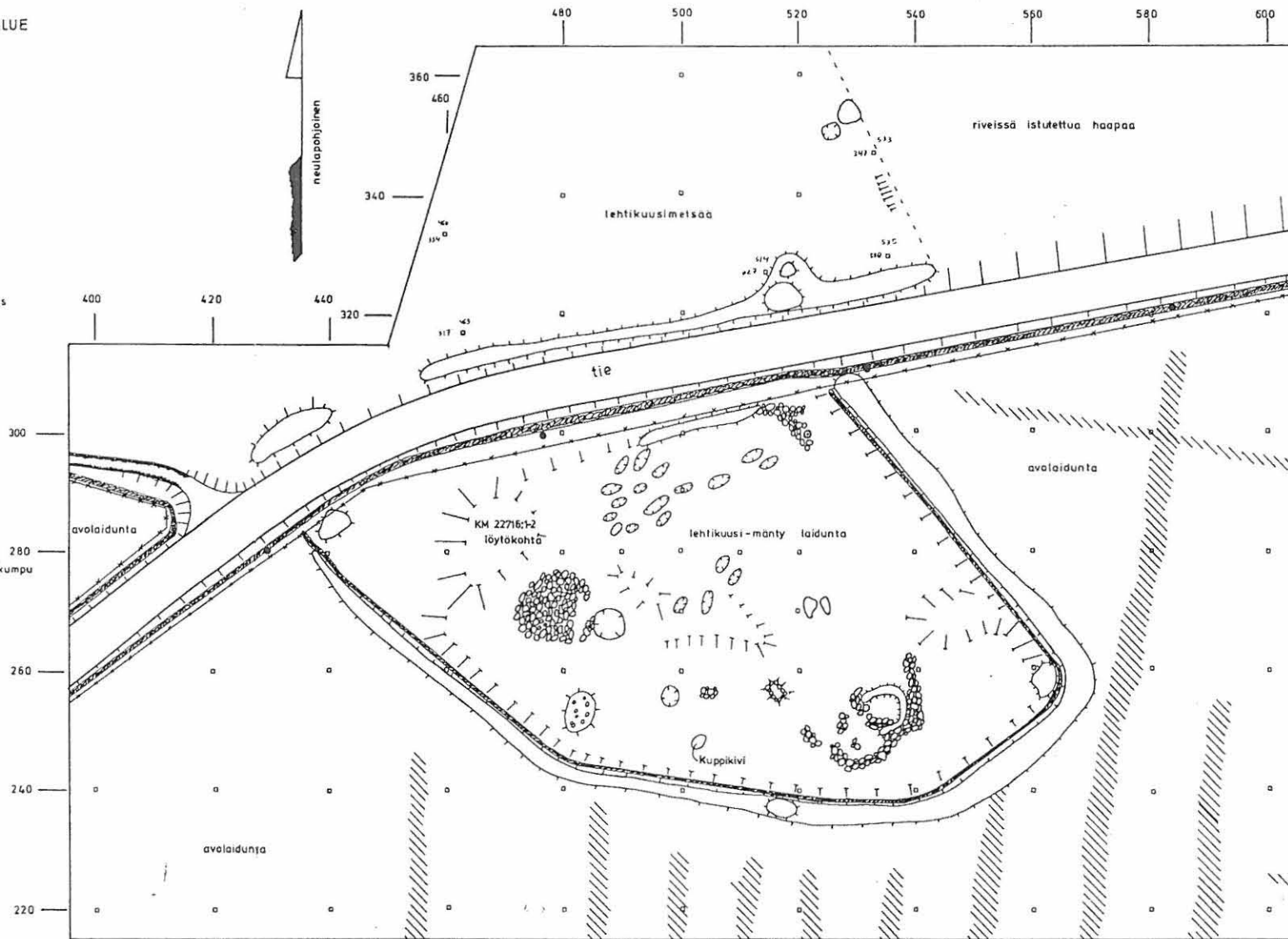
YLE SKARTTA, POHJOIS-ALUE

MK 1 500

PIIR D. Fewster

- puhelin-/sankopylväs
- nuomattava puu
- //// vieltävä maa
- || tie
- || kaita
- o o lonkareita
- o o kivikasa, kivikko
- o o kuskanne
- o o kumpare
- o o maan ja kiven sek kumpu
- o o piikkilankaaita
- o o kaekuoppa
- o o oja
- o o painauma

63

JANAKKALA HAKOINEN VÄÄRÄJOENSUU
 Derek Fewster 1987

YLE SKARITTA. ETELÄ -ALUE
 MK 1:500
 PIIRT. D.Fewster

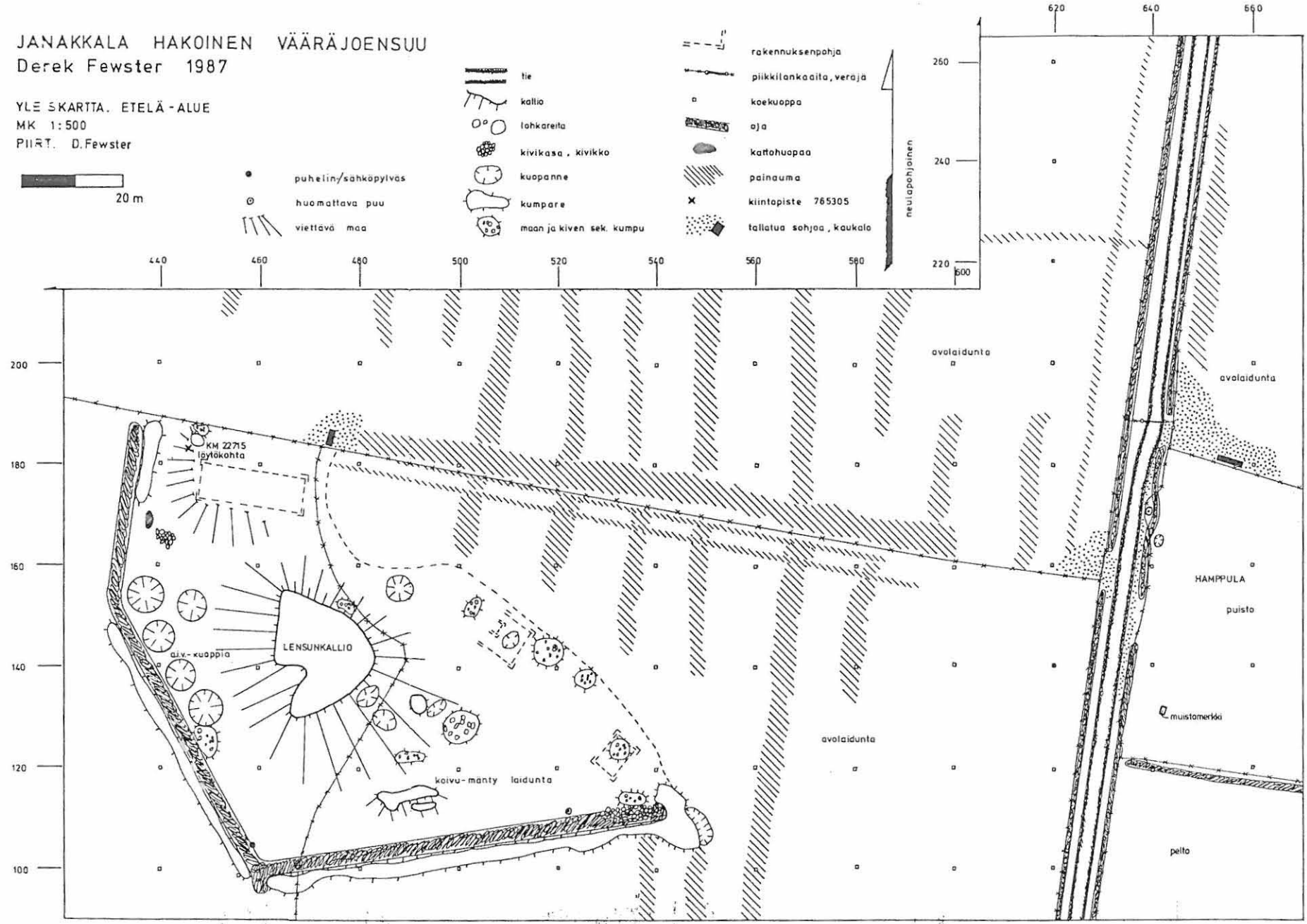

- puhelin/sähköpylväs
- ⊙ huomattava puu
- /// viettävä maa

- tie
- kallio
- lohkaraita
- ⊙ kivikasa, kivikko
- ⊙ kuopanne
- ⊙ kumpare
- ⊙ maan ja kiven sek. kumpu

- rakennuksenpohja
- piikkilankaaita, veraja
- koekuoppa
- oja
- ⊙ kattahuopaa
- /// painauma
- × kiintopiste 765305
- ⊙ tallatua sohjaa, kaukalo

neulapohjainen

64

12. LUETTELOT

12.1. Kartat

- Janakkala Hakoinen Tiiliruukki , alue 1
Vääräjoensuu , alue 2
Hamppula , alue 3
Derek Fewster 1987
Ote peruskartasta 2131 11 Janakkala, (1979)
A4, 1:20000
sivu 61

- Janakkala Hakoinen Tiiliruukki, Derek Fewster
1987
Yleiskartta 1:500.
A2, muovikalvo. A4 kopio
sivu 62

- Janakkala Hakoinen Tiiliruukki, Derek Fewster
1987
Maaperäkartta. A4, paperi.
sivu 33

- Janakkala Hakoinen Tiiliruukki, Derek Fewster
1987
Kartta tiiliesiintymistä. A4, paperi.
sivu 33

- Janakkala Hakoinen Tiiliruukki, Derek Fewster
1987
Kartta hiiliesiintymistä. A4, paperi.
sivu 34

- Janakkala Hakoinen Tiiliruukki, Derek Fewster
1987
Löytökartta. A4, paperi.
sivu 34

- Janakkala Hakoinen Tiiliruukki, Derek Fewster
1987
Kartta fosfaattiesiintymistä. A4, paperi.
sivu 48

- Janakkala Hakoinen Tiiliruukki, Derek Fewster
1987
Kartta rakennuksen jäänteistä, 1:200
A4, paperi.
sivu 26

- Janakkala Hakoinen Vääräjoensuu, Derek Fewster
1987
Yleiskartta 1:500. Etelä-alue
koko A2, muovikalvo. A4 kopio
sivu 64

- Janakkala Hakoinen Vääräjoensuu, Derek Fewster
1987
Yleiskartta 1:500. Pohjois-alue
koko A2, muovikalvo. A4 kopio
sivu 63

- Janakkala Hakoinen Vääräjoensuu, Derek Fewster
1987
Maaperäkartta. A4, paperi.
sivu 40

- Janakkala Hakoinen Vääräjoensuu, Derek Fewster
1987
Kulttuurimaa-kartta. A4, paperi.
sivu 42

- Janakkala Hakoinen Vääräjoensuu, Derek Fewster
1987
Kartta tiiliesiintymistä. A4, paperi.
sivu 35

- Janakkala Hakoinen Vääräjoensuu, Derek Fewster
1987
Kartta hiiliesiintymistä. A4, paperi.
sivu 41

- Janakkala Hakoinen Vääräjoensuu, Derek Fewster
1987

Löytökartta. A4, paperi.
sivu 36

- Janakkala Hakoinen Vääräjoensuu, Derek Fewster
1987

Kartta fosfaattiesiintymisistä. A4, paperi.
sivu 49

- Janakkala Hakoinen Vääräjoensuu, Derek Fewster
1987

Kartta ja profiilipirros kuopasta 290/500, mk
1:20
A4, paperi.
sivu 46

12.2. Kuoppaluettelo - yleisesti

Jokaisen koekuopan yhteydessä annetaan ensin sen koordinaatit. On tärkeätä huomioida että nämä luvut eivät mitenkään ole kiinnitetyjä peruskartan koordinaatistoon. Ne on keksitty jälkitöiden aikana korvaamaan sitä juoksevaa numerointia jota kentällä käytettiin, jotta nopeasti löytäisi jokaisen käsiteltävän koekuopan sijainnin tutkimuksessa käytetyssä kompassi-koordinaatistossa. On myöskin huomioitava että Vääräjoensuun ja Tiiliruukin luvut eivät ole yhdistettävissä samaan koordinaatistoon. Koordinaattiluvut ovat vain teknisiä apuneuvoja tämän tutkimuskertomuksen laadintaan.

Kuoppien koko annetaan senttimetreissä (pituus x leveys), samoin kaikki syvyydet ja kerrospaksuudet. Näytesyvyys (esim. "näyte 30") annetaan maanpinnasta. Näytteen raekoko mainitaan siten että hallitseva maaperä on ensimmäisenä ja seuraavaksi yleisin mainitaan seuraavana. Nämä raekoot antavat summittaisen arvion koko näytekerroksen tyypistä. Käytetyt lyhenteet ovat:

	si	siltti
sa		savi
so		sora

hk	hiekkä, yleisesti
karkhk	karkea hiekkä
hienhk	hieno hiekkä
humus	eloperäinen aines

Maaperät si, sa, so ja hk vastaavat yleisen geologisen luokituksen tyyppejä. Jako luokkiin karkhk ja hienhk on tehty silmämääräisesti luokan hk sisällä. Erityisesti, jos silttiä on alle 30 %, tämä sisäinen jako on tärkeä mainita, jottei lähes puuttuvaa silttiä mainittaisi toiseksi yleisimpänä maalajina.

Fosfaattiarvot ovat kalibroimattomia mutta sarjanumeron avulla löytyy kertomuksen sivulla 106 ne arvot joiden mukaan kalibrointikäyrän voi muodostaa. Fosfaattiarvot ovat mgP/kg yksiköissä. Laimennetun näytteen tulos kerrotaan neljällä kalibroinnin jälkeen, täten saadaan muihin arvoihin vertailukelpoinen tulos.

Kaikki löytötiedot ja kuoppakohtaiset huomiot annetaan seuraavaksi. On tärkeätä huomioida että "tiili"-löydöt voivat myös sisältää savikuonaa, palanutta savea. Hakoisten alueella löytyi varmaa tiiltä joka hioutuu ja murtuu käsissä ja kaikin tavoin näyttää palaneelta savitiivisteeltä. Jotta luettelointi ei tulisi mielivaltaiseksi olen maininnut kaikki epämääräiset savet tiilinä.

Multakerroksella tarkoitetaan turvetta ja sen alapuolista tummaa tai mustaa pintakerrosta oli se sitten metsässä, haassa tai aikoinaan kynnytyssä, nykyisessä laidunmaassa. Emme nähneet podsolimaannosta ainoassakaan koekuopassa vaan profiili näytti kauttaaltaan jonkinlaiselta lehtomaannokselta ilman näkyvää huuhtoutumiskerrosta. Pintamaan alapuolisessa mineraalimaassa ei useinkaan löytynyt selvää rajaa rikastumiskerroksen ja koskemattoman pohjamaan välillä. Löydöt ovat multakerroksesta jollei muuta sanota. Maininta "**vaihettumisraja epäselvä**" tarkoittaa että raja pintamaan ja mineraalimaan välillä on epämääräinen.

Sanonta "**maannostuminen puuttuu**" tarkoittaa joko sekoittunutta maannosta tai täyttemaata, tai muuta ilmiötä joka osoittaa suhteellisen äskettäistä luonnollisen maannoksen häviämistä kaivetun kuopan alalla.

12.3. Vääräjoensuun alueen koekuopat

- 100/440 koko 45 x 35, syvyys 40
multakerros 35, mineraalimaa 5
näyte pohjasta, si-hienhk
fosfaattiarvo 133, sarja I
löydöt: -
huomiot: vaihettumisraja epäselvä.
- 100/460 koko 45 x 35, syvyys 37
multakerros 36, mineraalimaa 1
näyte pohjasta, si-hienhk
fosfaattiarvo 168, sarja VIII
löydöt: tiiltä 14,8 g (pintapala)
huomiot: -
- 100/480 koko 40 x 40, syvyys 35
multakerros 25, mineraalimaa 10
näyte 30, hk-so
fosfaattiarvo 720 , sarja I
löydöt: -
huomiot: -
- 100/500 koko 30 x 30, syvyys 50
multakerros 25, mineraalimaa 25
näyte 30, hienhk-si
fosfaattiarvo 221 (laimennus), sarja VII
löydöt: -
huomiot: -
- 100/520 koko 50 x 35, syvyys 43
multakerros 27, mineraalimaa 16
näyte 32, hienhk-si
fosfaattiarvo 372 (laimennus), sarja VII
löydöt: tiiltä 0,6 g (sisäpala)
huomiot: muokkauksen alaraja selvä sy-
vyydellä 27.
- 100/540 koko 40 x 40, syvyys 50
multakerros 30, mineraalimaa 20
näyte 35, si-hienhk
fosfaattiarvo 374 , sarja I
löydöt: tiiltä 3,9 g (sisäpaloja)

huomiot: hiilimuruja multakerroksessa,
muokkauksen alaraja selvä syvyydellä
30.

- 100/560 koko 40 x 40, syvyys 67
multakerros 60, mineraalimaa 7
näyte pohjasta, si-hienhk
fosfaattiarvo 350 , sarja IV
löydöt: tiiltä 21,9 g (sisäpaloja)
huomiot: -
- 100/580 koko 45 x 35, syvyys 44
multakerros 24, mineraalimaa 20
näyte 29, si-hienhk
fosfaattiarvo 311 , sarja IV
löydöt: tiiltä 2,8 g (pinta- ja sisäpala)
huomiot: -
- 100/600 koko 40 x 40, syvyys 50
multakerros 40, mineraalimaa 10
näyte 45, si-hienhk
fosfaattiarvo 545 , sarja IV
löydöt: tiiltä 1,0 g (sisäpala)
huomiot: -
- 100/620 koko 35 x 45, syvyys 35
multakerros 30, mineraalimaa 5
näyte pohjasta, si-hk
fosfaattiarvo 342 , sarja II
löydöt: -
huomiot: -
- 120/440 koko 35 x 35, syvyys 40
multakerros 35, mineraalimaa 5
näyte pohjasta, si-hk
fosfaattiarvo 111 , sarja V
löydöt: tiiltä 2,0 g (sisäpaloja)
huomiot: vaihettumisraja epäselvä.
- 120/460 koko 35 x 30, syvyys 35

- multakerros 22, mineraalimaa 13
näyte 27, si-hienhk
fosfaattiarvo 501 , sarja V
löydöt: tiiltä 7,4 g (pintapaloja)
huomiot: -
- 120/480 koko 40 x 40, syvyys 50
multakerros 35, mineraalimaa 15
näyte 40, hk-si
fosfaattiarvo 346 (laimennus), sarja IV
löydöt: tiiltä 6,3 g (pintapala ja sisäpaloja)
huomiot: hiilimuruja multakerroksessa.
- 120/500 koko 40 x 35, syvyys 43
multakerros 25, mineraalimaa 18
näyte 30, hk-si
fosfaattiarvo 607 (laimennus), sarja IV
löydöt: tiiltä 28,7 g (sisäpaloja)
huomiot: -
- 120/520 koko 40 x 40, syvyys 40
multakerros 18, mineraalimaa 22
näyte 23, hk-si
fosfaattiarvo 729 , sarja V
löydöt: tiiltä 3,5 g (sisäpaloja), palamatonta luuta yksi katkennut pala
12,2 g
huomiot: -
- 120/540 koko 35 x 35, syvyys 65
multakerros 35, mineraalimaa 30
näyte 1: 40, hk-si
fosfaattiarvo 533 , sarja V
näyte 2: 50, hk-si
fosfaattiarvo 660 , sarja IV
löydöt: tiiltä 72,6 g (pintapala ja sisäpaloja)
huomiot: vaihettumisraja epäselvä, hiilimuruja multakerroksessa, mineraalimaa likainen?

- 120/560 koko 45 x 40, syvyys 50
multakerros 25, mineraalimaa 25
näyte 30, hienhk-si
fosfaattiarvo 404 , sarja I
löydöt: tiiltä 0,1 g (sisäpaloja)
huomiot: -
- 120/580 koko 40 x 40, syvyys 40
multakerros 24, mineraalimaa 16
näyte 29, si-hk
fosfaattiarvo 427 , sarja IV
löydöt: tiiltä 4,4 g (pintapala)
huomiot: -
- 120/600 koko 50 x 45, syvyys 40
multakerros 30, mineraalimaa 10
näyte 35, si-hienhk
fosfaattiarvo 613 , sarja IV
löydöt: tiiltä 5,5 g (sisäpala), yksi
viidentuuman taipunut naula 33,3 g, yk-
si pala sinikoristeista fajanssia 6,9
g, yksi raudanpala (?) 3,1 g, yksi pala
valkoista ikkunalasia 1,8 g
huomiot: -
- 120/620 koko 45 x 45, syvyys 40
multakerros 33, mineraalimaa 7
näyte 38, si-hk
fosfaattiarvo 530 , sarja IV
löydöt: -
huomiot: -
- 120/640 koko 40 x 40, syvyys 50
multakerros 35, mineraalimaa 15
näyte 40, si-hienhk
fosfaattiarvo 613 , sarja II
löydöt: tiiltä 15,2g (pinta- ja sisäpa-
loja), yksi pala vihertävää pullolasia
5,5 g
huomiot: hiilimuruja multakerroksessa.
- 120/660 koko 40 x 40, syvyys 45

- multakerros ?, mineraalimaa ?
näyte pohjasta, hk-si
fosfaattiarvo 652 , sarja II
löydöt: tiiltä 123,5 g (pinta- ja sisäpaloja), laastia 7,1 g, yksi pala porseliinia 0,4 g, punainen muovipala 0,2 g, seitsemän palaa valkoista ikkunalasia 13,5 g
huomiot: paljon juuria, maannostuminen puuttuu, sekoittunut maannos?, hiilimuruja multakerroksessa.
- 140/440 koko 40 x 35, syvyys 60
multakerros ?, mineraalimaa ?
näyte 50, hk-si
fosfaattiarvo 96 , sarja V
löydöt: -
huomiot: maannostuminen puuttuu, sekoittunut maaperä !?, vaaleita mineraalimaalinssejä syvyydellä 45, kuoppa AIV-kuopan ja ojan välissä.
- 140/460 koko 40 x 40, syvyys 45
multakerros ? , mineraalimaa ?
näyte 30, hk-si
fosfaattiarvo 202 , sarja V
löydöt: tiiltä 0,1 g (sisäpaloja)
huomiot: maannostuminen puuttuu, hiilimuruja.
- 140/500 koko 35 x 35, syvyys 40
multakerros 25, mineraalimaa 15
näyte 30, hk-si
fosfaattiarvo 653 , sarja V
löydöt: tiiltä 11,0 g (pinta- ja sisäpaloja), yksi fajanssipala, kahvikupin korvaa 1,2 g
huomiot: palaneita kiviä multakerroksessa.
- 140/520 koko 40 x 30, syvyys 55
multakerros 45, mineraalimaa 10

näyte 50, hk-si

fosfaattiarvo 181 , sarja V

löydöt: tiiltä 68,7 g (pinta- ja sisäpaloja), yksi kylkipala punasavikeraamiikkaa 4,3 g

huomiot: löydöt pääosin heti turpeen alta.

140/540

koko 40 x 40, syvyys 50

multakerros 40, mineraalimaa 10

näyte 45, hk-si

fosfaattiarvo 237 , sarja V

löydöt: tiiltä 0,1 g (sisäpala)

huomiot: -

140/560

koko 35 x 35, syvyys 43

multakerros 30, mineraalimaa 13

näyte 35, si-hienhk

fosfaattiarvo 306 , sarja V

löydöt: -

huomiot: -

140/580

koko 40 x 40, syvyys 45

multakerros 30, mineraalimaa 15

näyte 35, hienhk-si

fosfaattiarvo 296 , sarja V

löydöt: -

huomiot: -

140/600

koko 40 x 40, syvyys 45

multakerros 25, mineraalimaa 20

näyte 30, si-hienhk

fosfaattiarvo 782 , sarja IV

löydöt: -

huomiot: palaneita kiviä multakerroksessa.

140/620

koko 40 x 40, syvyys 35

multakerros 20 mineraalimaa 15

näyte 25, si-hk

fosfaattiarvo 557 , sarja II

löydöt: tiiltä 0,2 g (sisäpala)

huomiot: -

- 140/640 koko 35 x 30, syvyys 40
multakerros 35, mineraalimaa 5
näyte pohjasta, si-hk
fosfaattiarvo 496 , sarja II
löydöt: tiiltä 68,5 g (pinta- ja sisäpaloja), laastia 12,9 g
huomiot: -
- 140/660 koko 40 x 35, syvyys 40
multakerros ? , mineraalimaa ?
näyte 40, karkhk-so
fosfaattiarvo 147 , sarja II
löydöt: tiiltä 1,6 g (pintapala), kaakelinpaloja 24,0 g (suurin osa samaa reunapalaa)
huomiot: maannostuminen puuttuu, täyte-
maatta?
- 160/440 koko 40 x 40, syvyys 70
multakerros 50, mineraalimaa 20
näyte 55, hk-si
fosfaattiarvo 118 , sarja III
löydöt: kattohuopaa 145,2 g, yksi kolmentuuman naula 5,0 g
huomiot: kattohuopaa heti turpeen alta, vaaleita mineraalimaalinssejä multakerroksessa.
- 160/460 koko 40 x 35, syvyys 45
multakerros 32, mineraalimaa 13
näyte 37, karkhk-si
fosfaattiarvo 403 , sarja III
löydöt: tiiltä 1,9 g (sisäpala), pala vihreätä pullolasia 0,9 g
huomiot: hiilimuruja multakerroksessa, vaihettumisraja epäselvä, mineraalimaa likainen?
- 160/480 koko 50 x 50, syvyys 55
multakerros 25, mineraalimaa 30

- näyte 35, si-hienhk
fosfaattiarvo 230 , sarja III
löydöt: pala salaojanputkea 3,8g
huomiot: -
- 160/500 koko 35 x 35, syvyys 40
multakerros 25, mineraalimaa 15
näyte 30, si-hienhk
fosfaattiarvo 195 , sarja III
löydöt: tiiltä 32,7 g (pintapala), pala
vihreätä (ikkuna)lasia 0,3 g
huomiot: muokkauksen alaraja selvä sy-
vyydellä 25.
- 160/520 koko 50 x 40, syvyys 50
multakerros 35, mineraalimaa 15
näyte 40, si-sa
fosfaattiarvo 175 , sarja III
löydöt: tiiltä 5,4 g (sisäpaloja)
huomiot: -
- 160/540 koko 45 x 40, syvyys 45
multakerros 35, mineraalimaa 10
näyte 40, si-sa
fosfaattiarvo 204 , sarja III
löydöt: pala lasittunutta (?rauta-)
kuonaa 4,1 g
huomiot: -
- 160/560 koko 40 x 40, syvyys 50
multakerros 45, mineraalimaa 5
näyte pohjasta, hienhk-si
fosfaattiarvo 210 , sarja III
löydöt: -
huomiot: hiilimuruja multakerroksessa,
vaihettumisraja epäselvä.
- 160/580 koko 55 x 45, syvyys 50
multakerros 30, mineraalimaa 20
näyte 35, hienhk-si
fosfaattiarvo 460 , sarja III

löydöt: -

huomiot: muokkauksen alaraja selvä syvyydellä 30.

- 160/600 koko 50 x 40, syvyys 35
multakerros 25, mineraalimaa 10
näyte 30, si-hienhk
fosfaattiarvo 594 , sarja IV
löydöt: tiiltä 2,4 g (pintapala)
huomiot: -
- 160/620 koko 50 x 35, syvyys 60
multakerros 50, mineraalimaa 10
näyte 55, hk-si
fosfaattiarvo 705 , sarja II
löydöt: -
huomiot: -
- 160/640 koko 50 x 30, syvyys 40
multakerros 30, mineraalimaa 10
näyte 35, si-hk
fosfaattiarvo 274 (laimennus), sarja II
löydöt: tiiltä 7,6 g (sisäpaloja), pala
fajanssia 1,0 g
huomiot: palaneita kiviä multakerrok-
sessa.
- 160/660 koko 40 x 40, syvyys 40
multakerros 30, mineraalimaa 10
näyte 35, si-hk
fosfaattiarvo 821 , sarja II
löydöt: tiiltä 3,5 g (sisäpaloja)
huomiot: hiilimuruja multakerroksessa.
- 180/440 koko 25 x 35, syvyys 40
multakerros ? , mineraalimaa ?
näyte 1: 25, hk-si
fosfaattiarvo 150 , sarja III
näyte 2: 40, si-hienhk
fosfaattiarvo 365 , sarja I
löydöt: -

huomiot: maannostuminen puuttuu.

- 180/460 koko 40 x 45, syvyys 35
multakerros 25, mineraalimaa 10
näyte 1: 15, hk-si
fosfaattiarvo 577 , sarja III
näyte 2: 30, so-karkhk
fosfaattiarvo 613 , sarja III
näyte 3: pohjasta, so-karkhk
fosfaattiarvo 460 , sarja III
löydöt: tiiltä 18,5 g (pinta- ja sisä-
paloja), laastia 34,6 g
huomiot: mineraalimaa kovettunut (vrt.
kuopat 260/500, 260/520 ja 270/520).
- 180/480 koko 40 x 35, syvyys 50
multakerros 35, mineraalimaa 15
näyte 40, si-hienhk
fosfaattiarvo 295 , sarja I
löydöt: tiiltä 55,1 g (pinta- ja sisä-
paloja)
huomiot: -
- 180/500 koko 55 x 35, syvyys 40
multakerros 30, mineraalimaa 10
näyte 35, si-hienhk
fosfaattiarvo 271 , sarja III
löydöt: tiiltä 2,5 g (sisäpaloja)
huomiot: -
- 180/520 koko 55 x 35, syvyys 60
multakerros 53, mineraalimaa 7
näyte pohjasta, si-hienhk
fosfaattiarvo 204 , sarja I
löydöt: tiiltä 2,9 g (sisäpaloja), pala
koristeltua punasavikeramiikkaa 0,7 g
huomiot: -
- 180/540 koko 45 x 45, syvyys 53
multakerros 30, mineraalimaa 23
näyte 35, si-hienhk

- fosfaattiarvo 324 , sarja III
löydöt: tiiltä 1,8 g (sisäpaloja)
huomiot: rikastumiskerros selvä syvyydellä 30-40.
- 180/560 koko 50 x 35, syvyys 47
multakerros 40, mineraalimaa 7
näyte 45, si-hienhk
fosfaattiarvo 326 , sarja III
löydöt: tiiltä 3,1 g (pintapaloja), pala fajanssia 0,5 g
huomiot: -
- 180/580 koko 45 x 30, syvyys 60
multakerros 45, mineraalimaa 15
näyte 50, si-hienhk
fosfaattiarvo 697 , sarja III
löydöt: palanutta luuta 0,1 g
huomiot: tiilimuruja pintamaan profiilissa.
- 180/600 koko 40 x 40, syvyys 50
multakerros 30, mineraalimaa 20
näyte 35, si-hienhk
fosfaattiarvo 518 , sarja IV
löydöt: pala liitupiipun vartta 3,3 g
huomiot: hiilimuruja multakerroksessa.
- 180/620 koko 40 x 40, syvyys 40
multakerros 25, mineraalimaa 15
näyte 30, si-sa
fosfaattiarvo 471 , sarja II
löydöt: kaksi palaa salaojanputkea 0,8 g
huomiot: -
- 180/660 koko 35 x 35, syvyys 40
multakerros 25, mineraalimaa 15
näyte 1: 5, hk-humus
fosfaattiarvo 565 (laimennus), sarja VII
näyte 2: 30, si-hk

- fosfaattiarvo 678 , sarja II
löydöt: tiiltä 4,4 g (sisäpaloja)
huomiot: -
- 200/440 koko 50 x 45, syvyys 50
multakerros 40, mineraalimaa 10
näyte 1: 45, si-hienhk
fosfaattiarvo 260 , sarja III
näyte 2: pohjasta, si-hienhk
fosfaattiarvo 300 , sarja III
löydöt: tiiltä 0,3 g (sisäpala)
huomiot: -
- 200/460 koko 40 x 40, syvyys 35
multakerros 20, mineraalimaa 15
näyte 35, si-sa
fosfaattiarvo 230 , sarja I
löydöt: -
huomiot: hiilimuruja multakerroksessa.
- 200/480 koko 35 x 35, syvyys 45
multakerros 30, mineraalimaa 15
näyte 35, si-hienhk
fosfaattiarvo 273 , sarja III
löydöt: tiiltä 5,9 g (pinta- ja sisäpaloja), pala porslinia 0,2 g
huomiot: hiilimuruja multakerroksessa.
- 200/500 koko 45 x 35, syvyys 45
multakerros 33, mineraalimaa 12
näyte 38, si-hienhk
fosfaattiarvo 189 , sarja III
löydöt: tiiltä 0,2 g (sisäpaloja)
huomiot: muokkauksen alaraja selvä syvyydellä 33.
- 200/520 koko 45 x 40, syvyys 45
multakerros 35, mineraalimaa 10
näyte 40, si-hienhk
fosfaattiarvo 166 , sarja III
löydöt: tiiltä 1,2 g (pintapala), yksi pala palanutta luuta 0,4 g

huomiot: -

- 200/540 koko 55 x 40, syvyys 47
multakerros 35, mineraalimaa 12
näyte 40, si-hienhk
fosfaattiarvo 290 , sarja III
löydöt: tiiltä 1,9 g (sisäpala)
huomiot: palaneita kiviä multakerrok-
sessa.
- 200/560 koko 45 x 30, syvyys 60
multakerros 50, mineraalimaa 10
näyte 55, si-hienhk
fosfaattiarvo 299 , sarja III
löydöt: tiiltä 1,7 g (sisäpaloja)
huomiot: -
- 200/580 koko 45 x 45, syvyys 60
multakerros 35, mineraalimaa 25
näyte 40, si-hienhk
fosfaattiarvo 309 , sarja III
löydöt: tiiltä 105,0 g (pinta- ja sisä-
paloja)
huomiot: -
- 200/600 koko 50 x 45, syvyys 45
multakerros 32, mineraalimaa 13
näyte 37, hienhk-si
fosfaattiarvo 546 , sarja IV
löydöt: -
huomiot: -
- 200/620 koko 40 x 40, syvyys 50
multakerros 34, mineraalimaa 16
näyte 39, si-hienhk
fosfaattiarvo 432 , sarja IV
löydöt: tiiltä 0,1 g (sisäpala)
huomiot: -
- 200/660 koko 45 x 45, syvyys 50
multakerros 45, mineraalimaa 5

näyte 1: 20 (ruokamulta), hk-si
 fosfaattiarvo 818 , sarja II
 näyte 2: 35 (mineraalimaa-linssi), hienhk-si
 fosfaattiarvo 822 , sarja II
 näyte 3: pohjasta (mineraalimaa), hk-si
 fosfaattiarvo 818 , sarja II
 löydöt: tiiltä 0,2g (sisäpala)
 huomiot: vaaleita mineraalimaa-linssejä
 tasossa 30-40, vaihettumisraja epäsel-
 vä.

- 220/400 koko 55 x 35, syvyys 40
 multakerros 30, mineraalimaa 10
 näyte 35, si-hk
 fosfaattiarvo 190 , sarja I
 löydöt: -
 huomiot: tiili- ja hiilimuruja multa-
 kerroksessa, maaperä savipitoinen.
- 220/420 koko 50 x 80, syvyys 45
 multakerros 35, mineraalimaa 10
 näyte 40, si-hk
 fosfaattiarvo 241 , sarja I
 löydöt: tiiltä 2,3 g (sisäpala)
 huomiot: -
- 220/440 koko 40 x 40, syvyys 45
 multakerros 30, mineraalimaa 15
 näyte 35, si-sa
 fosfaattiarvo 289 , sarja I
 löydöt: yksi pala vihreätä ja sinis-
 tä/läpikuultavaa lasia 1,7g
 huomiot:-
- 220/460 koko 50 x 70, syvyys 40
 multakerros 35, mineraalimaa 5
 näyte pohjasta, sa-si
 fosfaattiarvo 200 , sarja I
 löydöt: -
 huomiot: -

- 220/480 koko 50 x 75, syvyys 35
multakerros 30, mineraalimaa 5
näyte pohjasta, si-hk
fosfaattiarvo 233 , sarja I
löydöt: -
huomiot: maaperä savipitoinen.
- 220/500 koko 40 x 50, syvyys 50
multakerros 30, mineraalimaa 20
näyte 40, si-hk
fosfaattiarvo 261 , sarja I
löydöt: -
huomiot: maaperä savipitoinen.
- 220/520 koko 40 x 50, syvyys 80
vaaleampi multakerros 30, tummempi mul-
takerros 20, mineraalimaa 30
näyte 1: 27, hk-si
fosfaattiarvo 130 , sarja III
näyte 2: 55, hk-si
fosfaattiarvo 399 , sarja I
löydöt: tiiltä 6,8 g (sisäpaloja)
huomiot: rikastumiskerros selvä syvyy-
dellä 50-60.
- 220/540 koko 45 x 40, syvyys 55
multakerros 35, mineraalimaa 20
näyte 40, si-hienhk
fosfaattiarvo 445 , sarja I
löydöt: tiiltä 2,6 g (sisäpaloja)
huomiot: -
- 220/560 koko 40 x 40, syvyys 50
multakerros 40, mineraalimaa 10
näyte 50, si-hienhk
fosfaattiarvo 401 , sarja I
löydöt: -
huomiot: vaaleita mineraalimaalinssejä
multakerroksessa.
- 220/580 koko 40 x 50, syvyys 50
multakerros 35, mineraalimaa 15

- näyte 45, si-hk
fosfaattiarvo 262 , sarja I
löydöt: tiiltä 1,7 g (sisäpala)
huomiot: -
- 220/600 koko 40 x 40, syvyys 40
multakerros 27, mineraalimaa 13
näyte 30, hienhk-si
fosfaattiarvo 311 , sarja I
löydöt: tiiltä 2,3 g (sisäpala)
huomiot: -
- 220/620 koko 40 x 45, syvyys 50
multakerros 35, mineraalimaa 15
näyte 40, hienhk-si
fosfaattiarvo 308 , sarja IV
löydöt: -
huomiot: -
- 240/400 koko 55 x 80, syvyys 45
multakerros 35, mineraalimaa 10
näyte 37, si-hk
fosfaattiarvo 183 , sarja I
löydöt: tiiltä 359,8 g (pintapala)
huomiot: hiilimuruja multakerroksessa,
maaperä savipitoinen.
- 240/420 koko 40 x 60, syvyys 40
multakerros 30, mineraalimaa 10
näyte 37, si-hk
fosfaattiarvo 220 , sarja I
löydöt: tiiltä 24,7 g (sisäpaloja),
laastia 19,7 g
huomiot: maaperä savipitoinen.
- 240/440 koko 50 x 80, syvyys 40
multakerros 30, mineraalimaa 10
näyte 35, hienhk-si
fosfaattiarvo 354 , sarja I
löydöt: -
huomiot: -

- 240/460 koko 80 x 80, syvyys 40
multakerros 32, mineraalimaa 8
näyte 35, hienhk-si
fosfaattiarvo 339 , sarja I
löydöt: -
huomiot: -
- 240/480 koko 40 x 40, syvyys 35
multakerros 25, mineraalimaa 10
näyte 30, si-hienhk
fosfaattiarvo 393 , sarja I
löydöt: -
huomiot: -
- 240/500 koko 45 x 55, syvyys 40
multakerros 30, mineraalimaa 10
näyte 35, hk-si
fosfaattiarvo 307 , sarja I
löydöt: tiiltä 0,8 g (pintapala), pala
salaojanputkea 2,1 g
huomiot: muokkauksen alaraja selvä sy-
vyydellä 30.
- 240/520 koko 35 x 50, syvyys 45
multakerros 40, mineraalimaa 5
näyte 43, si-hk
fosfaattiarvo 168 (laimennus), sarja III
löydöt: tiiltä 9,9 g (pinta- ja sisäpa-
la)
huomiot: hiilimuruja multakerroksessa,
multakerros näyttää sekoittuneen täyte-
maata, kivetön.
- 240/540 koko 70 x 50, syvyys 60
multakerros 50, mineraalimaa 10
näyte 40, hienhk-si
fosfaattiarvo 124 (laimennus), sarja III
löydöt: -
huomiot: pintamaahan näyttää sekoittu-
neen täytemaata.

- 240/560 koko 40 x 40, syvyys 45
multakerros 30 ,mneraalimaa 15
näyte 35, hienhk-si
fosfaattiarvo 406 , sarja I
löydöt: -
huomiot: vaaleita mineraalimaalinssejä
pintamaassa.
- 240/580 koko 40 x 40, syvyys 45
multakerros 30, mineraalimaa 45
näyte 40, hienhk-si
fosfaattiarvo 318 , sarja I
löydöt: tiiltä 0,3 g (sisäpala)
huomiot: -
- 240/600 koko 40 x 50, syvyys 35
multakerros 25, mineraalimaa 10
näyte 30, si-hienhk
fosfaattiarvo 306 , sarja I
löydöt: -
huomiot: -
- 240/620 koko 45 x 30, syvyys 50
multakerros 40, mineraalimaa 10
näyte 45, hienhk-si
fosfaattiarvo 381 , sarja IV
löydöt: -
huomiot: -
- 260/420 koko 40 x 50, syvyys 45
multakerros 30, mineraalimaa 15
näyte 40, si-sa
fosfaattiarvo 192 , sarja I
löydöt: tiiltä 4,3 g (sisäpaloja)
huomiot: vaihettumisraja epäselvä, vaa-
leita mineraalimaalinssejä multakerrok-
sessa.
- 260/440 koko 40 x 40, syvyys 50
multakerros 30, mineraalimaa 20

- näyte 35, si-hienhk
fosfaattiarvo 257 , sarja I
löydöt: tiiltä 14,6 g (pinta- ja sisä-
paloja)
huomiot: rikastumiskerros selvä syvyy-
dellä 30-35, maaperä savipitoinen.
- 260/460 koko 40 x 35, syvyys 45
multakerros 30, mineraalimaa 15
näyte 35, hienhk-si
fosfaattiarvo 430 , sarja I
löydöt: -
huomiot: -
- 260/480 koko 40 x 60, syvyys 45
multakerros 40, mineraalimaa 5
näyte pohjasta, hk-si
fosfaattiarvo 228 (laimennus), sarja III
löydöt: -
huomiot: hiilimuruja multakerroksessa,
kivinen maa.
- 260/500 koko 75 x 50, syvyys 35
multakerros 30, mineraalimaa 5
näyte 1: 20, hk-humus
fosfaattiarvo 227 (laimennus), sarja III
näyte 2: pohjasta, so-karkhk
fosfaattiarvo 236 (laimennus), sarja III
löydöt: tiiltä 5,4 g (sisäpala)
huomiot: mineraalimaa kovettunut, siitä
otettu talteen myös 30,1 g näytteeksi
(vrt. kuopat 260/520 ja 270/520!).
- 260/520 koko 30 x 40, syvyys 30
multakerros 20, mineraalimaa 10
näyte 1: 10, karkhk-hienhk
fosfaattiarvo 257 (laimennus), sarja III
näyte 2: 25, so-karkhk
fosfaattiarvo 279 (laimennus), sarja III
löydöt: neljä palaa salaojanputkea 49,3
g, tiiltä 3,8 g (sisäpala)

huomiot: hiilimuruja ja palaneita kiviä pintamaassa, mineraalimaa kovettunut, siitä otettu talteen 102,1 g näytteeksi (vrt kuopat 260/500 ja 270/520!), kivi-

- 260/540 koko 40 x 40, syvyys 60
multakerros 15, mineraalimaa 8, multakerros 12, mineraalimaa 25
näyte n.50, karkhk-hienhk
fosfaattiarvo 243 (laimennus), sarja III
löydöt: tiiltä 277,4 g (pinta- ja sisäpaloja), palamatonta luuta 19,4 g
huomiot: ylempi multakerros on hiekkainen täytemaa jossa tiiltä, ylempi mineraalimaa puhdas hienhk, alempi multakerros sisältää hiilimuruja heti turvekerroksen alta.
- 260/560 koko 50 x 40, syvyys 75
multakerros 65, mineraalimaa 10
näyte 70, si-sa
fosfaattiarvo 441 , sarja I
löydöt: tiiltä 29,3 g (pintapala), rautakuonaa 8,2 g
huomiot: vaaleita mineraalimaalinssejä pintamaassa.
- 260/580 koko 40 x 60, syvyys 45
multakerros 30, mineraalimaa 15
näyte 35, hienhk-si
fosfaattiarvo 340 , sarja I
löydöt: -
huomiot: -
- 260/600 koko 40 x 60, syvyys 50
multakerros 35, mineraalimaa 15
näyte 40, hienhk-si
fosfaattiarvo 264 , sarja III
löydöt: tiiltä 0,3 g (sisäpala)
huomiot: -

- 260/620 koko 40 x 35, syvyys 60
 multakerros 40, mineraalimaa 20
 näyte 1: 45, si-hk
 fosfaattiarvo 280 , sarja IV
 näyte 2: 55, hk-si
 fosfaattiarvo 232 , sarja IV
 löydöt: tiiltä 0,4 g (sisäpaloja)
 huomiot: vaihettumisraja epäselvä.
- 270/500 koko 40 x 50, syvyys 40
 multakerros 30, mineraalimaa 10
 näyte 35, karkhk-hienhk
 fosfaattiarvo 819 , sarja II
 löydöt:-
 huomiot: hiilimuruja multakerroksessa,
 kivinen maa
- 270/520 koko 35 x 40, syvyys 55
 multakerros 45, mineraalimaa 10
 näyte 1: 52, karkhk-so
 fosfaattiarvo 722 , sarja II
 näyte 2: pohjasta, karkhk-so
 fosfaattiarvo 279 (laimennus), sarja IV
 löydöt: palanutta luuta 1,8 g neljä pala,
 palanutta piitä 1,8g pala
 huomiot: hiilimuruja multakerroksessa,
 mineraalimaa kovettunut, siitä 40,5 g
 maata näytteeksi (vrt kuopat 260/500 ja
 260/520!), kivinen maa.
- 280/440 koko 50 x 60, syvyys 50
 multakerros 40, mineraalimaa 10
 näyte 45, hk-si
 fosfaattiarvo 215 , sarja I
 löydöt: -
 huomiot: kivetön.
- 280/460 koko 35 x 40, syvyys 50
 multakerros 35-45, mineraalimaa 5
 näyte 47, hienhk-so

fosfaattiarvo 159 (laimennus), sarja III
 löydöt: -
 huomiot: länteen kalteva maanpinta,
 hiilimuruja multakerroksessa, kivinen
 maa.

280/480 koko 40 x 45, syvyys 35
 multakerros 25, mineraalimaa 10
 näyte 30, karkhk-hienhk
 fosfaattiarvo 237 (laimennus), sarja III
 löydöt: -
 huomiot: -

280/490 koko 40 x 40, syvyys 45
 turve 5, kattohuopakovettuma 10, multa-
 kerros 15, mineraalimaa 15
 näyte 1: 10, so-karkhk
 fosfaattiarvo 693 , sarja II
 näyte 2: 40, karkhk-so
 fosfaattiarvo 745 , sarja II
 löydöt: tiiltä 24,6 g (pinta- ja sisä-
 paloja), leikattua peltiä 197,4 g, 24
 kpl 1-tuuman naulaa 46,0 g, 3-tuuman
 naula 3,3 g, kattohuopaa jossa 1-tuuman
 naula 667,5 g
 huomiot: selvä öljynhajuinen jätekasa
 jonkin rakennuksen jäljiltä, joukossa
 myös palamatonta työstettyä puuta muu-
 taman gramman edestä, löydöt ovat vain
 näytettä kaikesta.

280/500 koko 50 x 50, syvyys 30
 multakerros 20, mineraalimaa 10
 näyte 25, hienhk-karkhk
 fosfaattiarvo 247 (laimennus), sarja III
 löydöt: 18 palaa rautakautista keramiik-
 kaa 45,4 g, 13 palaa palanutta luuta
 7,7 g,
 huomiot: nokinen maa jossa runsaasti
 palaneita kiviä ja hiilimuruja, löytö-
 kerros alkoi heti turpeen alta mutta ei

ulottunut mineraalimaahan, lisäksi otettu talteen palaneita kiviä 280,5 g näytteeksi, mineraalimaa likainen?

- 280/510 koko 55 x 40, syvyys 35
multakerros 22, mineraalimaa 13
näyte 35, karkhk-hienhk
fosfaattiarvo 822 , sarja II
löydöt: kolme palaa rautakautista keramiikkaa 5,6 g, kaksi palaa palanutta luuta 1,1 g, raudanpala 1,2g
huomiot: runsaasti hiilipaloja, kaikki löydöt heti turpeen alta, vaihettumisraja epäselvä, mineraalimaa likainen?
- 280/520 koko 50 x 50, syvyys 55
multakerros 50, mineraalimaa 5
näyte pohjasta, karkhk-hienhk
fosfaattiarvo 306 (laimennus), sarja III
löydöt: pala rautakautista keramiikkaa 3,6 g, tiiltä 1,5 g (sisäpala)
huomiot: hiilimuruja multakerroksessa, kivinen maa, täyttemaata?
- 280/540 koko 40 x 40, syvyys 60
multakerros 55, mineraalimaa 5
näyte pohjasta, hienhk-si
fosfaattiarvo 486 , sarja I
löydöt: -
huomiot: runsaasti hiilipaloja multakerroksessa.
samoin palanutta kiveä pieninä paloina, vaaleita mineraalimaa-linssejä syvyydellä 30-35.
- 280/560 koko 40 x 40, syvyys 35
multakerros 25, mineraalimaa 10
näyte 30, si-hienhk
fosfaattiarvo 285 , sarja I
löydöt: -
huomiot: maaperä savipitoinen.

- 280/580 koko 50 x 40, syvyys 35
 multakerros 25, mineraalimaa 10
 näyte 30, si-hienhk
 fosfaattiarvo 284 , sarja III
 löydöt: -
 huomiot: -
- 280/600 koko 40 x 40, syvyys 50
 multakerros 45, mineraalimaa 5
 näyte 48, si-hienhk
 fosfaattiarvo 326 , sarja I
 löydöt: tiiltä 1,9 g (sisäpaloja)
 huomiot: hiilimuruja multakerroksessa.
- 290/500 koko 45 x 140, syvyys 42-69
 multakerros 21-59, mineraalimaa 7-21
 näyte 1: 30 (multakerrosta 54 cm), karkhk-
 hienhk
 fosfaattiarvo 557 , sarja II
 näyte 2: 30 (multakerrosta 21 cm), karkhk-
 hienhk
 fosfaattiarvo 707 , sarja II
 näyte 3: 60 (multakerrosta 54 cm), karkhk-
 hienhk
 fosfaattiarvo 577 , sarja II
 löydöt: kiväärinpatruuna 10,0 g, pala-
 maton luu 148,3 g, kahdeksan palaa pa-
 lanutta luuta 4,3 g
 huomiot: koekuoppaa laajennettiin jotta
 saataisiin selvyyttä yhdestä alueen
 useasta kymmenestä painaumasta (kts
 profiilipiirros sivulla selityksi-
 neen), kaikki löydöt ovat pintamaasta,
 täyttemaata
- 300/480 koko 50 x 60, syvyys 55
 multakerros 50, mineraalimaa 5
 näyte pohjasta, karkhk-hienhk
 fosfaattiarvo 185 (laimennus), sarja III
 löydöt: pala valkoista lasia 22,8 g
 pullon kaulaa

huomiot: kivinen maa.

- 300/500 koko 50 x 100, syvyys 45
 multakerros 25, mineraalimaa 20
 näyte 30, karkhk-hienhk
 fosfaattiarvo 298 , sarja I
 löydöt: palanutta luuta pala 0,3 g
 huomiot: hiilimuruja nokisessa multa-
 kerroksessa, kivinen maa, mineraalimaa
 likainen?
- 300/520 koko 70 x 35, syvyys 40
 multakerros 35, mineraalimaa 5
 näyte 37, hienhk-karkhk
 fosfaattiarvo 342 , sarja I
 löydöt: pala rautakautista keramiikkaa
 0,9 g
 huomiot: palanutta kiveä ja hiilimuruja
 pin-
 tamaassa, löytö pintamaasta, mi-
 neraalimaa likainen?
- 300/540 koko 50 x 70, syvyys 40
 multakerros 30, mineraalimaa 10
 näyte 35, si-hienhk
 fosfaattiarvo 355 , sarja I
 löydöt: tiiltä 0,2 g (sisäpala)
 huomiot: -
- 300/560 koko 40 x 60, syvyys 50
 multakerros 30, mineraalimaa 20
 näyte 35, si-hienhk
 fosfaattiarvo 285 , sarja III
 löydöt: tiiltä 0,6g (sisäpala)
 huomiot: -
- 300/580 koko 40 x 60, syvyys 40
 multakerros 25, mineraalimaa 15
 näyte 35, sa-si
 fosfaattiarvo 286 , sarja III
 löydöt: tiiltä 5,7 g (sisäpaloja)

huomiot: -

- 300/600 koko 40 x 40, syvyys 65
 multakerros 60, mineraalimaa 5
 näyte pohjasta, hienhk-si
 fosfaattiarvo 165 , sarja I
 löydöt: tiiltä 0,3 g (sisäpaloja)
 huomiot: hiilimuruja multakerroksessa,
 maaperä savipitoinen.
- 317/463 koko 55 x 45, syvyys 65
 multakerros 35, mineraalimaa 30
 näyte 42, hienhk-si
 fosfaattiarvo 335 , sarja II
 löydöt: -
 huomiot: kivinen maa, rikastumiskerros
 selvä syvyydellä 35-45.
- 320/480 koko 50 x 60, syvyys 60
 multakerros 40, mineraalimaa 20
 näyte 45, si-hienhk
 fosfaattiarvo 173 , sarja I
 löydöt: tiiltä 0,4 g (sisäpaloja)
 huomiot: palaneita kiviä ja hiilimuruja
 pintamaassa, rikastumiskerros selvä sy-
 vyydellä 40-50.
- 320/500 koko 50 x 50, syvyys 50-65
 multakerros 10, hiekkaa 5-20, multaker-
 ros 22, mineraalimaa 13
 näyte 1: 5, hienhk-si
 fosfaattiarvo 206 , sarja II
 näyte 2: 15 (hiekasta), so-karkhk
 fosfaattiarvo 146 , sarja II
 näyte 3: 30 (pintamaasta), hienhk-si
 fosfaattiarvo 244 , sarja II
 näyte 4: 42, hienhk-si
 fosfaattiarvo 265 , sarja III
 näyte 5: pohjasta, si-hienhk
 fosfaattiarvo 324 , sarja III
 löydöt: 1 ruostunut 1,5 V patteri 42,7
 g

huomiot: löytö ylemmästä pintamaasta,
pohjoiseen viettävä maa.

- 320/580 koko 40 x 40, syvyys 65
multakerros 65
näyte 30, hk-si
fosfaattiarvo 302 , sarja III
löydöt: -
huomiot: täytemaata puhelinkaapelin
päällä, kivinen maa.
- 320/600 koko 40 x 70, syvyys 65
multakerros 60, mineraalimaa 5
näyte pohjasta, si-hienhk
fosfaattiarvo 305 , sarja I
löydöt: tiiltä 0,7 g (sisäpaloja)
huomiot: maaperä savipitoinen.
- 327/514 koko 40 x 40, syvyys 65
multakerros 60, mineraalimaa 5
näyte pohjasta, karkhk-hienhk
fosfaattiarvo 297 , sarja III
löydöt: -
huomiot: -
- 330/535 koko 40 x 40, syvyys 45
multakerros 30, mineraalimaa 15
näyte 40, si-hienhk
fosfaattiarvo 280 , sarja II
löydöt: -
huomiot: -
- 334/460 koko 40 x 40, syvyys 50
multakerros 25, mineraalimaa 25
näyte 35, si-hk
fosfaattiarvo 274 , sarja II
löydöt: -
huomiot: -
- 340/480 koko 50 x 45, syvyys 45
multakerros 30, mineraalimaa 15

- näyte 40, si-hienhk
fosfaattiarvo 190 , sarja II
löydöt: tiiltä 29,7 g (pintapala)
huomiot: vaihettumisraja epäselvä.
- 340/500 koko 40 x 40, syvyys 65
multakerros 60, mineraalimaa 5
näyte pohjasta, si-hk
fosfaattiarvo 132 , sarja III
löydöt: tiiltä 8,0 g (pintapala)
huomiot: vaihettumisraja epäselvä.
- 340/520 koko 40 x 55, syvyys 70
multakerros 70
näyte 65, hk-si
fosfaattiarvo 110 , sarja II
löydöt: -
huomiot: maannostuminen puuttuu, vaikuttaa täyteaalta.
- 347/533 koko 40 x 50, syvyys 60
multakerros 60
näyte 55, hk-si
fosfaattiarvo 175 , sarja III
löydöt: -
huomiot: maannostuminen puuttuu, vaikuttaa täyteaalta.
- 360/500 koko 40 x 40, syvyys 55
multakerros 45, mineraalimaa 10
näyte 50, karkhk-hienhk
fosfaattiarvo 91 , sarja II
löydöt: -
huomiot: vaihettumisraja epäselvä.
- 360/520 koko 40 x 40, syvyys 45
multakerros 25, mineraalimaa 20
näyte 30, hienhk-si
fosfaattiarvo 210 , sarja II
löydöt: -
huomiot: hiilimuruja multakerroksessa, ruosteläiskiä mineraalimaassa.

12.4. Tiiliruukin alueen koekuopat

- 700/1100 koko 40 x 40, syvyys 35
 multakerros 23, mineraalimaa 12
 näyte 27, si-hk
 fosfaattiarvo 171 , sarja I
 löydöt: -
 huomiot: -
- 700/1120 koko 60 x 35, syvyys 35
 multakerros 25, mineraalimaa 10
 näyte 30, si-hienhk
 fosfaattiarvo 78 , sarja I
 löydöt: tiiltä 10,8 g (pinta- ja sisä-
 paloja), pala palanutta luuta 0,1 g
 huomiot: hiilimuruja multakerroksessa.
- 700/1140 koko 65 x 35, syvyys 43
 multakerros 33, mineraalimaa 10
 näyte 39, karkhk-hienhk
 fosfaattiarvo 221 , sarja I
 löydöt: tiiltä 0,8 g (sisäpala)
 huomiot: hiilimuruja multakerroksessa.
- 720/1060 koko 35 x 45, syvyys 45
 multakerros 26, mineraalimaa 19
 näyte 30, si-hk
 fosfaattiarvo 90 , sarja VI
 löydöt: -
 huomiot: -
- 720/1080 koko 35 x 40, syvyys 48
 multakerros 25, mineraalimaa 23
 näyte 30, hienhk-karkhk
 fosfaattiarvo 363 , sarja I
 löydöt: -
 huomiot: hiilimuruja multakerroksessa.

- 720/1100 koko 35 x 35, syvyys 40
multakerros 28, mineraalimaa 12
näyte 32, si-hienhk
fosfaattiarvo 127 , sarja I
löydöt: -
huomiot: -
- 720/1120 koko 40 x 40, syvyys 45
multakerros 25, mineraalimaa 20
näyte 30, si-hk
fosfaattiarvo 131 , sarja I
löydöt: -
huomiot: hiilimuruja multakerroksessa.
- 720/1140 koko 55 x 35, syvyys 30
multakerros 25, mineraalimaa 5
näyte 30, si-hienhk
fosfaattiarvo 196 , sarja I
löydöt: pala fajanssia, lautasesta,
12,4 g
huomiot: hiilimuruja multakerroksessa.
- 740/1040 koko 40 x 40, syvyys 30
multakerros ? , mineraalimaa ?
näyte 25, karkhk-hienhk
fosfaattiarvo 49 , sarja VI
löydöt: -
huomiot: hiilimuruja multakerroksessa,
maannostuminen puuttuu.
- 740/1060 koko 40 x 45, syvyys 37
multakerros 30, mineraalimaa 7
näyte 35, si-karkhk
fosfaattiarvo 92 , sarja VI
löydöt: -
huomiot: -
- 740/1080 koko 40 x 30, syvyys 30
multakerros ? , mineraalimaa ?
näyte pohjasta, karkhk-hienhk

fosfaattiarvo 213, sarja VI

löydöt: -

huomiot: hiilimuruja multakerroksessa,
maannostuminen puuttuu.

740/1100 koko 35 x 45, syvyys 32

multakerros 27, mineraalimaa 5

näyte 31, si-hk

fosfaattiarvo 145 , sarja VI

löydöt: tiiltä 2,1 g (pintapaloja)

huomiot: -

740/1120 koko 35 x 45, syvyys 35

multakerros 25, mineraalimaa 10

näyte 30, karkhk-hienhk

fosfaattiarvo 146 , sarja I

löydöt: tiiltä 3,3 g (sisäpala), liitu-
piipunpala 0,6 g koppaa

huomiot: -

740/1140 koko 45 x 45, syvyys 35

multakerros 23, mineraalimaa 12

näyte 27, si-hienhk

fosfaattiarvo 217 , sarja I

löydöt: -

huomiot: -

760/1040 koko 40 x 40, syvyys 38

multakerros 18, mineraalimaa 20

näyte 22, karkhk-hienhk

fosfaattiarvo 122 , sarja IV

löydöt: -

huomiot: -

760/1060 koko 40 x 35, syvyys 35

multakerros 22, mineraalimaa 13

näyte 27, si-hk

fosfaattiarvo 83 , sarja IV

löydöt: tiiltä 10,6 g (sisäpaloja)

huomiot: hiilimuruja multakerroksessa.

- 760/1080 koko 40 x 40, syvyys 37
multakerros 23, mineraalimaa 14
näyte 27, karkhk-so
fosfaattiarvo 526 , sarja IV
löydöt: -
huomiot: -
- 760/1100 koko 45 x 40, syvyys 45
multakerros 30, mineraalimaa 15
näyte 40, karkhk-so
fosfaattiarvo 167 , sarja IV
löydöt: tiiltä 8,6 g (pinta- ja sisäpa-
loja)
huomiot: -
- 760/1120 koko 80 x 35, syvyys 50
multakerros 40, mineraalimaa 10
näyte 45, karkhk-hienhk
fosfaattiarvo 395 , sarja I
löydöt: -
huomiot: -
- 780/1040 koko 40 x 45, syvyys 45
multakerros 25, mineraalimaa 20
näyte 30, karkhk-hienhk
fosfaattiarvo 148 , sarja IV
löydöt: -
huomiot: -
- 780/1080 koko 35 x 35, syvyys 35
multakerros 23, mineraalimaa 12
näyte 29, karkhk-hienhk
fosfaattiarvo 227 , sarja IV
löydöt: -
huomiot: -
- 780/1100 koko 40 x 45, syvyys 43
multakerros 22, mineraalimaa 21
näyte 28, hk-si
fosfaattiarvo 168, sarja IV
löydöt: tiiltä 2,0 g (pinta- ja sisäpa-
loja)

huomiot: -

- 780/1120 koko 35 x 35, syvyys 35
multakerros ? , mineraalimaa ?
näyte pohjasta, hienhk-karkhk
fosfaattiarvo 82 , sarja I
löydöt: -
huomiot: hiilimuruja multakerroksessa,
maannostuminen puuttuu, paljon juuria,
kivinen.
- 800/1040 koko 40 x 35, syvyys 50
multakerros 28, mineraalimaa 22
näyte 33, si-hienhk
fosfaattiarvo 123 , sarja IV
löydöt: -
huomiot: -
- 800/1060 koko 40 x 45, syvyys 30
multakerros 18, mineraalimaa 12
näyte 22, karkhk-so
fosfaattiarvo 397 , sarja IV
löydöt: -
huomiot: -
- 800/1100 koko 35 x 50, syvyys 40
multakerros 25, mineraalimaa 15
näyte 30, hk-si
fosfaattiarvo 179 , sarja IV
löydöt: tiiltä 3,0 g (sisäpala)
huomiot: -
- 800/1120 koko 35 x 35, syvyys 50
multakerros 30, mineraalimaa 20
näyte 35, si-hk
fosfaattiarvo 157 , sarja IV
löydöt: tiiltä 1,4 g (sisäpala)
huomiot: vaihettumisraja epäselvä.
- 800/1140 koko 40 x 40, syvyys 45
multakerros 30, mineraalimaa 15

näyte n.35, si-hienhk

fosfaattiarvo 118 , sarja VI

löydöt: tiiltä 12,3 g (pinta- ja sisäpaloja)

huomiot: hiilimuruja multakerroksessa.

820/1040 koko 35 x 45, syvyys 45

multakerros 43, mineraalimaa 2

näyte pohjasta, si-hienhk

fosfaattiarvo 87 , sarja VI

löydöt: -

huomiot: -

820/1060 koko 45 x 45, syvyys 40

multakerros 35, mineraalimaa 5

näyte n.37, hienhk-si

fosfaattiarvo 66 , sarja VI

löydöt: sinkilä 3,2 g

huomiot: -

820/1080 koko 40 x 40, syvyys 37

multakerros 25, mineraalimaa 12

näyte 30, si-hienhk

fosfaattiarvo 177 , sarja VI

löydöt: tiiltä 0,2 g (sisäpaloja), sinkilä 3,1 g

huomiot: hiilimuruja multakerroksessa.

820/1100 koko 35 x 35, syvyys 38

multakerros ? , mineraalimaa ?

näyte 18, si-hk

fosfaattiarvo 146 , sarja IV

löydöt: -

huomiot: maannostuminen puuttuu.

840/1100 koko 35 x 35, syvyys 43

multakerros 28, mineraalimaa 15

näyte 33, hk-si

fosfaattiarvo 62 , sarja IV

löydöt: tiiltä 0,2 g (sisäpala)

huomiot: vaihettumisraja epäselvä.

- 860/1090 koko 35 x 45, syvyys 22
 multakerros 20, mineraalimaa 2
 näyte pohjasta, karkhk-hienhk
 fosfaattiarvo 247 , sarja IV
 löydöt: -
 huomiot: -
- 860/1100 koko 35 x 35, syvyys 40
 multakerros 30, mineraalimaa 10
 näyte 35, hk-si
 fosfaattiarvo 93 , sarja IV
 löydöt: -
 huomiot: hiilimuruja multakerroksessa,
 vaihettumisraja epäselvä.
- 870/1090 koko 30 x 30, syvyys 35
 multakerros 20, mineraalimaa 15
 näyte 25, karkhk-so
 fosfaattiarvo 572 , sarja IV
 löydöt: -
 huomiot: -
- 870/1100 koko 35 x 35, syvyys 40
 multakerros 20, mineraalimaa 20
 näyte 25, hienhk-karkhk
 fosfaattiarvo 401 , sarja IV
 löydöt: -
 huomiot: -

12.5. Pintapöimitun alueen vertailumateriaali

Ainoa tutkimusaikana kynnetty pelto varsinaisen tutkimusalueen lähiseudulla oli vanhan Hampgulan ja Köykkälän välillä. Sen sijainti selviää kartalta kertomuksen sivulla 61, samoin kuin löytömateriaalin jako W- ja E-osaan.

Löydöt on luetteloitu kansallismuseon luetteloon numerolla 24124.

W-alue:

tiiltä: 1724,5 g
 salaojaputkea: kuusi palaa 118,0 g
 ikkunalasia: yksi pala 11,7 g: kirkas
 talouslasia: kolme palaa 33,2 g: tummanvihreitä, kaikki kä-
 sityönä puhallettuja
 kuonaa: yksi pala 9,6 g: raudanvalmistuksesta ?
 punasavikeramiikka: kolme palaa 30,1 g: lasitettu reunapala, la-
 sittamaton reunapala, lasittamaton pohjapala
 porslia: kaksi palaa 5,9 g: valkoisia koristelemattomia
 kylkipaloja
 fajanssia: 12 palaa 68,3 g.
 8 kylkipalaa: yhdessä sinistä koristeläiskää,
 kaikki valkoisia.
 3 pohjapalaa: yhdessä "ARABIA SUOMI FINLAN-
 DIA 6"-leima sinisenä pohjassa ja sinistä ko-
 ristelua sisäpuolella, kaikki valkoisia.
 1 reunapala: painettua kukkaisornamentiikkaa
 punaisena, vihreänä ja violettina ulkopuolel-
 la.

E-alue

tiiltä: 673,7 g
 laastia: 25,4 g
 salaojanputkea: yksi pala 7,5 g
 ikkunalasia: yksi pala 2,1 g, kirkas
 talouslasia: kolme palaa 61,1 g: kaksi tummanvihreätä pul-
 lonosaa ja yksi kirkas pohjapala, kaikki kä-
 sityönä puhallettuja
 punasavikeramiikka: kolme palaa 8,3 g: kaksi reunapalaa ja yksi
 koristeltu, vaaleaksi toispuolisesti slam-
 mattu kylkipala

fajanssia: kolme kylkipalaa 5,4 g: yhdessä ollut koriste-
pintaa, kaikki valkoisia

porsliinia: kolme palaa 8,8 g: reunapala, kasvein sisäpuo-
lelta koristeltu pohjapala ja kasvein ulko-
puolelta koristeltu kylkipala, kaikki val-
koisia

rautaa: yksi pala 9,6 g: ruosteisen epämuotoinen

liitupiipua: koppa 7,5 g: koristeltu vaakunalla jossa Merku-
riuksen sauva. Vaakunan yllä kruunu.

palanutta luuta: 0,6 g

simpukankuorta: 0,3 g

eläimen hammas: 5,1 g

12.6. Fosfaattiarvojen kalibrointisarjat

vertailu- sarja	näytesarjat							
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII
C.A.	252	267	261	271	271	263	287	274
ABS.	1.590	1.501	1.537	1.481	1.481	1.526	1.398	1.459
200	196	204	189	213	201	199	205	206
400	400	400	400	400	400	400	400	400
600	569	598	595	564	578	617	576	575
800	714	744	744	680	751	800	704	668
1000	777	824	805	766	813	809	802	810
1500	777	825	805	831	831	809	882	842

Kun vertailusarjan todelliset arvot merkitään mm-paperille y-akselilla ja näytesarjojen vastaavat arvot x-akselille, piirretään käyrä yhtymäkohtien läpi. Näin saadaan 8 käyrää, yksi jokaiselle sarjalle. Käyrästä selviää kuoppaluettelossa oleville fosfaattiarvoille kalibroidut luvut.

12.7. Negatiivit

neg. n:o	koko	kuva n:o	aihe	kuvaaja
70820- 70824	kino	1-4	Alue 2, Panoraama. Kuvattu Hakoisten linnavuorelta pohjoiseen. Vääräjoensuu, Hamppula, Köykkälä, taustalla Pappilaa ja Räikälää	HO
70825	"		KM 23709 ennen konservointia, löytäjän tuomana	HO
70826- 70830	"	5-8	Alue 2, Panoraama. Hamppula, Köykkälä, Lensunkallio, Veräjä, Hakoisten linnavuori. Kuvattu pisteestä 280/440 SE - W	HO
70831- 70836	"		Alue 2, Panoraama. Vääräjoensuu, Määkynmäki, Hamppula, Lensunkallio, Köykkälä, Hakoinen. Kuvattu maantieltä NE - SW	HO
70837- 70848	"		Alue 2, Panoraama. Vääräjoensuu, Räikälä, Hamppula, Köykkälä, Lensunkallio. Kuvattu pisteestä 180/520 360 °	HO
70849- 70852	"		Alue 2, Panoraama. Vääräjoensuu. Kuvattu pisteestä 240/540 NW - NE	HO
70853- 70854	"		Alue 2, Panoraama. Hamppula, Köykkälä. Kuvattu pisteestä 240/540 E - SE	HO
70855	"	9	Alue 2, Vääräjoensuu. Kuopan 260/520 viereinen nelikulmainen röykkiö,	HO

			kuvattu NNW	
70856	"		Alue 2, Vääräjoensuu. Kuopan 260/520 viereinen nelikulmainen röykkiö, kuvattu SW	HO
70857- 70858	"		Alue 2, Panoraama, Vääräjoensuu. Matalat kuopanteet nähtynä pisteestä 280/470	HO
70859- 70868	"		Alue 2, Panoraama, Vääräjoensuu. Kuvattu pisteestä 280/470 360 ^o	HO
70869	"		Ikaloisten Kinnarin talon puukko- tai keihäänkärkilöytö	DF
70870	"		Ikaloisten Kinnarin talon solki- löytö	DF
70871- 70880	"		Alue 1, Panoraama, Tiiliruukin alue. Kuvattu pisteestä 865/1125 E - NW	HO
70881	"		Alue 1. Kuppikivi Janakkala 102 (Saukkosen inventoinnin mukaan)	HO
70882	"		Alue 1. Röykkiöt 3 ja 4 (Saukkosen luettelon mukaan). Kuvattu idästä	HO
70883	"		Alue 1. Röykkiö 14 (Saukkosen luettelon mukaan). Kuvattu luoteesta	HO
70884- 70897	"	15-25	Alue 1, Panoraama. Tiiliruukin alue. Kuvattu pisteestä 760/1080 360 ^o	HO
70898	"	14	Alue 1. Röykkiö 20 (Saukkosen luettelon mukaan). Kuvattu pohjoisesta	HO
70899	"		Alue 1. Eteläisempi kahdesta lyhyestä	HO

			sammaloituneesta ojasta. Kuvattu pohjoisesta, röykkiö 22:n luota	
70900	"		Alue 1. Röykkiö 22 (Saukkosen luettelon mukaan). Kuvattu kaakosta	HO
70901- 70910	"	26-35	Alue 2, Panoraama, Lensunkallio. Kuvattu ladon kivijalan sisäpuolelta 360°	HO
70911- 70921	"	11	Alue 2, Panoraama, Lensunkallio. Räikälä, Hamppula, rakennuksen pohjat, Köykkälä, Vääräjoensuu, Räikälä. Kuvattu pisteestä 115/495 360°	HO
70922	"	10	Alue 2. Lensunkallio, maan- ja tiilen- sekainen kumpu pisteessä 140/520. Kuvattu koillisesta	HO
70923	"		Alue 2. Lensunkallio, itäinen pienempi kivijalka. Kuvattu lounaasta	HO
70924	"	12	Alue 2. Lensunkallio, Sammaloitunut oja etelässä. Kuvattu idästä	HO
70925	"		KM 23806 ennen konservointia, löytäjien esittämänä	DF
70926- 70936	"		Alue 2, Panoraama. Pappila, Räikälä Määkynmäki, Hamppula, Vääräjoensuu. Kuvattu pisteestä 200/660 360°	HO
70937- 70944	"		Alue 2, Panoraama, Hamppula. Kuvattu pisteestä 140/650 360°	DF
70945	"		Unikonlinna, Janakkala 19 (Saukkosen inventoinnin mukaan). Kivivallia pohjoispuolella	DF

70946	"		Kinnaskallio. Nykyinen rajapyykki Hakoisen, Viralan ja Hyvikkälän välillä	DF
70947	"	13	Muinainen tienpätkä Vääräjoensuusta noin 200 metriä lounaaseen, maantien itäpuolella, kartanosta 350 m NNW	DF
70948	"		Hakoisten Kokkilan kulttuurimaisemaa. 500 m kartanosta WSW, Kokkilan alueen länsiosaa	DF
70949	"		Hakoisten Kokkilan kulttuurimaisemaa. 500 m kartanosta WSW, Kokkilan alueen länsiosaa	DF

12.8 Diapositiivit

dia				kuvaaja
n:o	koko	aihe		
14493	kino	Alue 1. Kuppikivi Janakkala 102 (Saukkosen inventoinnin mukaan), kuvattu pohjoisesta		DF
14494	"	Alue 1. Röykkiö 17 (Saukkosen luettelon mukaan), taustalla kuppikiven kumpu, kuvattu etelästä		DF
14495	"	Alue 1. Kuppikiven kumpu, kuvattu kaakosta		DF
14496	"	Alue 1. Ylätasanne, röykkiö 14 (Saukkosen luettelon mukaan), kuvattu luoteesta		DF

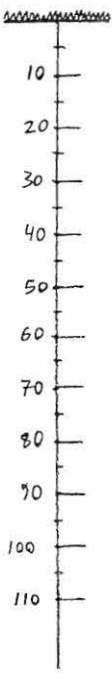
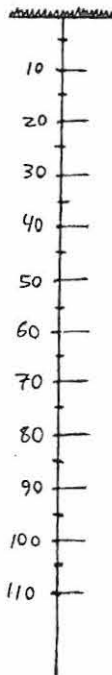
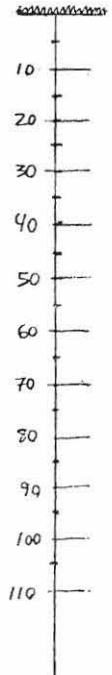
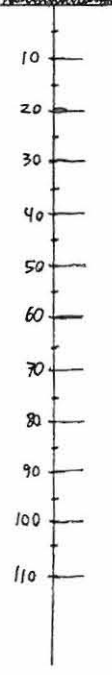
14497	"	Alue 1. Ylätasanne, useita röykkiöitä näkyvissä, kuvattu kaakosta	DF
14498	"	Alue 2. Vääräjoensuun metsäsaareke, kuvattu lounaasta	DF
14499	"	Alue 2. Vääräjoensuu, rautakautisen keramiikkaesiintymän alue, kuvattu kaakosta	DF
14500	"	Alue 2. Vääräjoensuu, maakovettuman alue, kuoppa 260/520 etualalla, taustalla Lensunkallio, kuvattu koillisesta	DF

RaSi/Inv 87

Pvm:	Havaintoalveen nimi:	No
Kylä:	Yleiskuvaus, Kasvillisuus, Maanlaatu, Ympäristö:	
Tilus:		
Merkitsijä:		
Kohde kartalla:		
Tarkastus kartalla:		
Huomiot:		
Löydöt, Näytteet:		
Tutkimustapa:		
Valokuvaus:	Mittaus:	
Havaintolosuhteet: Sää, valo - Maanhästitely -		
Viitteet (!), Tarkistettavat (?):		

Rasilnv87

Koekvoppa

JANAKKALA HAKOINEN VÄÄRÄJOENSUU 1987

Lensunkallio Hampulla köykkälä

Kernaalanjärvi

1-4. Alue 2, Vääräjoensuun alue. Kuvattu Hakoisten linnavuorelta pohjoiseen.

f. 70820, 70822, 70823, 70824

Köykkälä Lensunkallio Linnavuori

5-8. Alue 2, Vääräjoensuun alue. Kuvattu pisteestä 280/440 SE-W.

f. 70826, 70827, 70829, 70830

JANAKKALA HAKOINEN VÄÄRÄJOENSUU

1987

9. Alve 2, Kuopan 260/520 vierainen
röykkiö, kuvattu NNW. F. 70855

10. Alve 2, Lensunkallio, Maan- ja tiilen-
sekainen kumpu pisteessä 140/520, kuvattu koillisesta. F. 70922

11. Alve 2, Lensunkallio, Suuremman
rakennuksen kivijalkaa, Taustalla Rähkälää,
kuvattu pisteestä 115/495. F. 70920

D.FEWSTER

JANAKKALA HAKOINEN VÄÄRÄJOENSUU 1987

12. Alue 2, Lensunkallio. F. 70924
Sammaloitunut oja etelässä, puutarhakuvsi.
Kuvattu idästä.

13. Muinainen tienpötkä F. 70947
Vääräjoensuvsta 200m lounaaseen
maantien itäpuolella.

JANAKKALA HAKOINEN TIILIRUUKKI 1987

14. Alue 1. Röykkiö 20. (J. Savukosken F. 70898
 luvitteloinnin mukaan). Kuvattu pohjoisesta.

15. Näkymä Kernaalanjärveen päin F. 70887
 pisteestä 760/1080. Tavstella entisen
 tiiliruukin paikka. Etualalla alatasanne, entistä
 peltoa.

JANAKKALA HAKOINEN TIILIRUUKKI 1987

A
↓

Ylätasanne

Kuppikivi

Alatasanne

B
↓

16-20. Alve 1, Tiiliruukin olve. Kuvattu pisteestä 760/1080 360°, osa I

f. 70895, 70897, 70885, 70886,
70888

JANAKKALA HAKOINEN VÄÄRÄJOEN SUU 1987

C
↓

Lensvähälio

AIV-kvoppia

D
↓

26-31. Alve 2. Kuvattu ladon kivijalan sisäpuolelta 360°, osa I

f. 70902, 70903, 70904, 70905,
70906, 70907

D. FEWSTER

JANAKKALA HAKOINEN TIILIRUUKKI

1987

A
↓

B
↓

Alatasanne

Ylätasanne

F 70889, 70890, 70892, 70893,
70894

21-25. Alve 1, Tiiliruukin alve. kuvattu pisteestä 760/1080 360°, osa II

JANAKKALA HAKOINEN VÄÄRÄJOENSUU 1987

D
↓

Vääräjoensuu

taustalla
Räikälää

Määkynmäki

Hampola

taustalla
Alve 3

C
↓

F. 70907, 70908, 70909, 70910, 70901

31-35. Alve 2. Kuvattu ladon kivijalan sisäpuolelta 360°, osa II

D. FEWSTER